

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105004/I/2019/36069191758392324

**Medzinárodnoprávna ochrana práv žien počas ozbrojených
konfliktov**

Diplomová práca

2019

Bc. Zuzana Beňová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

**Medzinárodnoprávna ochrana práv žien počas ozbrojených
konfliktov**

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného práva

Vedúca záverečnej práce: Dr.habil. JUDr. Ing. Katarína Brocková, LL.M. PhD.

Bratislava 2019

Bc. Zuzana Beňová

Čestné vyhlásenie

Týmto na svoju česť vyhlasujem, že diplomovú prácu s názvom Medzinárodnoprávna ochrana práv žien počas ozbrojených konfliktov som vypracovala samostatne za použitia uvedenej literatúry.

Dátum:

.....

Pod'akovanie

Pri tejto príležitosti by som sa chcela úprimne poďakovať vedúcej záverečnej práce Dr.habil. JUDr. Ing. Kataríne Brockovej, LL.M. PhD. za profesionálny prístup, odborné a cenné rady a pravidelné konzultácie počas celej tvorby práce. Rovnako by som chcela poďakovať za možnosť zúčastniť sa fakultnej exkurzie v Bosne a Hercegovine, kde som získala množstvo užitočných poznatkov, ktoré mi pomohli pri tvorbe práce.

Dátum:

.....

ABSTRAKT

BEŇOVÁ, Zuzana: *Medzinárodnoprávna ochrana práv žien počas ozbrojených konfliktov*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodného práva. – Vedúci záverečnej práce: Dr.habil. JUDr. Ing. Katarína Brocková, LL.M. PhD..-Bratislava: FMV EU, 2019, počet strán 80.

Cieľom tejto diplomovej práce je podrobná analýza existujúcej medzinárodnoprávnej ochrany práv žien, ako špecifickej skupiny civilného obyvateľstva na základe prípadových štúdií občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie a genocídy v Rwande. V práci analyzujeme zmenu v danej oblasti, ktorá nastala ako výsledok činnosti trestných tribunálov ad hoc a národných inštitúcií po dvoch vyššie spomenutých konfliktoch. Práca obsahuje jednu tabuľku a jeden graf a zároveň je prehľadne rozdelená do piatich na seba nadväzujúcich kapitol. Prvá kapitola sa explicitne venuje teoretickému vysvetleniu postavenia jednotlivca v rámci medzinárodného práva verejného, právu ozbrojených konfliktov a existujúcou medzinárodnoprávnou ochranou žien. V rámci druhej kapitoly sú opísané ciele a metodika práce. Tretia kapitola nadväzuje na prvú a obsahuje analýzu vojnových zločinov páchaných na ženách počas občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie a genocídy v Rwande a zároveň analyzuje zmenu v prístupe k ochrane práv žien a ich postavenia nielen počas, ale aj po skončení ozbrojeného konfliktu. Štvrtá kapitola obsahuje aplikáciu získaných poznatkov v prípade vyvedenia individuálnej zodpovednosti za vojnové zločiny páchané príslušníkmi Islamského štátu na ženách jezidskeho pôvodu a taktiež ochrany samotných obetí ženského pohlavia. Záverečná kapitola obsahuje diskusiu.

Kľúčové slová:

právo ozbrojených konfliktov, Juhoslávia, Rwanda, ženy, vojnové zločiny, trestné tribunály, Islamský štát

ABSTRACT

BEŇOVÁ, Zuzana: *International Legal Protection of Women's Rights during Armed Conflicts.* – The University of Economics in Bratislava. The Faculty of International Relations. Department of International Law. – Tutor: Dr.habil. JUDr. Ing. Katarína Brocková, LL.M. PhD.. – Bratislava: FMV EU, 2019, number of pages 80.

The aim of this thesis is to analyze in detail the existing international legal protection of women's rights, as a specific group of civilian population based on case studies of civil war on the territory of former Yugoslavia and genocide in Rwanda. We analyze change, which occurred primary as a result of activities of criminal tribunals ad hoc and national institutions. The thesis contains one table and one chart and is divided into five chapters. The first chapter deals explicitly with the theoretical explanation of the status of the individual in the framework of international public law, the law of armed conflicts and existing international legal protection of women during armed conflicts. The second chapter presents goals and methodology of work. The third chapter deals with analysis of war crimes against women during the civil war in the former Yugoslavia and the genocide in Rwanda, analyzing the change in access to women's rights and their protection not only during, but also after the end of armed conflict. The fourth chapter contains the lessons learned in the event of an individual responsibility for war crimes committed by members of the Islamic State against the Yazidi women, as well as the protection of these female victims. The final chapter contains discussion.

Key words:

law of armed conflicts, Yugoslavia, Rwanda, women, war crimes, criminal tribunals, Islamic state

OBSAH	str.
Úvod	8
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	10
1.1 Postavenie fyzických osôb v medzinárodnom práve verejnom	10
1.2 Právo ozbrojených konfliktov	12
1.2.1 Ženevské a Haagske dohovory ako primárny zdroj práva ozbrojených konfliktov	16
1.2.2 Aplikácia práva ozbrojeného konfliktu	19
1.2.3 Charakteristika vojnového zločinu a zločinu proti ľudskosti	20
1.3 Medzinárodnoprávna úprava ochrany žien počas ozbrojených konfliktov	23
1.4 Formy násilia páchanom na ženách a motívy páchatel'ov	28
2 Cieľ práce a metodika práce	32
3 Analýza vyvodenia medzinárodnoprávnej zodpovednosti za vojnové zločiny páchaných voči ženám na území bývalej Juhoslávie a v Rwande	34
3.1 Občianska vojna na území bývalej Juhoslávie	34
3.1.1 Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu	37
3.2 Rwandská genocída v roku 1994	39
3.2.2 Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu	41
3.3 Komparácia vojnových zločinov voči ženám na území bývalej Juhoslávie a v Rwande	42
3.3.1 Charakteristické znaky vojnových zločinov páchaných na ženách počas občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie	42
3.3.2 Charakteristické znaky vojnových zločinov páchaných na ženách počas genocídy v Rwande	44
3.4 Porovnanie precedenčných rozsudkov vydaných trestnými tribunálmi ad hoc	46
3.4.1 Precedenčný rozsudok vydaný Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu	46
3.4.2 Precedenčný rozsudok vydaný Medzinárodným trestným tribunálom pre Rwandu	51
3.4.3 Postupy pri dokazovaní viny o sexuálnom násilí	54
3.5 Kompenzácia poskytovaná ženským obetiam vojnových zločinov	55
3.5.1 Finančná kompenzácia poskytovaná zneužitým ženám v krajinách bývalej Juhoslávie	56
3.5.2 Finančná kompenzácia poskytovaná zneužitým ženám v Rwande	59
4 Vojnové zločiny páchané príslušníkmi Islamského štátu	61

4.1	Charakteristika etnickej skupiny jezídov	61
4.2	Systematické útoky vedené voči jezídovom so znakmi genocídy	62
4.3	Aplikácia získaných poznatkov v prípade vyvodenia zodpovednosti za vojnové zločiny páchané Islamským štátom	63
5	Diskusia	68
	Záver	71
	Zoznam použitej literatúry	73

Úvod

Ozbrojené konflikty vnútorného aj vonkajšieho charakteru spôsobujú, že v čase ich trvania sa akoby menili dovtedy platné pravidlá. Krutosť, ktorá je s nimi bezprostredne spojená je obzvlášť vysoká a spôsobuje obrovské straty na ľudských životoch. Ozbrojené konflikty majú svoje obeť v radoch príslušníkov ozbrojených síl, ale do veľkej miery zasahujú aj civilné obyvateľstvo, nakoľko aktuálne negatívne trendy naznačujú, že podiel práve tejto skupiny obyvateľstva na celkovom počte obetí má stúpajúcu tendenciu. Práve civilné obyvateľstvo je tou skupinou populácie, ktorá vojnou trpí azda najviac a preto sa v rámci tejto diplomovej práce budeme venovať práve nemu. Aj v prípade, že si vyčleníme za cieľovú kategóriu civilné obyvateľstvo stále možno túto skupinu považovať za rôznorodú a veľmi širokú a práve preto si z nej vyčleníme podmnožinu žien, ktoré predstavujú špecifickú skupinu tejto časti populácie. Ženy sú v čase konfliktov vystavované najrôznejším druhom násilia a ochrana ich práv zaznamenala výraznejšie zmeny až v priebehu uplynulých desaťročí. Mnohé formy násilia, ktoré boli na ženách páchané dlho neboli medzinárodným spoločenstvom definované ako samostatné vojnové zločiny, ale len ako vedľajšie a do istej miery prirodzené efekty vedenia vojny. O zmenu v prístupe k ochrane a tým pádom aj postaveniu žien v priebehu ozbrojených konfliktov sa do veľkej miery zaslúžili trestné tribunály ad hoc pre bývalú Juhosláviu a Rwandu. Práve oni začali pristupovať k porušovaniu práv žien prelomovo a rôzne formy násilia páchanom práve na ženách označili za najhrubšie porušenia zásad medzinárodného práva verejného a zároveň za jeden z priamych spôsobov vedenia vojny a genocídy. Z tohto dôvodu v tejto diplomovej práci vychádzame primárne práve z činnosti trestných tribunálov ad hoc pre bývalú Juhosláviu a Rwandu, ktoré svojimi rozsudkami zmenili normy v oblasti medzinárodnoprávnej ochrany žien, ktorých vývoj od samotného vzniku práva ozbrojených konfliktov do prelomu tisícročia stagnoval.

Práca je prehľadne rozdelená do štyroch na seba nadväzujúcich kapitol, z ktorých prvá sa venuje teoretickému vysvetleniu a prehľadu pojmov. V kapitole sú zhrnuté názory odborníkov na postavenie jednotlivca v rámci noriem medzinárodného práva verejného vzhľadom na to, že v nasledujúcich kapitolách sa venujeme práve vyvodu zodpovednosti za vojnové zločiny na individuálnej úrovni. Existujúca medzinárodnoprávna úprava ochrany práv žien ako aj pohľad relevantných autorov na danú problematiku vytvárajú základ pre následnú analýzu a odhaľujú existujúce medzery v danej oblasti. Za rovnako dôležité

považujeme zhrnutie hlavných motívov páchatel'ov činiť násilie na ženách, ako zraniteľnejšej skupine obyvateľstva v čase ozbrojeného konfliktu. Druhá kapitola vysvetľuje cieľ a metodiku práce. Tretia kapitola sa venuje hlavne prínosom činnosti trestných tribunálov ad hoc pre bývalú Juhosláviu a Rwandu, ktoré svojím prístupom k riešeniu násilia páchanom primárne na ženách zásadným spôsobom zmenili medzinárodnoprávnu ochranu žien vo výrazne pozitívnom slova zmysle. V tejto kapitole je rovnako porovnaný prístup nástupníckych štátov bývalej Juhoslávie a Rwandy k ženám, ktorých práva boli v čase konfliktov zásadným spôsobom porušené. Záverečná kapitola obsahuje aplikáciu nami získaných poznatkov pre možné stíhanie páchatel'ov násilia patriacich do militantnej a teroristickej skupiny Islamský štát prevažne na ženskej časti populácie jezidského pôvodu a zároveň aj diskusiu.

Občianska vojna na území bývalej Juhoslávie a genocída v Rwande síce neboli namierené len voči ženám, takisto dochádzalo k rôznym a systematickým útokom vedeným proti mužom, avšak dôležité je v daných prípadoch upriamiť pozornosť najmä na ženskú časť populácie, nakoľko formy násilia, ktorého obeťami bolo civilné obyvateľstvo, sa v mnohých prípadoch vo väčšej miere týkali práve žien. Konflikty zároveň ukázali, že dovtedy platná medzinárodnoprávna legislatíva nebola na dostačujúcej úrovni a preto jej zmena bola nevyhnutnou a zároveň priamou reakciou na vojnové zločiny vedené proti ženám. V práci sa nezaobráme len samotnou situáciou v čase vedenia konfliktu, ale analyzujeme šance žien na začlenenie sa do bežného života aj po samotnom ukončení konfliktu.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Postavenie fyzických osôb v medzinárodnom práve verejnom

Problematickou oblasťou medzinárodného práva verejného je postavenie fyzických osôb. To znamená, že autori nenachádzajú konsenzus v otázke, či fyzické osoby možno alebo nemožno považovať za subjekty medzinárodného práva verejného. Mráz uvádza, že fyzické osoby nemožno považovať za subjekty medzinárodného práva verejného, nakoľko jednotlivci nedisponujú normotvornou spôsobilosťou, čo v praxi znamená, že normy medzinárodného práva verejného nevytvárajú a tým pádom ich nemožno označovať za subjekty medzinárodného práva verejného. Rovnako dodáva, že vzhľadom na vyššie uvedené sú subjektmi medzinárodného práva verejného suverénne štáty, národy, povstalci, medzinárodné vládne organizácie a subjekty sui generis, teda subjekty zvláštneho typu, medzi ktoré radíme Svätú stolicu, Medzinárodný výbor Červeného kríža a Rád maltézskeho rytierov.¹ Pre porovnanie uvádzame príklad aj iného autora, ktorý sa prikláňa k názoru, že jednotlivca možno považovať za subjekt medzinárodného práva verejného. Valuch uvádza, že aj pre jednotlivcov (*fyzické a právnické osoby*) môžu z medzinárodného práva vyplývať určité práva a povinnosti, resp. spôsobilosť k právnym úkonom, či procesná spôsobilosť. Taktiež dodáva, že spomínaná procesná, či právna spôsobilosť pre jednotlivcov nevychádza z vnútorného, ale medzinárodného práva.² Vzhľadom na skôr uvedené možno podľa Valucha za jeden zo subjektov medzinárodného práva verejného považovať práve jednotlivcov.

Vo všeobecnosti však možno tvrdiť, že otázka postavenia jednotlivcov v medzinárodnom práve verejnom nemá jednoznačnú odpoveď. Emeritný sudca Európskeho súdu pre ľudské práva Anatoly Kovler tvrdí, že pri posudzovaní postavenia jednotlivca v rámci medzinárodného práva verejného je potrebné okrem normotvornej spôsobilosti zobrať do úvahy aj práva a povinnosti, ktoré sa na neho vzťahujú.³ Rovnako odvolávajú sa na štúdiu Lee Swepstona tvrdí, že medzinárodné právo verejné neustále prebieha vývojom a aktuálny trend globalizácie, ktorý začal už v prvej polovici minulého storočia podnietil jeho zmeny, medzi ktoré radíme aj multiplikáciu subjektov. Vychádzajúc

---

¹ MRÁZ, Stanislav. Katedra medzinárodného práva Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomická Univerzita Bratislava, Dolnozemska cesta 1/b, Bratislava. Medzinárodnoprávna subjektivita. 2017-10-03. Prednáška.

² VRŠANSKÝ, Peter – VALUCH Jozef. Medzinárodné právo verejné Všeobecná časť. 1. vyd. Bratislava : EUROKÓDEX s.r.o., 2012. 416 s. ISBN 978-80-89447-71-8.

³ KOVLER, Anatoly. *The Individual as a Subject of International Law (Discussion Revisited)* [online]. [cit. 2018-09-30]. Dostupné na internete: <file:///C:/Users/Tatianka/Downloads/luk_2013_2_4.pdf>

z predchádzajúceho tvrdenia je potrebné bližšie špecifikovať vývoj medzinárodného práva verejného. Barton vo svojej štúdiu uvádza, že do skončenia druhej svetovej vojny bolo postavenie jednotlivca v medzinárodnom práve verejnom zanedbateľné a výlučne obmedzené na vnútroštátnu legislatívu.⁴ K istej zmene pohľadu na postavenie jednotlivca podľa neho dopomohlo poradné stanovisko prípadu *Danzing Railway Officials*, ktoré bolo vydané v roku 1928. V bode 37 poradného stanoviska sa uvádza, že hoci normy obsiahnuté v medzinárodných zmluvách sa nevzťahujú priamo na jednotlivcov, signatárske štáty prostredníctvom svojej vnútroštátnej legislatívy musia vykonať všetky potrebné kroky na uplatnenie daných noriem, vrátane zabezpečenia ich vynútiteľnosti. V stanovisku je rovnako spomenuté, že zabezpečenie dodržiavania a tým pádom i vynútiteľnosti právnych noriem vzťahujúcich sa na jednotlivcov obsiahnutých v medzinárodných zmluvách by malo byť pre jednotlivé štáty ako signatárov daných zmlúv prirodzené.⁵

Po skončení druhej svetovej vojny, najtragickejšej vojny v dejinách ľudstva, sa ukázalo, že postavenie jednotlivca najmä z pohľadu práva ozbrojených konfliktov nie je dostačujúco upravené a to rovno z dvoch pohľadov, jeho práv ale i individuálnej zodpovednosti. Vzhľadom na dané skutočnosti nastal v rámci medzinárodného práva verejného posun v oblasti tvorby právnych noriem vzťahujúcich sa na jednotlivcov. Výrazným míľnikom pre ďalšie formovanie právnych noriem v danej oblasti bolo podľa Krošláka vytvorenie Medzinárodného vojenského tribunálu v Norimbergu, ktorého primárnym cieľom malo byť potrestanie a tým pádom i vyvodenie individuálnej zodpovednosti za zločiny spáchané počas vojny príslušníkmi vojenských a ozbrojených síl nacistického Nemecka.⁶ Tribunál bol zriadený a pracoval na základe Charty Medzinárodného vojenského tribunálu, ktorá bola prijatá v roku 1945. Okrem iného boli v článku 6 Charty presne definované zločiny, ktorými sa mal Tribunál zaoberať a trestať ich páchatel'ov. Jednalo sa o tri základné skupiny zločinov a to konkrétne zločiny proti mieru, vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti. Za najväčší prínos Medzinárodného vojenského tribunálu v Norimbergu z pohľadu medzinárodného práva verejného možno považovať definovanie a klasifikáciu zločinov a vyvodenie individuálnej zodpovednosti za dané skutky. Rovnako Krošlák dodáva, že vychádzajúc z Charty Medzinárodného vojenského

---

⁴ BARTON, Ed. *Legal Status of Individuals in International Law* [online]. [cit. 2018-09-30]. Dostupné na internete: <<https://edbarton.com/topics/law/international-law/legal-status-individuals-international-law/>>

⁵ "Id."

⁶ KROŠLÁK, Daniel. Norimberský trestný tribunál a jeho vplyv na tvorbu medzinárodného práva. In: *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*; Masaryk University Brno, Czech Republic, 2009, p. 13. ISBN 978-80-210-4990-1.

tribunálu možno jednotlivca považovať za subjekt medzinárodného práva verejného, aj keď hovoríme o výrazne obmedzených parametroch, v rámci ktorých fyzické osoby v medzinárodnom práve verejnom vystupujú.⁷ Rovnako samotné verdikty tribunálu možno považovať za precedentné. Taktiež zriadenie a následné fungovanie Tribunálu výrazne ovplyvnilo právnu normotvorbu v medzinárodnom práve verejnom.⁸

Z pohľadu vývoja medzinárodného humanitárneho práva a práva ozbrojených konfliktov je kľúčové presné definovanie postavenia jednotlivca a to z dvoch rôznych pohľadov. V prvom rade sa jedná o práva, ktoré sa na fyzické osoby vzťahujú a tým pádom prirodzený právny nárok sa ich domôcť. Postavenie jednotlivca má však aj svoju druhú stranu a to vyvodenie individuálnej právnej zodpovednosti za zločiny, ktoré boli spáchané. Práve v tejto oblasti nastal výrazný posun po skončení druhej svetovej vojny. Ten bol zapríčinený najmä extrémne rastúcou brutalitou, ktorá bola spáchaná prevažne na civilnom obyvateľstve počas vojny. Zmena prístupu k postaveniu jednotlivca v rámci medzinárodného práva verejného tým pádom podľa mnohých autorov prispela k efektívnejšej vynútiteľnosti práva a potrestaniu tých, ktorí sú za najbrutálnejšie zločiny zodpovední. Modifikácia, ktorá nastala v tejto oblasti medzinárodného práva verejného, mala veľký význam pre, či už pre stále tribunály, no i tribunály ad hoc, ktoré sa zaoberali trestaním vojnových zločincov a vyvodením ich osobnej zodpovednosti. Vzhľadom aj na skôr uvedené má podľa nášho názoru postavenie a definícia jednotlivca v medzinárodnom práve verejnom svoje opodstatnenie.

1.2 Právo ozbrojených konfliktov

Právo ozbrojených konfliktov je jedným z pododvetví medzinárodného práva verejného. V praxi sa okrem pojmu práva ozbrojených konfliktov využíva aj termín medzinárodné humanitárne právo. Niektorí autori považujú dané pojmy za synonymá. Mráz uvádza, že pokiaľ pristupujeme k definovaniu vojnového práva zo širšieho slova zmyslu (lat. *ius belli*) je potrebné pod tým pojmom rozumieť celé odvetvie medzinárodného práva verejného, ktoré dávalo štátom právo na vojnu (lat. *ius ad bellum*), ale i upravovalo pravidlá, ktoré boli platné v priebehu vojny (lat. *ius in bello*).⁹ Mráz rovnako dodáva, že v súčasnosti

---

⁷ "Id."

⁸ "Id."

⁹ MRÁZ, Stanislav. 2007. Medzinárodné právo verejné (zvláštne časti). 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2007.s. 186. ISBN 978-80-225-2325-7.

sa namiesto pojmu vojnové právo využíva skôr právo ozbrojených konfliktov.¹⁰ Jukl tvrdí, že medzinárodné právo verejné obsahuje množstvo právnych noriem, pričom niektoré z nich sa zaoberajú aj reguláciou ozbrojených konfliktov.¹¹ Dané právne normy, vzťahujúce sa na ozbrojené konflikty, možno podľa neho rozdeliť na dve skupiny, ktoré sú od seba úplne nezávislé. Nezávislosti dvoch skupín právnych noriem sa budeme venovať po ich bližšej špecifikácii. Jedná sa o nasledovné dve skupiny:

- právne normy, ktoré upravujú legalitu použitia sily medzi jednotlivými subjektmi medzinárodného práva verejného (lat. *ius ad bellum*) a,
- právne normy, ktoré upravujú spôsob použitia sily počas ozbrojeného konfliktu (lat. *ius in bello*)

Tieto normy možno považovať za navzájom nezávislé. Autor ich nezávislosť vysvetľuje tým, že spôsob, akým je vojna vedená, nie je v žiadnom prípade závislý na tom, či je daný ozbrojený konflikt v súlade s pravidlami a zásadami medzinárodného práva verejného, alebo nie. Rovnako sa nezaobera tým, kto v konflikte vystupuje ako agresor, teda iniciátor konfliktu a kto ako napadnutá strana, čiže obeť. Jukl rovnako uvádza, že odlišovanie právnych noriem regulujúcich ozbrojené konflikty zo širšieho a užšieho slova zmyslu sa v praxi nepoužíva¹². Vojnové právo, právo ozbrojených konfliktov a medzinárodné humanitárne právo považuje za synonymá. Hoci autori pristupujú k definíciám daných pojmov s miernymi odlišnosťami, dovoľme si tvrdiť, že v súčasnosti právo ozbrojených konfliktov reguluje primárne právo štátov na vedenie obrannej vojny a rovnako reguluje i spôsob, ktorým je daná vojna vedená. Pre potreby našej práce budeme rovnako právo ozbrojených konfliktov a medzinárodné humanitárne právo považovať za synonymá.

Ako bolo skôr spomenuté, štáty, ako hlavné subjekty medzinárodného práva verejného, disponujú takzvaným právom na vojnu, ktoré sa však vývojom právnych noriem výrazne menilo a spôsobilo, že z neobmedzeného práva štátu na použitie vojenskej sily voči inému štátu s cieľom dosiahnutia národných záujmov sa stalo právo krajiny na vedenie obrannej vojny v prípade potreby. Právo krajín na vedenie vojny už samo o sebe vytvára okolo seba kontroverziu, nakoľko jednotlivé štáty si ho mohli, respektíve môžu vysvetľovať odlišne. Do začiatku prvej svetovej vojny štáty vo svojej podstate disponovali neobmedzeným právom na iniciovanie vojny, vrátane tej útočnej. Právo krajín na

---

¹⁰ "Id."

¹¹ JUKL, Marek. 2011. *Hlavní zásady mezinárodního humanitárního práva* [online]. [cit. 2018-10-01]. Dostupné na internete: <https://www.cervenkyriz.eu/cz/mhp/MHP-zakl_zasady_w.pdf>

¹² "Id."

vypovedanie vojny iným štátom bolo považované za jeden z nástrojov zahraničnej politiky, ktorý bol úplne legitímny. Vedenie útočnej vojny tým pádom nemohlo byť napadnuteľné, nakoľko nebolo v rozpore s vojnovým právom. Udalosti prvej svetovej vojny a strach veľmocí o jej zopakovanie vyústili do zmeny istých zásad a výrazne obmedzili právo štátov na iniciovanie vojny. Významným míľnikom v tejto oblasti bolo prijatie Briand-Kelloggovho paktu v roku 1928. Pakt bol podpísaný 27. augusta v roku 1928 a nesie názov po vtedajšom francúzskom ministrovi zahraničných vecí Aristide Briandovi a americkému ministrovi zahraničných vecí Frank B. Kellogovi. Briand po skončení prvej svetovej vojny navrhol Spojeným štátom americkým podpísanie zmluvy, ktorej cieľom mala byť bilaterálna dohoda o neútočení medzi dvoma spomenutými štátmi. Kellogg v rámci svojej reakcie na danú ponuku navrhol vytvorenie, nie bilaterálnej, ale multilaterálnej medzinárodnej dohody. Pakt bol do konca roka 1938 podpísaný šesťdesiatimi štátmi. Tie sa okrem iného podpísaním Paktu vzdali práva na vedenie útočnej vojny proti inému štátu. Rovnako vychádzajúc z Paktu už naďalej nemožno považovať vedenie útočnej vojny za legitímny prostriedok zahraničnej politiky štátu. Hoci signatármi Paktu sa stali všetky vtedajšie veľmoci a jeho hlavnou ideou bolo zabezpečenie mieru vo svete, samotný Pakt mal niekoľko nedostatkov, ktoré sa v konečnom dôsledku ukázali ako neprekonateľné a neschopné uchrániť medzinárodné spoločenstvo pred vojnou. Veľmoci neboli úprimne ochotné vzdať sa práva na vedenie vojny a tým pádom zabezpečiť jej úplné odstránenie v medzinárodných vzťahoch. Odvolávali sa na rôzne definície vojny a potrebu štátov viesť obrannú vojnu, rovnako spomenuli, že isté vojenské záväzky im vyplývajú z ich členstva v Lige národov. Samotný pakt bol v praxi veľmi ťažko vynútiteľný, nakoľko štátom, ktoré porušili záväzky z neho vyplývajúce neukladal žiadne sankcie. Zo skôr spomenutého vyplýva, že Pakt nebol schopný zabezpečiť mier a vo svojej podstate sa stal neúčinným. Je však dôležité poznamenať, že niektoré jeho prvky boli následne implementované do Charty OSN a právo ozbrojených konfliktov sa nimi riadi aj v súčasnosti.¹³

V súčasnej praxi je možné považovať Chartu Organizácie Spojených národov za primárny zdroj medzinárodného práva verejného, ktorá okrem iného upravuje aj právo štátov na vedenie vojny. Právo ozbrojených konfliktov explicitne nestanovuje úplný zákaz vedenia vojny v rámci medzinárodného spoločenstva, ale výrazne upravuje podmienky, kedy štáty môžu použiť vojenskú silu voči inému štátu. Charta OSN a tým pádom i medzinárodné právo verejné ako celok sú postavené na siedmych primárnych zásadách. Odvolávajú sa na

---

¹³ SOVADINA, Jíří. *BRIAND-KELLOGŮV PAKT (27.8.1928)* [online]. 03.08.2009 In *Moderné Dejiny*. [cit. 2018-10-05]. Dostupné na internete: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/briand-kelloguv-pakt-27-8-1928/>>

štvrtú, všetci členovia OSN majú v medzinárodných vzťahoch zákaz použitia sily alebo hrozby silou proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu, ako aj každého iného spôsobu, ktorý nie je zlučiteľný s cieľmi OSN.¹⁴ Zo skôr spomenutého vychádza, že medzinárodné právo verejné nepovažuje použitie sily alebo hrozbu jej použitia za legitímny prostriedok zahraničnej politiky štátu. Samotná Charta však v článkoch 42, 51 a 53 presne definuje podmienky, po splnení ktorých štáty môžu použiť vojenskú silu voči inému štátu a ich konanie nebude v rozpore s medzinárodným právom verejným. Jedná sa o tieto tri prípady:

1. počas výkonu individuálnej alebo kolektívnej sebaobrany

Článok 51 siedmej kapitoly Charty OSN hovorí, že *ak dôjde k ozbrojenému útoku proti členovi Organizácie Spojených národov, nijaké ustanovenie tejto Charty neprekáža prirodzenému právu na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu, kým Bezpečnostná rada neurobí potrebné opatrenia na zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti*. Hoci štáty majú legitímne právo na sebaobranu, v žiadnom prípade sa nejedná o neobmedzené kompetencie krajiny, v rámci ktorých môže konať. Pokiaľ príde k potrebe vojenskej intervencie s cieľom zabezpečenia sebaobrany štátu je nevyhnutné o tomto zásahu bezodkladne informovať Bezpečnostnú radu OSN. Rovnako pri použití vojenskej sily s cieľom sebaobrany je potrebné zabezpečiť, aby bol útok vedený takzvaným proporcionálnym spôsobom, čo znamená, že sila, ktorá bola použitá na napadnutie daného štátu by mala byť rovnaká ako sila, ktorú použije štát na svoju obranu. Právo sebaobrany štátu je možné použiť len na aktuálny útok, ktorý bol voči nemu spáchaný.¹⁵

2. uskutočnenie vojenskej intervencie na základe rozhodnutia Bezpečnostnej rady OSN

Kapitola 7 Charty OSN ďalej explicitne vysvetľuje ďalšie okolnosti, kedy štáty môžu použiť vojenskú silu voči protivníkovi, pričom ich konanie nemožno považovať za protiprávne. V záujme zachovania mieru a bezpečnosti vo svete disponuje Bezpečnostná rada právomocami, ktorých využitie má zabezpečiť zachovanie poprípade prinavrátenie mieru v rámci medzinárodného spoločenstva. Pokiaľ príde ku konaniu, ktoré je podľa rozhodnutia Bezpečnostnej rady vyhodnotené ako nebezpečné pre svetový mier, poprípade útočné, podľa štyridsiateho prvého článku musí Bezpečnostná rada, čo najskôr podniknúť také opatrenia,

---

¹⁴ Charta OSN, čl. 2

¹⁵ Charta OSN, čl. 51

ktoré si nevyžadujú použitie ozbrojenej sily. V prípade, že tieto opatrenia neboli na zachovanie mieru a bezpečnosti dostačujúce, je Bezpečnostná rada podľa článku 42 oprávnená použiť vojenskú silu. Charta OSN rovnako zaväzuje všetky členské štáty OSN k tomu, že v prípade výzvy Bezpečnostnej rady OSN adresovanej jej členom, sú dané krajiny povinné poskytnúť potrebné prostriedky nevyhnutné na výkon danej intervencie.¹⁶

3. uskutočnenie vojenskej intervencie v rámci regionálnej organizácie

Podmienkou na uskutočnenie danej vojenskej operácie je jasný súhlas Bezpečnostnej rady OSN na jej vykonanie.¹⁷

1.2.1 *Ženevské a Haagske dohovory ako primárny zdroj práva ozbrojených konfliktov*

Medzinárodné humanitárne právo obsahuje v súčasnosti pomerne veľké množstvo primárnych zdrojov. Vo všeobecnosti si dovoľíme tvrdiť, že dané zdroje je možné rozdeliť na dve rozdielne skupiny, podľa oblasti, ktorej sa jednotlivé pramene dotýkajú. Jedná sa o takzvané Ženevské a Haagske dohovory. Medzinárodný výbor Červeného kríža považuje za jadro a tým pádom aj základné pramene medzinárodného humanitárneho práva Ženevské dohovory spoločne s ich dvoma Dodatkovými protokolmi. Všetky skôr spomenuté Ženevské dohovory a Dodatkové protokoly sa zaoberajú ochranou tej časti populácie, ktorá sa priamo nezúčastňuje ozbrojených konfliktov alebo z nich boli vyradení. Z toho vyplýva, že všetky Ženevské dohovory sa zaoberajú ochranou civilistov, ranených, vojnových zajatcov a chorých. Vzhľadom na skôr uvedené je možné tvrdiť, že Ženevské dohovory sa zaoberajú ochranou tých, ktorí sú akútne odkázaní na humanitárnu pomoc, ktorá môže mať rôzne podoby. Ženevské dohovory možno označiť za skupinu štyroch dohovorov a ich Dodatkových dohovorov. Skupina štyroch Ženevských dohovorov bola vytvorená v období rokov 1864 až 1949, pričom dané dohovory vždy svojim obsahom reagovali na aktuálne problémy a nedostatky medzinárodného humanitárneho práva, ktoré súviseli s nedostatočnou ochranou ranených, chorých, civilistov a vojnových zajatcov.¹⁸ Okrem

---

¹⁶ Charta OSN, čl. 42

¹⁷ Charta OSN, čl. 53

¹⁸ Slovenský Červený kríž Trebišov.: *Ženevské dohovory – 12. august 1949* [online]. [cit. 2018- 10-10]. Dostupné na internete:<<http://www.cervenykriztv.sk/index.php?page=Article.ShowArticle&aid=9>>

toho, že v roku 1949 bol prijatý štvrtý Ženevský dohovor boli doposiaľ tri existujúce zrevidované.

Tabuľka 1 Ženevské dohovory a ich hlavná charakteristika

Názov Dohovoru	Rok prijatia	Charakteristika
Ženevský dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých a príslušníkov ozbrojených síl v poli	1864	základný zdroj MHP, ochrana humanitárnych pracovníkov
Ženevský dohovor o zlepšení osudu ranených, chorých a stroskotancov ozbrojených síl na mori	1906	rozšírenie platnosti prvého dohovoru aj pre podmienky námornej vojny
Ženevský dohovor týkajúci sa zaobchádzania s vojnovými zajatcami	1929	humánne zaobchádzanie s vojnovými zajatcami
Ženevský dohovor týkajúci sa ochrany civilných osôb počas vojny	1949	zabezpečiť ochranu civilnému obyvateľstvu počas ozbrojených konfliktov

Pre potreby tejto diplomovej práce považujeme za najdôležitejšie Ženevské dohovory z roku 1929 a 1949, ktoré sa venujú aj potrebe väčšieho dôrazu na medzinárodnoprávnu ochranu žien v čase ozbrojeného konfliktu. Ako bude uvedené aj v nasledujúcej časti práce, autori venujúci sa danej problematike ich považujú za kľúčové. Základom medzinárodného humanitárna práva sú rovnako ako štyri základné Ženevské dohovory aj ich Dodatočné protokoly, ktoré boli spoločne prijaté v roku 1977. Medzinárodný výbor Červeného kríža uvádza, že ústredným dôvodom na prijatie Dodatočných protokolov bola skutočnosť, že najmä v šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia výrazne stúpol počet konfliktov, ktoré nemali medzinárodný, ale vnútorný charakter. Medzinárodný výbor Červeného kríža uvádzal, že od skončenia druhej svetovej vojny (roku 1945) do sedemdesiatych rokov približne 80 percent všetkých obetí tvorili obeť konfliktov vnútorného charakteru. Nakoľko v danom období neexistovala dostatočná medzinárodnoprávna úprava vedenia takýchto druhov konfliktov, vznikla potreba upraviť

oblasť vedenia vnútroštátnych vojenských konfliktov práve z pohľadu medzinárodného humanitárneho práva. Štáty sa obávali, že prijatím protokolu, ktorý by vôbec po prvýkrát v histórii upravoval podmienky vedenia vnútorného konfliktu by pre nich predstavoval príliš veľký zásah do ich suverenity. Tieto obavy sa ukázali byť pre jednotlivé štáty natoľko podstatné a dôležité, že finálny druhý Dodatokový protokol sa zásadne odlišuje od jeho plánovaného návrhu, rozdiely možno vidieť najmä v rozsahu finálneho a navrhovaného protokolu.¹⁹ Prvý Dodatokový protokol sa zaoberá ochranou obetí v širšom slova zmysla v prípadoch konfliktov medzinárodného charakteru.

Okrem Ženevských dohôrov a ich Dodatokových protokolov možno za hlavné zdroje medzinárodného humanitárneho práva považovať aj takzvané Haagske dohovory, ktoré sú výsledkom dvoch konferencií z rokov 1899 a 1907. V porovnaní so Ženevskými dohovormi sa Haagske primárne venujú spôsobom vedenia vojny než ochrane obetí a upravujú aj použitie rozličných prostriedkov pri vedení vojny. Ondřej uvádza, že Ženevské a Haagske dohovory ako pramene medzinárodného práva verejného sa od seba odlišujú, nakoľko upravujú rôzne oblasti medzinárodného práva verejného, ale zároveň medzi nimi možno pozorovať aj množstvo prienikov.²⁰ Autor ako príklad uvádza viaceré konkrétne prípady, v ktorých možno sledovať ich prienik. Jedným z dôkazov je skutočnosť, že Zmluva o zákonoch a obyčajoch pozemnej vojny z roku 1899, ktorá je súčasťou Haagskych dohôrov obsahuje pomerne detailnú úpravu humanitárnych aspektov spojených s vedením danej vojny. Autor uvádza aj opačný príklad teda známky Haagskych dohôrov v Ženevských. Podľa neho možno ako exemplárny príklad použiť prvý Dodatokový protokol k Ženevským dohovorum, ktorý vo svojej tretej a časti štvrtej časti obsahuje prvky, ktoré boli do tej doby takmer výlučne upravované Haagskymi dohovormi. V spomínanej tretej časti je možné nájsť skupinu piatich článkov so spoločným názvom Spôsoby a prostriedky vedenia vojny.²¹ Ondřej uvádza, že práve podobnými prienikmi medzi Haagskymi a Ženevskými dohovormi sa akoby strácajú rozdiely, ktoré ich delili na právo vojnové a humanitárne.²² Rovnako sa zhoduje s názormi väčšiny autorov v súčasnosti, že pojem medzinárodné humanitárne právo v sebe zahŕňa aj oblasť spôsobov vedenia vojny a prostriedkov a ich intenzity, ktoré pri ozbrojenom konflikte môžu byť použité.²³ Rovnako

---

¹⁹ Dodatokový protokol II k Ženevským dohovorum z roku 1949

²⁰ ONDŘEJ, Ján. 2000. *Význam Haagské mirové konference z roku 1899 pro vývoj práva ozbrojených konfliktu*. [online] [cit.2018-11-11]. Dostupné na internete: <file:///C:/Users/Tatianka/Downloads/1244-Text%20%20C4%8D%20%20A1nku-2508-1-10-20140915%20(1).pdf>

²¹ Dodatokový protokol I k Ženevským dohovorum z roku 1949

²² "Id. supra note 20, str. 18"

²³ "Id. supra note 20, str. 18"

považujeme za dôležité zdôrazniť, že v aktuálnej praxi je vhodnejšie používať termín ozbrojený konflikt namiesto vojna, nakoľko medzinárodné humanitárne právo možno aplikovať aj v prípadoch ozbrojených konfliktov vnútorného charakteru, pričom nie vždy v danom prípade možno hovoriť o vojne.

1.2.2 Aplikácia práva ozbrojeného konfliktu

Právo ozbrojených konfliktov možno uplatňovať v čase trvania ozbrojeného konfliktu. Tieto právne normy je možné použiť v prípadoch, ktoré sú definované v článku 2 a 3 Ženevského dohovoru z roku 1949. Článok 2 definuje použitie noriem práva ozbrojených konfliktov v prípade konfliktov medzinárodného charakteru. Podľa Ženevského dohovoru z roku 1949 sa môžu použiť v prípade konfliktu medzinárodného charakteru medzi minimálne dvoma štátmi, pričom počas konfliktu priamo dochádza k použitiu ozbrojenej sily, neberúc do úvahy či obe zo strán uznali existenciu konfliktu. Právo ozbrojených konfliktov je možné aplikovať aj v prípadoch vnútorných konfliktov, ktorého úprava je predmetom Dodatkového Protokolu II k Ženevským dohovorom z roku 1977.²⁴

Aplikácia práva ozbrojených konfliktov sa výlučne vzťahuje na existenciu ozbrojeného konfliktu. Logicky zo skôr povedaného vyplýva, že právo na jeho aplikáciu zaniká momentom skončenia ozbrojeného konfliktu. V medzinárodných vzťahoch však neexistuje jednotný a všeobecne uznávaný názor na to, kedy je ozbrojený konflikt ukončený. V porovnaní s históriou je súčasná situácia komplikovanejšia, nakoľko len malý počet ozbrojených konfliktov sa končí podpísaním mierovej zmluvy ako tomu bolo v minulosti. Ani samotné Ženevské dohovory a Dodatkový protokol I presne nedefinujú, kedy je medzinárodný ozbrojený konflikt ukončený. Taktiež medzinárodné organizácie, či súdne tribunály definujú ukončenie ozbrojeného medzinárodného konfliktu odlišne. Zatiaľ, čo niektoré považujú za koniec medzinárodného konfliktu len ukončenie bojov medzi zúčastnenými stranami, iné pod definitívnym ukončením konfliktu rozumejú až dosiahnutie určitého stavu stability v regióne, ktoré by malo byť dosiahnuté odchodom ozbrojených zložiek z regiónu. Vo všeobecnosti možno tvrdiť, že trvalé prímerie je možné docieľiť prostredníctvom podpísania dohody o dočasnom prímerí a následným nasadením mierovej misie najmä pod dohľadom OSN. Medzery, ktoré má medzinárodné humanitárne právo sú však dôkazom toho, že či už podpísanie dohody o dočasnom prímerí na bojovom území, alebo prítomnosť mierovej misie nie sú zárukou zabezpečenia mieru a stability vo vojnovej

---

²⁴ Ženevské dohovory z roku 1949 čl. 2,3

oblasti. Rovnako je dôležité poznamenať, že hoci niektorí autori považujú za ukončenie konfliktu zastavenie bojov v bojovej oblasti, pri presune ozbrojených síl z územia sa zvyšuje riziko vypuknutia opätovného konfliktu.²⁵

1.2.3 Charakteristika vojnového zločinu a zločinu proti ľudskosti

Medzinárodné právo verejné je rovnako ako vnútroštátne právo postavené na súbore právnych noriem. Ozbrojené konflikty sú práve tými okamihmi, počas ktorých dochádza k ich zásadnému porušovaniu a jednotlivci, či skupiny sa dopúšťajú zločinov rôznej závažnosti. Pre potreby tejto diplomovej práce budeme venovať pozornosť najmä dvom zločinom a síce zločinom proti ľudskosti a vojnovým zločinom, ktorým sú v čase vojny vystavení primárne civilisti. Tieto skôr spomínané zločiny majú podobné aj odlišné znaky, na ktoré v tejto časti práce poukážeme. Rovnako je dôležité upozorniť na skutočnosť, že aj definícia respektíve označenie jednotlivých skutkov za zločiny proti ľudskosti, či vojnové zločiny je odlišné a závisí primárne od použitej literatúry.

Pri konfliktoch veľkej závažnosti sa okrem týchto zločinov stretávame aj so zločinnými genocídami, či zločinnými proti mieru. Konkrétne prvý menovaný, teda genocída je považovaná za najzávažnejší a nepremlčateľný zločin v medzinárodnom práve verejnom. Na dosiahnutie cieľov genocídy, ktoré sú zväčša etnicky, nábožensky alebo rasovo motivované páchatelia využívajú rôzne zločiny proti ľudskosti aj vojnové zločiny, ktoré budeme podrobne analyzovať. Čo sa týka zločinu proti mieru ten vo svojej podstate v sebe zahŕňa plánovanie, prípravu alebo aj samotné začatie vojny, ktorej vedenie je v rozpore s platnými medzinárodnými zmluvami alebo samotným medzinárodným právom verejným. Definícia tohto typu zločinu podobne ako nasledujúce do veľkej miery vychádzajú z Charty Norimberského tribunálu.²⁶

Vojnové zločiny boli súčasťou ľudstva už od nepamäti. V podstate možno tvrdiť, že počas všetkých vojen k nim preukázateľne dochádzalo, lenže pohľad na závažnosť a hlavne vyvodenie zodpovednosti za nich prešli výraznou zmenou až v priebehu uplynulého tisícročia. Za najvýznamnejší míľnik v tejto oblasti možno považovať zriadenie a činnosť

---

²⁵ Ústav európskeho práva a oddelenie medzinárodného práva. *Vybrané aktuálne výzvy práva ozbrojených konfliktov a práva humanitárneho* [online]. Košice : Právnická fakulta UPJŠ [cit. 2018-10-06]. Dostupné na internete:

<<https://www.upjs.sk/public/media/2712/Vybran%C3%A9%20aktu%C3%A1lne%20v%C3%BDzvy%20pr%C3%A1va%20ozbrojen%C3%BDch%20konfliktov%20a%20pr%C3%A1va%20humanit%C3%A1rneho.pd>>

²⁶ Charter of the International Military Tribunal, čl.6

Norimberského tribunálu. Štatút, ktorý upravoval jeho činnosť v článku 6 explicitne zdefinoval tieto vojnové zločiny. Na základe spomínaného článku možno za vojnové zločiny považovať vraždy, zlé zaobchádzanie alebo vyhostenie za účelom otrockých prác alebo iné využívanie civilného obyvateľstva na okupovanom území, vraždy alebo zlé zaobchádzania s vojnovými zajatcami, osobami na mori, zabíjanie rukojemníkov, rabovanie verejného alebo súkromného majetku, bezohľadné ničenie miest alebo dedín, alebo iné devastácie, ktoré nie sú odôvodnené vojenskou potrebou.²⁷ Celý Norimberský proces výrazným spôsobom ovplyvnil medzinárodnoprávnu ochranu civilistov a možno tvrdiť, že aj činnosť trestných tribunálov, či stáleho Medzinárodného trestného súdu. Práve Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu obsahuje komplexnú definíciu vojnového zločinu a podľa neho do tejto kategórie spadá viacero zločinov, ktoré sú uskutočnené vo veľkom rozsahu a zároveň v rámci plánu, či taktiky. Štatút rozumie pod vojnovými zločini porušenie Ženevských dohovorov z roku 1949, či iné závažné porušenie zákonov a zvyklostí vedenia vojny v prípadoch konfliktu medzinárodného aj národného charakteru.²⁸ Vzhľadom na veľmi veľký rozsah tohto článku neuvádzame všetky činy, ktoré sú definované ako vojnové zločiny, ale dovoľme si upozorniť na zásadné skutočnosti. Vojnové zločiny sú spojené s existenciou ozbrojeného konfliktu a obsahujú rôzne typy zločinov, ktoré v niektorých prípadoch boli súdené aj samostatne, ako napríklad Tribunálom pre bývalú Juhosláviu, ktorý mal vykonávať jurisdikciu nad porušením Ženevských dohovorov a porušenia zákonov a zvyklostí vedenia vojny.

Pojem zločin proti ľudskosti bol po prvý krát použitý v roku 1915, keď Spojené Kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska, Francúzsko a Rusko označili udalosti, ktoré boli spáchané Turkami voči Arménom práve za zločiny proti ľudskosti.²⁹ Tento pojem bol síce po prvý krát použitý začiatkom dvadsiateho storočia, ale reálne stíhanie a trestanie páchatel'ov za zločiny proti ľudskosti nastalo až v rámci Norimberského a neskôr i Tokijského procesu. V oboch prípadoch bola poskytnutá rovnaká definícia zločinov proti ľudskosti a do tejto skupiny zločinov boli zaradované: vražda, vyhladzovanie, zotročovanie, deportácia a iné neľudské činy, ktoré boli vykonané proti akémukoľvek civilnému obyvateľstvu, alebo prenasledovanie z politických, rasových alebo náboženských dôvodov, keď sa takéto činy vykonávajú alebo takéto prenasledovanie vykonáva pri výkone trestného

---

²⁷ "Id."

²⁸ Rímsky Štatút Medzinárodného trestného súdu, čl. 8

²⁹ International Criminal Database.: *Crimes against Humanity* [online]. [cit. 2018-11-09]. Dostupné na internete: <<http://www.internationalcrimesdatabase.org/Crimes/CrimesAgainstHumanity>>

činu proti mieru alebo v súvislosti s ním alebo akéhokoľvek vojnového zločinu. V priebehu ďalších desaťročí nenastal výrazný posun v prístupe, či definícií zločinu proti ľudskosti. O výraznejšiu zmenu v prístupe k tomuto druhu zločinov sa zaslúžili až tribunály pre bývalú Juhosláviu a Rwandu, ktorým sa podrobnejšie venujeme v nasledujúcej časti práce. Výsledok ich činnosti sa preniesol aj do Rímskeho Štatútu Medzinárodného trestného súdu, ktorý obsahuje relatívne podrobnú definíciu zločinu proti ľudskosti a zároveň ju možno považovať za poslednú, v rámci, ktorej medzinárodné spoločenstvo našlo konsenzus v prístupe k týmto zločinom. Vychádzajúc z definície zločinu proti ľudskosti podľa Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu ho možno definovať ako akýkoľvek z nasledujúcich činov, ak bol spáchaný ako súčasť rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti civilnému obyvateľstvu s vedomím útoku.³⁰ Štatút obsahuje pomerne rozsiahly zoznam činov, ktoré sú podľa neho definované práve ako vojnové zločiny, príkladom je mučenie, vražda, či trestný čin apartheidu. Hoci sa jedná o rôzne zločiny vo svojej podstate si dovoľíme tvrdiť, že práve definíciu, ktorá je v Rímskom štatúte možno považovať za doposiaľ najobsiahlejšiu, nakoľko na jednej strane vychádza z činnosti tribunálov a zahŕňa do tejto skupiny zločiny, ktoré sem zaradili práve oni, no na druhej strane neobmedzuje existenciu zločinov proti ľudskosti na ozbrojený konflikt. Z povedaného vyplýva, že k páchaniu takýchto činov môže dochádzať aj počas nedemokratických režimov, či iných okolností.

Zločiny proti ľudskosti a vojnové zločiny sú si podobné hneď v niekoľkých skutočnostiach. Ako sme už spomínali oba možno považovať za najzávažnejšie spôsoby porušenia medzinárodného práva verejného, uplatňuje sa na nich univerzálna jurisdikcia a vzhľadom na ich závažnosť sa na nich vzťahuje Dohovor o nepremlčateľnosti vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti z roku 1968. Tým pádom páchatelia týchto zločinov môžu byť súdení a potrestaní za nich v akomkoľvek časovom horizonte od ich spáchania. Univerzálna jurisdikcia znamená, že páchatelia zločinov, ktoré sa na ňu vzťahujú môžu byť stíhaní a trestaní, v ktoromkoľvek štáte a neberie sa do úvahy, občianstvo páchatel'a, ani skutočnosť, kde k týmto zločinom došlo. Rovnako v tomto prípade nehrá žiadnu úlohu ani občianstvo obetí daných zločinov. Vo svojej podstate medzi štátom, ktorý v danej veci vykonáva jurisdikciu a páchatel'om nemusí jestvovať žiaden bližší vzťah.³¹

---

³⁰ Rímsky Štatút Medzinárodného trestného súdu, čl.7

³¹ MRÁZ , Stanislav. Katedra medzinárodného práva Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomická Univerzita Bratislava, Dolnozemska cesta 1/b, Bratislava. Zásady medzinárodného práva verejného. 2017-10-23. Prednáška.

1.3 Medzinárodnoprávna úprava ochrany žien počas ozbrojených konfliktov

Ozbrojené konflikty so sebou prinášajú obrovské straty na ľudských životoch, vrátane najzraniteľnejších skupín obyvateľstva, medzi ktoré prioritne zaraďujeme ženy a deti. Negatívny súčasný trend ozbrojených konfliktov naznačuje, že podiel civilného obyvateľstva na celkovom počte obetí konfliktov má stúpajúcu tendenciu. Od roku 1990 predstavuje civilné obyvateľstvo 90% z celkového počtu obetí, ktoré zahynuli pri konfliktoch vnútorného, ale aj medzinárodného charakteru.³² V tejto súvislosti je podstatné pripomenúť, že až 80% obetí civilného pôvodu predstavujú ženy a deti. Vzhľadom na túto skutočnosť je nevyhnutné, aby normy medzinárodného humanitárneho práva venovali väčšiu pozornosť týmto skupinám obyvateľstva a zabezpečili im dostatočnú ochranu počas, ale i po skončení ozbrojeného konfliktu. Vývoj medzinárodnoprávnej ochrany žien počas ozbrojených konfliktov naznačuje, že ženám síce bola venovaná väčšia pozornosť pri tvorbe právnych noriem, ale autori k nim aj tak pristupujú rozporuplne a nie všetci ich považujú za dostačujúce. Väčšina z nich sa však zhoduje v tom, že základným prameňom medzinárodnoprávnej ochrany žien v čase ozbrojeného konfliktu je Ženevský dohovor týkajúci sa ochrany civilných osôb počas vojny z roku 1949, ktorý predstavuje základ i pre iné pramene.

Vo všeobecnosti si dovoľíme tvrdiť, že autori sa zhodujú v názore, že základy medzinárodnoprávnej ochrany žien v priebehu ozbrojených konfliktov siahajú do Ženevských dohovorov. Pokiaľ by sme chceli porovnať práva, ktoré sa v čase ozbrojeného konfliktu vzťahujú na mužov a ženy, vychádzajúc z platnej medzinárodnoprávnej legislatívy možno tvrdiť, že by tu mala existovať rovnosť pohlaví, čo znamená, že na mužov a ženy sa vzťahujú úplne totožné práva. Táto zásada a norma je zakotvená vo všetkých štyroch Ženevských dohovoroch a rovnako tak aj v ich dvoch Dodatkových protokoloch. Hoci dané články sa vzťahujú na odlišné aspekty ochrany, ktorá má byť poskytnutá rôznym skupinám obyvateľstva, zhodujú sa v tom, že vychádzajúc zo Ženevských dohovorov je zakázané uplatňovanie diskriminačného prístupu založenom na rase, farbe pleti, náboženstve, viere,

---

³² IVANCIU, Cosmin. 2016. *The Protection of Women during armed conflicts* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.afahc.ro/ro/afases/2016/SOCIO/IVANCIU.pdf>>

pohlaví, rodu, majetku, alebo akomkoľvek inom podobnom znaku. Hoci vyššie spomenuté články Ženevských dohovorov majú zabezpečiť ženskému pohlaviu totožný prístup, práva a postavenie ako majú muži, viacerí autori sa zhodujú v názore, že ženám ako zraniteľnejšej skupine obyvateľstva dané články samé o sebe neposkytujú zvýšenú ochranu, na ktorú by vzhľadom na ich pohlavie mali mať nárok. Francoise Krill sa vyjadrila, že hoci zákaz diskriminácie je výrazným posunom v ochrane práv žien, sám o sebe automaticky nevytvára zákaz diferenciácie.³³ Taktiež uvádza, že rozdiely v prístupe ku ženám a mužom sú zakázané len v takom rozmere, kedy sú negatívne. Rovnaký alebo obdobný postoj zastávajú aj ďalší autori a práve preto zdôrazňujú články Ženevských dohovorov, ktoré sa konkrétne venujú zvýšenej ochrane práv žien a nielen zabezpečeniu nediskriminácie.

Práve pri interpretácii nasledujúcich článkov Ženevských dohovorov je dôležité poukázať na druhý princíp, ktorý je pri ochrane práv žien uplatňovaný a tým je podľa a Krill princíp zaobchádzania so ženami so zreteľom na ich pohlavie.³⁴ Poukazuje na viacero článkov v Ženevských dohovoroch, ktoré sa vyslovene týkajú zvýšenej ochrany žien, ktorá im má byť v priebehu konfliktu poskytnutá. Krill cituje nasledovné články Ženevských dohovorov, článok 12 prvého a druhého Ženevského dohovoru a článok 14 tretieho Ženevského dohovoru.³⁵ Článok 12 prvého a druhého Ženevského dohovoru je vo svojej podstate identický, len s rozdielom rozšírenia jeho pôsobnosti aj pre bojujúcich na mori v druhom dohovore.³⁶ Samotný článok upozorňuje v oboch prípadoch na nevyhnutnú potrebu ochrany ranených a chorých, na ktorých sa samotný článok odvoláva. Okrem všeobecne platných nariadení, akými sú napríklad vyslovené zákazy viesť, či už útoky alebo podrobovať týchto ľudí biologickým pokusom, článok jasne definuje, že pri zaobchádzaní s ranenými a chorými ženského pohlavia sa má brať zvláštny ohľad práve na túto skutočnosť. Nakoľko tretí Ženevský dohovor sa zaoberá zaobchádzaním s vojnovými zajatcami jeho štrnásty článok hovorí, že vojnoví zajatci majú právo, aby s nimi za všetkých okolností bolo zaobchádzané šetrne vzhľadom na zachovanie ich cti a dôstojnosti ich osobnosti. Vzhľadom na ochranu žien je však dôležité upozorniť na skutočnosť, že článok rovnako dodáva, že so ženami ako zajatkyňami je potrebné zaobchádzať s ohľadom na ich pohlavie a v žiadnom prípade nie menej priaznivo ako s mužmi. Rumunský odborník Cosmin Ivanciu dodáva, že špeciálnu ochranu žien okrem už vymenovaných článkov ženám

---

³³ KRILL, Françoise. 1985. *The Protection of Women in International Humanitarian Law* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/57jmfj.htm>>

³⁴ "Id."

³⁵ "Id."

³⁶ "Id."

zabezpečuje aj článok 27 štvrtého Ženevského dohovoru.³⁷ Dovoľme si tvrdiť, že ten sa z doposiaľ spomenutých článkov najpodrobnejšie venuje najnebezpečnejšej nástrahe, ktorej čelí ženské pohlavie v priebehu ozbrojeného konfliktu a to je sexuálne násilie. Daný článok ustanovuje, že ženské obyvateľstvo by malo byť obzvlášť chránené voči útokom na ich česť, akými sú najmä znásilnenie, nútená prostitúcia, či iné nemravné konanie páchané na ženách.

Podľa oboch už spomínaných autorov Krill³⁸ a Ivanciu³⁹ je taktiež významným posunom v ochrane práv žien prijatie Dodatkového Protokolu 1 k Ženevským dohovorom, ktorého vznik bol primárne odpoveďou na rastúci počet úmrtí civilistov v ozbrojených konfliktoch po skončení druhej svetovej vojny. Obaja autori sa odvolávajú na článok 76, ktorý opäť zakazuje sexuálne zneužívanie žien, nútenú prostitúciu, či vykonávanie iných nemravných činov a aktov na ženách. Okrem iného však zohľadňuje aj úlohu matky, nakoľko na základe spomenutého článku by tehotné ženy a matky maloletých detí, ktoré boli zadržané, internované, či uväznené z dôvodov, ktoré súvisia s ozbrojeným konfliktom mali mať právo na prednostné prejednanie prípadu. Článok taktiež chráni tehotné ženy, matky maloletých detí a detí, ktoré sú na nich závislé pred vykonaním trestu smrti, na ktorý by boli odsúdené z dôvodov, ktoré súvisia s ozbrojeným konfliktom. Krill uvádza, že modifikácia a doplnenie znenia Ženevského dohovoru o článok 76 Dodatkového Protokolu 1 predstavuje významný posun v medzinárodnom humanitárnom práve a to primárne v porovnaní s Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach, ktorý bol prijatý v roku 1966.⁴⁰ Hlavnou úlohou paktu mala byť ochrana práv a slobôd občanov a garantom ich naplnenia mali byť štáty. Uvádza, že samotný Pakt sa nevenuje špeciálnej ochrane žien počas konfliktov, čo pokladá za nedostatok. Vo všeobecnosti možno povedať, že vo svojej druhej časti obsahuje len nutnosť rešpektovania rovnosti pohlaví. Práve vzhľadom na tento fakt je podľa Krill článok 27 významným posunom v ochrane práv žien.⁴¹ Uvádza, že jeho prijatím sa výrazne rozšíril okruh žien, na ktoré sa špeciálna ochrana vzťahuje, nakoľko dané pravidlá platia pre všetky ženy, ktoré sa nachádzajú na území všetkých strán ozbrojeného konfliktu, bez ohľadu na to, či pred tým prijali alebo neprijali Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach. Ivanciu dodáva, že v porovnaní s prvým Dodatkovým Protokolom, ten druhý priamo neobsahuje časti, ktoré by poskytovali špeciálnu ochranu ženám, skôr vydáva všeobecný zákaz voči násilnému konaniu ohrozujúcemu život, psychické a fyzické

---

³⁷ "Id. supra note 32, str. 23"

³⁸ "Id. supra note 33, str. 24"

³⁹ "Id. supra note 32, str. 23"

⁴⁰ "Id. supra note 33, str. 24"

⁴¹ "Id. supra note 33, str. 24"

zdravie bez ohľadu na pohlavie.⁴² Nakoľko jednotlivé Ženevské dohovory a ich Dodatkové Protokoly sa zaoberajú rôznymi oblasťami medzinárodného humanitárneho práva, možno v nich nájsť aj ďalšie články, v ktorých sa kladie zvýšená pozornosť na ochranu potrieb ženského obyvateľstva.⁴³

Na základe informácií, ktoré boli doteraz spomenuté možno tvrdiť, že základné princípy a pravidlá, ktoré sú uplatňované na ochranu žien sú zakotvené v štyroch Ženevských dohovoroch a Dodatkovom Protokole I a II. Medzinárodné spoločenstvo však pod vplyvom udalostí vojenských konfliktov usúdilo, že existujúca medzinárodnoprávna ochrana žien nie je dostačujúca a je priam nevyhnutné, aby sa prijali nové normy, ktoré poskytnú ženám doplnkovú ochranu. S týmto názorom však nesúhlasia všetci autori a odborníci. Krill uvádza, že podľa jej názoru nie je nevyhnutné, aby boli prijaté nové normy medzinárodného humanitárneho práva zamerané na ochranu žien v priebehu ozbrojených konfliktov.⁴⁴ Vychádzajúc z jej tvrdení by sa medzinárodné spoločenstvo skôr malo zamerať na dodržiavanie, lepšiu implementáciu a rovnako aj vymáhanie zodpovednosti za už existujúce normy. Na druhej strane je však nevyhnutné poznamenať, že prijatie nových noriem v oblasti medzinárodnoprávnej ochrany žien v priebehu konfliktov bolo nevyhnutné, nakoľko Ženevské dohovory, Dodatkové Protokoly a ani ďalšie medzinárodne platné pakty týkajúce sa medzinárodného humanitárneho práva sa jednoducho povedané nezaoberali istými aspektmi postavenia žien vo vojne. Ivanciu tvrdí, že podobnou oblasťou je napríklad úloha žien v procese predchádzania konfliktov, či mierotvorného procesu po skončení konfliktu.⁴⁵ V tejto sfére sa postavenie žien snažila primárne upraviť Organizácia Spojených národov, ktorá prostredníctvom svojich niekoľkých Rezolúcií jednak vždy reflektovala na aktuálne udalosti, ale rovnako sa snažila rôznymi spôsobmi upraviť postavenie žien počas, ale aj po skončení ozbrojeného konfliktu. Niektorí odborníci otvorene kritizujú Organizáciu Spojených národov za jej nedostačujúcu iniciatívu pri ochrane žien v priebehu ozbrojených konfliktov. Na druhej strane reakciou na kritiku môže byť skutočnosť, že hoci Organizácia Spojených národov nie vždy priamo reagovala na násilie, ktorému sú ženy vystavané vo vojne, primárne sa snažila o jeho elimináciu vo všetkých oblastiach a neobmedzovať účinnosť svojich rozhodnutí len na priebeh vojenských konfliktov. S rovnakým cieľom bola prijatá aj Deklarácia o odstránení všetkých foriem násillia páchaného na ženách z roku 1993.

---

⁴² "Id. supra note 32, str. 23"

⁴³ Články sa týkajú rôznych oblastí, akými sú napríklad zabezpečenie hygienických a zdravotníckych potrieb pre ženy, či zvýšený ohľad pri zabezpečovaní stravy pre tehotné ženy a dojčiacie matky.

⁴⁴ "Id. supra note 33, str. 24"

⁴⁵ "Id. supra note 32, str. 23"

Ako už možno vyčítať z názvu samotnej Deklarácie, tá sa neobmedzuje výlučne na boj proti násiliu páchanom na ženách v čase vojen, ale jej záber je omnoho širší. Deklarácia obsahuje prelomovú definíciu násilia páchaného na ženách. Vychádzajúc z Deklarácie je násilie páchané na ženách definované nasledovne: *akýkoľvek čin rodovo podmieneného násilia, ktorého dôsledkom je, alebo môže byť fyzická, sexuálna alebo duševná ujma alebo utrpenie žien, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek obmedzovania slobody, či už vo verejnom alebo súkromnom živote.*⁴⁶ Deklarácia sa v rámci boja proti rôznym druhom násilia usiluje o jeho elimináciu v troch rozdielnych oblastiach. Z pohľadu medzinárodného humanitárneho práva možno za najdôležitejšiu oblasť považovať v poradí tretiu spomenutú v druhom článku Deklarácie. Z tej jednoznačne vyplýva, že platnosť Deklarácie sa vzťahuje aj na násilie páchané na ženách samotným štátom alebo s pasívnym prihliadaním štátu naň bez ohľadu na to, kde je vykonávané. V tomto zmysle sa môže jednať práve o situáciu v čase ozbrojeného konfliktu. Deklaráciu o odstránení všetkých foriem násilia páchaného na ženách možno považovať za prelomovú z toho dôvodu, že reflektuje na zásadné porušovanie základných ľudských práv pri akejkol'vek forme násilia, ktorá je na ženách páchaná. Organizácia Spojených národov upozorňuje na nevyhnutú rovnosť základných ľudských práv ženského a mužského pohlavia a to vo všetkých oblastiach života. Okrem iného vyzývala krajiny medzinárodného spoločenstva, ktoré v tom čase nepristúpili popřípade neratifikovali Deklaráciu o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien z roku 1979, aby tak urobili. Deklarácia rovnako upozorňuje na skutočnosť, že pri ochrane žien mal hrať kľúčovú úlohu štát.⁴⁷

Ďalší vývoj ochrany práv žien v čase konfliktu bol primárne reakciou Organizácie Spojených národov na znepokojivú geopolitickú situáciu v deväťdesiatych rokoch. Za významný míľnik možno považovať prijatie Rezolúcie Bezpečnostnej Rady OSN 1325 v roku 2000. Bezpečnostná Rada jej prijatím v prvom rade reagovala na udalosti, ktoré sa stali pod vplyvom občianskej vojny v bývalej Juhoslávii, Rwande a Sierra Leone. Práve v priebehu konfliktov v týchto krajinách boli ženy vystavované extrémnemu nebezpečenstvu. Hoci mnohokrát neboli priamymi obeťami sexuálnej, či inej formy násilia, v prípade úmrtia manžela, či otca museli nahradiť jeho miesto v rodine a v celej spoločnosti. Vzhľadom na tieto udalosti sa Organizácia Spojených národov rozhodla prijať Rezolúciu,

---

⁴⁶ Deklarácia o odstránení všetkých foriem násilia páchaného na ženách čl. 1

⁴⁷ United States Institute of Peace.: *What is UNSCR 1325? An Explanation of the Landmark Resolution on Women, Peace and Security* [online]. [cit. 2018-12-15]. Dostupné na internete: <https://www.usip.org/gender_peacebuilding/about_UNSCR_1325>

ktorá by sa nezaoberala len samotnou ochranou práv žien v priebehu konfliktu, ale upravovala by aj postavenie žien a zdôrazňovala ich úlohu v samotných procesoch súvisiacich s konfliktom i po jeho skončení. Rezolúcia 1325 o ženách, mieri a bezpečnosti je významná z toho dôvodu, že ako vôbec prvá v histórii sa výlučne zaoberá negatívnym vplyvom ozbrojených konfliktov na ženy a dievčatá. Niektorí odborníci uvádzajú, že Rezolúcia 1325 má isté podobné znaky ako Rezolúcie 1261, 1265 a 1314, ktoré boli prijaté pred ňou. Tie sa primárne zaoberali ochranou civilistov vo vojne (najmä Rezolúcia 1265) a venovali zvýšenú pozornosť ochrane detí a problematike detských vojakov (Rezolúcia 1261 a 1314), medzinárodnoprávnej ochrane žien sa však príliš nevenovali a práve preto je Rezolúcia 1325 považovaná za prelomovú. Organizácia Spojených národov uvádza, že Rezolúcia 1325 je postavená na dvoch základných bodoch. Jednak sa jej rešpektovaním a dodržiavaním má eliminovať až úplne odstrániť násilie páchané na ženách a dievčatách počas ozbrojeného konfliktu a taktiež sa má zvýšiť podiel žien v rozhodovacích procesoch pri predchádzaní a riešení konfliktu, či budovaní mieru. Práve z daného dôvodu je Rezolúcia 1325 vo všeobecnosti pozitívne vnímaná, nakoľko sa do veľkej miery zaoberá postavením žien v po konfliktom období, v situácií keď je ohrozenie žien stále vysoké.

Hoci sexuálne násilie bolo súčasťou ozbrojených konfliktov už dlhodobo a Organizácia Spojených národov ho zásadne odmietala, až do roku 2008 chýbala Rezolúcia, ktorá by ho označila za taktiku, či spôsob vedenia vojny. K zmene prišlo až v spomínanom roku 2008, kedy bola prijatá Rezolúcia 1820, ktorou bolo označené za taktiku vedenia vojny nasmerovaného voči civilnému obyvateľstvu. Spomínaný akt bol v Rezolúcií označený ako systematicky útok na civilné obyvateľstvo, ktorý zásadne bráni vytvoreniu medzinárodného mieru.⁴⁸

1.4 Formy násilia páchanom na ženách a motívy páchatel'ov

Porušovanie práv žien počas ozbrojených konfliktov má rôzne podoby. Hoci sú ženy vystavované najrôznejším formám násilia, veľa krát sa o týchto zločinoch veľa nehovorí a ženská časť populácie je označovaná za tú, ktorá počas vojny trpí menej. Tomuto stereotypu do veľkej miery prispieva aj podoba, v ktorej sú ženy vo vojnách prezentované verejnosti. Ako uvádza Činčurová v článku *Znásilnenie ako bojová zbraň*, ženy sú prevažne zobrazované ako zdravotné sestry, či humanitárne pracovníčky, a nie ako obeť násilia.⁴⁹

---

⁴⁸ Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 1820 čl. 1

⁴⁹ ČINČUROVÁ, Sára. 2015. *Znásilnenie ako bojová zbraň* [online]. [cit. 2018-12-06]. Dostupné na internete: <<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1670-znasilnenie-ako-bojova-zbran.htm>>

Jedným z priamych následkov ozbrojených konfliktov je vysídľovanie pôvodného obyvateľstva. Pomer vysídlených mužov a žien v dôsledku vojny je približne rovnaký a ženy predstavujú v priemere polovicu z celkového počtu vysídlených osôb.⁵⁰ Ženy, ktoré boli v dôsledku konfliktu vysídlené musia čeliť rôznym nástrahám, ktoré im táto nová situácia prináša. Medzi najnegatívnejšie dôsledky vysídlenia pre ženy radíme stratu zázemia, odlúčenie od rodiny a blízkych, stratu zamestnania a tým pádom pravidelného príjmu, či náhradu úlohy otca a manžela v rodine. V prípade, že ženy čelia vysídleniu v mnohých prípadoch sú odkázané na pomoc humanitárnych organizácií. Medzinárodný výbor Červeného kríža upozorňuje na to, že ženám by mala byť v prípade vysídlenia poskytnutá zvýšená pozornosť najmä s ohľadom na ich zdravie a budúcu reprodukciu. Rovnako je v danej štúdií uvádzané, že ženy častejšie trpia depresiami a stavmi úzkosti spôsobených nútenou zmenou bydliska. Ohrozením je pre nich aj sociálne napätie v novej komunite spôsobené strachom zo straty zamestnania, či iných zmien zo strany pôvodného obyvateľstva.⁵¹ Vysídľovanie obyvateľstva je priamo prepojené s inými formami násillia páchanom na ženách. Nositeľ Nobelovej ceny za mier za rok 2018 Denis Mukwege vidí prepojenie medzi vysídľovaním obyvateľstva a inými formami násillia. Podľa jeho názoru sa znásillňovaním primárne žien a detí v spoločnosti šíri strach, ktorý prinúti dané obyvateľstvo migrovať a tým vedie ich vysídleniu. Páchateľom je teda ponechaný celý majetok, či už priamych alebo nepriamych obetí ich činov, vrátane pôdy, ktorá predstavuje pre obyvateľstvo rozvojových krajín aj v súčasnosti primárny zdroj bohatstva.⁵²

Sexuálne násillie je najčastejším spôsobom porušovania práv žien počas ozbrojených konfliktov. Ženy, ktoré sa stali jeho obeťami sa vyrovnávajú s následkami až do konca života. Násillky nie sú len psychické a fyzické, ale aj sociálne. Berúc do úvahy skutočnosť, že k týmto zločinom dochádza najmä v rozvojových krajinách je dôležité poznamenať, že vnímanie tohto druhu násillia je odlišné v porovnaní s vyspelými demokraciami. Ženy v mnohých prípadoch nie sú považované za obeť, ale za zradkyne. K výraznejšej zmene prístupu k týmto ženám do veľkej miery prispel rozvoj medzinárodného humanitárneho práva avšak najmä z globálneho hľadiska. V komunitách, kde ku týmto skutkom dochádza

---

⁵⁰ The Irish Consortium on Gender-Based Violence. *Women, War and Displacement: A review of the impact of conflict and displacement on gender-base violence* [online]. Ireland, 2016. 44 s. [cit. 201-12-06]. Dostupné na internete: <<https://actionaid.ie/wp-content/uploads/2017/01/Women-War-and-Displacement.pdf>>

⁵¹ CURTET, Charlotte – RONESS HOLST, Florence – ANDERSON, Letitia. *Addressing the Needs of Women Affected by Armed Conflicts* [online]. 2004. 37-39 s. [cit. 2018-12-06]. Dostupné na internete: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0840_women_guidance.pdf>

⁵² UNESCO.: *Interview with 2018 Nobel Peace Prize laureate Denis Mukwege: a life dedicated to victims of sexual assault* [online]. [cit. 2018-12-06]. Dostupné na internete: <<https://en.unesco.org/courier/supplement- numerique/interview-2018-nobel-peace-prize-laureate-denis-mukwege-life-dedicated>>

sú zneužitú ženy často nepochopené a mnohokrát sa ocitnú na periférii spoločnosti. Nielen mužská, ale aj ženská časť populácie ich považuje za zradcov a obviňuje za samotný akt. Psychickými následkami takéhoto spôsobu porušovania práv žien sú najmä depresie, traumy a stavy úzkosti. Odborníci z oblasti forenznej psychológie a sexuológie sa zhodujú, že šanca u znásilnených žien na zabudnutie tohto skutku pri opätovnom dobrovoľnom pohlavnom styku je veľmi nízka až nulová. Práve z daného dôvodu sa kladie veľký dôraz na prácu psychiatrov, psychológov a iných odborníkov, ktorí priamo v konfliktných oblastiach poskytujú ženám rôzne formy pomoci a snažia sa zlepšiť ich postavenie aj po skončení konfliktu. Nie menej závažným dôsledkom znásilnenia je neželané, či vynútené tehotenstvo. S týmto motívom znásilnenia sa stretávame primárne pri konfliktoch etnického charakteru. Častokrát znásilnením dochádza k hromadnému oplodneniu žien s cieľom etnickej zmeny obyvateľstva. Ženy, ktoré po znásilnení otehotnejú znášajú jeho následky po celý život. Ako už bolo vyššie spomenuté samotné ženy sú spoločnosťou odvrhované, nehovoriac o deťoch, ktoré boli počaté takýmto spôsobom. Rovnako ako ich matky aj oni v spoločnosti nemajú mnohokrát svoje miesto a začlenenie sa do života je pre nich náročné.⁵³ Vzhľadom na tieto negatívne dôsledky je nesmierne dôležité ich eliminovať. Finančná, či iná forma kompenzácie sa síce javí ako správny spôsob pomoci, ale je potrebné ho zefektívniť a to najmä v rozvojových štátoch, kde obeť doplácajú hlavne na veľkú stigmu v spoločnosti. Tejto problematike sa podrobne venujeme v tretej kapitole.

Odborníci sa zhodujú, že existuje mnoho dôvodov, prečo sa práve ženy stávajú obeťami násillia v čase ozbrojených konfliktov. Názory odborníkov sa vo svojej podstate zhodujú v tom, že ženy sú považované za zraniteľnejšiu skupinu obyvateľstva a tým pádom sú ich práva porušované častejšie a páchatelia na to používajú rôzne spôsoby. Jedným z hlavných motívov porušovania práv žien počas ozbrojených konfliktov je poníženie nepriateľa. Akoukoľvek formou násillia páchanom na ženách sa dáva najavo nepriateľovi, že mužská časť populácie ich nebola schopná ochrániť. Tým pádom sú ženy považované za trofej. Ďalším nie menej častým dôvodom násillia páchanom na ženách je podľa Činčurovej akási forma kompenzácie násillia, ktoré bolo spáchané na samotných útočníkoch.⁵⁴ V tomto prípade ide zväčša o mladých mužov, ktorí veľakrát nedobrovoľne slúžia vo vojsku a často boli aj ich práva zásadne porušené. Útočníci porušujúci práva žien v čase vojen uskutočňujú tieto činy obzvlášť brutálnym spôsobom, ktorý má demonštrovať ich nadvládu, dominanciu, či silu. Odborníci sa rovnako zhodujú, že kolektívne porušovanie práv inej skupiny

---

⁵³ "Id. supra note 49, str. 29"

⁵⁴ "Id. supra note 49, str. 29"

obyvateľstva vedie k posilneniu skupinovej väzby a vytvoreniu silnejšej identity v rámci skupiny, ktorá tieto zločiny pácha.

2 Cieľ práce a metodika práce

Pri tvorbe diplomovej práce s názvom Medzinárodnoprávna ochrana práv žien počas ozbrojených konfliktov sme si zvolili jeden hlavný a dva parciálne ciele. Primárnym cieľom tejto záverečnej práce je podrobná analýza existujúcej medzinárodnoprávnej ochrany práv žien, ako špecifickej skupiny civilného obyvateľstva na základe prípadových štúdií občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie a genocídy v Rwande. Nakoľko tieto dva konflikty sa vyznačovali zásadným porušovaním práv práve ženskej časti obyvateľstva sme si ich vybrali ako prípadové štúdie a v práci sa venujeme aj ich komparácii. V rámci naplnenia cieľa práce sme skúmali, či a akým spôsobom sa primárne trestné tribunály ad hoc zaslúžili o zmenu v ochrane práv žien z medzinárodnoprávneho pohľadu. Ako bolo vyššie spomenuté práca sleduje okrem hlavného aj dva vedľajšie ciele. Prvým z nich je komparácia finančnej a iných foriem asistencie, ktoré sú poskytované ženám, ktorých práva boli počas vojny v Juhoslávii a genocídy v Rwande zásadne porušené. Nakoľko tieto právomoci spadajú pod kompetencie vlád jednotlivých krajín, v práci dané legislatívy porovnáme s cieľom vyhodnotenia ich úspešnosti a efektivity. Druhým parciálnym cieľom je aplikácia získaných poznatkov v prípade vyvodzovania individuálnej zodpovednosti za vojnové zločiny páchané príslušníkmi Islamského štátu na ženách s jezidským pôvodom s dôrazom na existujúcu medzinárodnoprávnu úpravu, ktorá bola výsledkom činnosti tribunálov po občianskej vojne na území bývalej Juhoslávie a genocídy v Rwande.

Na dosiahnutie vyššie uvedených cieľov sme používali viaceré metodické postupy. Dvoma najčastejšie využívanými metodickými postupmi boli analýza a komparácia. Prvý z dvoch menovaných postupov bol využívaný v teoretickej aj v praktickej časti práce. Táto metóda nám umožňuje dekomponovať celok na menšie prvky a tým pádom im lepšie porozumieť. Táto metóda bola dôležitá najmä v časti práce zaoberajúcou sa znakmi a motívmi vojnových zločinov na území bývalej Juhoslávie a Rwandy. Taktiež sme ju využili pri skúmaní jednotlivých rozsudkov vydaných trestnými tribunálmi ad hoc. V práci sa taktiež vyskytuje metóda komparácie. Tá je využívaná v teoretickej časti práce pri porovnávaní prístupov a názorov jednotlivých autorov, či už na postavenie jednotlivca v rámci medzinárodného práva verejného, alebo otázky prístupu k existujúcej medzinárodnoprávnej ochrane žien počas ozbrojených konfliktov. V praktickej časti práce je porovnanie použité hneď niekoľko krát, či už v prípade porovnania hlavných znakov vojnových zločinov v bývalej Juhoslávii a v Rwande, či legislatíve zaoberajúcej sa kompenzáciou ženských

preživších obetí. Okrem skôr spomenutých metód sme využili aj syntézu a to primárne v záverečnej kapitole, v ktorej sumarizujeme pozitívne zmeny v oblasti medzinárodnoprávnej ochrany práv žien počas ozbrojených konfliktov a rovnako upozorňujeme na najväčšie nedostatky, ktoré sú stále prítomné s cieľom ich eliminácie. Prostredníctvom využitia syntézy môžeme predostrieť v záverečnej kapitole súhrn, ktorý pozostáva z jednotlivých čiastkových odporúčaní.

Počas celého procesu tvorby práce sme čerpali informácie z oficiálnych zdrojov. V teoretickej časti práce poskytujeme pluralitné názory relevantných autorov na nami spomínané oblasti medzinárodného práva verejného. Keďže oba konflikty, ktorým sa v práci venujeme možno zaradiť do kategórie občianskych konfliktov, pri tvorbe práce sme si dali záležať na zachovaní objektivity a nepristupovali sme k danej problematike len v prospech jednej strany. Nezainteresovane a nestranne poskytujeme oficiálne informácie, ktoré sú postavené na nespochybniteľných faktoch a skutočnostiach, ktoré sa odohrali, hoci sporné strany sa k nim nie vždy otvorene priznávajú. Nakoľko najrozsiahlejšia časť práce sa venuje komparácii dvoch precedenčných rozsudkov vydaných trestnými tribunálmi ad hoc pre zločiny spáchané na území bývalej Juhoslávie a Rwandy v práci sme ich podrobne analyzovali a doplnili aj poznatkami vychádzajúcimi z odvolania jednotlivých páchatel'ov. Práve rozsudky oboch trestných tribunálov ad hoc nám slúžili ako jeden z hlavných zdrojov informácií, spoločne so záznamami svedeckých výpovedí obetí.

Za najväčší limit našej práce považujeme relatívny nepomer dostupnosti informácií o vojnových zločinoch páchaných na ženách v Rwande a v krajinách bývalej Juhoslávie. Bosna a Hercegovina, či Chorvátsko venujú tejto problematike väčšiu pozornosť, čo sa prejavilo aj v množstve materiálov k tejto problematike. Pre porovnanie v prípade Rwandy neexistuje tak veľké množstvo materiálov a informácií, čo nás výrazne pri tvorbe práce limitovalo a obmedzovalo.

3 Analýza vyvodenia medzinárodnoprávnej zodpovednosti za vojnové zločiny páchaných voči ženám na území bývalej Juhoslávie a v Rwande

3.1 Občianska vojna na území bývalej Juhoslávie

Občianska vojna, ktorá prebiehala od roku 1991 do roku 1995 na území bývalej Juhoslávie nesie prívlastok najkrvavejšia a najtragickejšia vojna v Európe od skončenia druhej svetovej vojny. Niektorí autori pristupujú k vojnám, ktoré prebiehali v deväťdesiatych rokoch na území bývalej Juhoslávie zo širšieho pohľadu a priradujú k nim aj konflikt medzi Srbskom a Kosovskou oslobodzovacou armádou, ktorý prebiehal v rozmedzí rokov 1998 a 1999 a tak isto niekoľko mesiacov trvajúci konflikt v Macedónsku medzi tamojšou vládou a skupinou, ktorá reprezentovala početne zastúpenú albánsku menšinu v krajine. Pre potreby tejto práce však budeme analyzovať občiansku vojnu trvajúcu od roku 1991 po rok 1995.

Oficiálny názov krajiny, ktorá sa rozprestierala na Balkánskom polostrove do 21. júna 1991 bol Socialistická federatívna Juhoslovanská republika. Krajina disponovala pomerne rozvinutým hospodárstvom. Špecifikom, ktorým sa vyznačovala a do veľkej miery stál za vznikom samotného konfliktu bolo národnostné a náboženské zloženie obyvateľstva. Po rozpade Juhoslávie vzniklo až 6 republík, ktorými sú Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Chorvátsko, Macedónsko, Slovinsko a Srbsko. Okrem rozdielov v národnostnom zložení obyvateľstva existovali aj značné rozdiely v náboženskom vierovyznaní. Najpočetnejšie zastúpenými náboženstvami boli islam, pravoslávna a ortodoxná cirkev. Okrem týchto národov a vierovyznaní sa tu vyskytovali aj iné, ktoré prispievali ku kultúrnej a náboženskej pluralite. Hoci sa centrálna juhoslovanská vláda počas celej existencie krajiny snažila o vytvorenie spoločnej kultúrnej a národnej identity, udalosti a zmena celkovej geopolitickej situácie v Európe vyústili do nárastu nacionalistických názorov a jednotlivé republiky bývalej Juhoslávie začali žiadať o nezávislosť, čo bolo hlavným motívom vypuknutia samotného konfliktu. Priebeh osamostatnenia jednotlivých štátov bývalej Juhoslávie nebol rovnaký a zásadne sa odlišoval.⁵⁵

---

⁵⁵ KUCHARČÍK, Rudolf. Katedra medzinárodných politických vzťahov Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomická Univerzita Bratislava, Dolnozemska cesta 1/b, Bratislava. Občianske vojny na území bývalej Juhoslávie. 2019-03-11. Prednáška.

Druhou najmenej zasiahnutou krajinou občianskej vojny po Macedónsku bolo Slovinsko, ktoré je v súčasnosti hospodársky najsilnejšou krajinou regiónu. Slovinsko vyhlásilo nezávislosť na základe výsledkov referenda, v ktorom sa 88,5% zo zúčastnených vyslovilo za nezávislosť krajiny.⁵⁶ Referendum sa konalo 23. decembra 1990 a Slovinsko vyhlásilo nezávislosť o niekoľko mesiacov neskôr, konkrétne 25. júna 1991. Na dané vyhlásenie reagovala Juhoslovanská ľudová armáda, ktorá na územie Slovinska uskutočnila inváziu. Stret so slovinskými silami je vzhľadom na krátkosť konfliktu označovaný ako takzvaná desaťdňová vojna, ktorá sa skončila víťazstvom Slovinska. Skutočnosť, že krajina bola do vojny zapojená relatívne krátky čas mala za následok, že dnes je ekonomickým lídrom regiónu. Ďalšou krajinou, ktorá nebola do občianskej vojny vôbec zapojená a jej oddelenie od Juhoslávie možno označiť za pokojné, je Macedónsko. Táto balkánska krajina vyhlásila samostatnosť 8. septembra. Vznik vyššie spomenutých nástupníckych štátov, Slovinska a Macedónska, bol v porovnaní s udalosťami, ktoré nasledovali v regióne neskôr neporovnateľne pokojný.⁵⁷

Chorvátsko vyhlásilo nezávislosť v rovnaký deň ako Slovinsko. Udalosti tu však nabrali veľmi rýchly spád a vyústili do vypuknutia ozbrojeného konfliktu. Chorvátsko bolo v porovnaní so Slovinskom etnicky heterogénne a proti vyhláseniu samostatnosti ostro protestovala primárne srbská menšina žijúca najmä na východe krajiny. Srbi žijúci v Chorvátsku boli podporovaní Juhoslovanskou ľudovou armádou a takisto aj Srbskom. Nesúlad v názoroch vyústil do ozbrojeného konfliktu, v ktorom z oboch strán došlo k zásadnému porušeniu medzinárodného humanitárneho práva. Srbská menšina vytvorila na území časti dnešného Chorvátska separatistický útvar pod názvom Republika Srbská Krajina, ktorá bola primárne obývaná obyvateľmi srbského pôvodu. Vzhľadom na túto skutočnosť bola veľká časť chorvátskeho obyvateľstva z daného regiónu vysídlená. Na základe dostupných informácií približne 200 000 až 250 000 obyvateľov nesrbského pôvodu bolo zo Srbmi obsadeného územia vyhnaných. Medzi stranami konfliktu bolo v roku 1992 podpísané prímerie, ale ani to v krajine nezabezpečilo mier, nakoľko Chorvátsko odmietalo uznať existenciu Republiky Srbskej Krajiny. Hoci oficiálne medzi stranami konfliktu platilo prímerie a Srbsko aj Chorvátsko sa koncentrovali na konflikt v Bosne a Hercegovine,

---

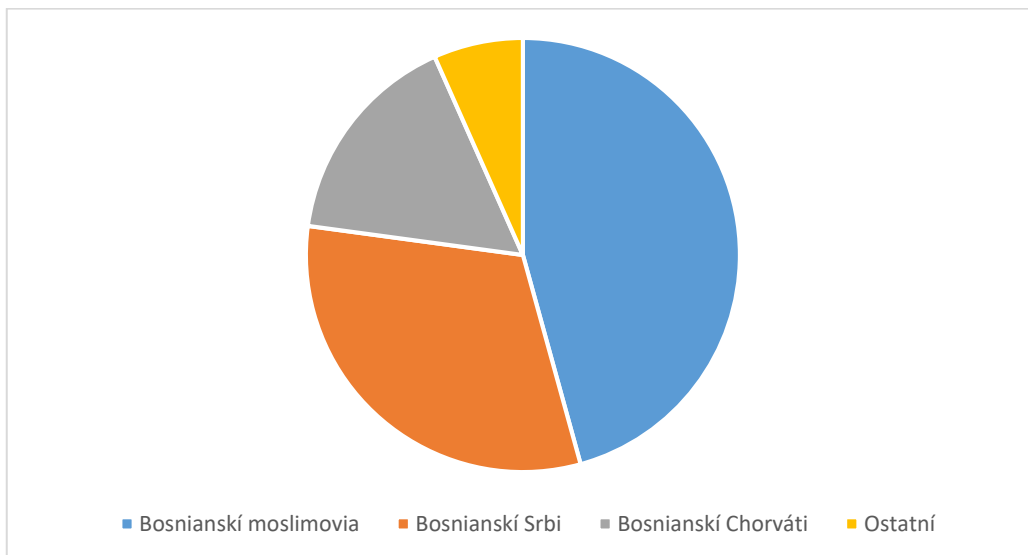
⁵⁶ Republika Slovenija Ministerstvo za Kulturo.: *Razstava Arhiva RS 20. Obletnici Plebiscita 1990*. [online]. [cit. 2018-12-09]. Dostupné na internete: <http://www.arhiv.gov.si/si/delovna_podrocja/razstavna_dejavnost/razstava_arhiva_rs_ob_20_obletnici_plebiscita_1990/>

⁵⁷ United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *The Conflicts* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.icty.org/en/about/what-former-yugoslavia/conflicts>>

Chorvátska vláda plánovala prevzatie moci nad Srbmi obsadenom územím a dlhodobo sa na danú akciu pripravovala.⁵⁸ Prípravy vyústili do dvoch operácií pod názvom Búrka a Blesk. Operácia Búrka prebehla v rozmedzí 4. a 7. augusta 1995, pričom jej výsledkom bolo získanie takmer celého územia súčasného Chorvátska.⁵⁹ Operácia bola sprevádzaná masovým vysídľovaním obyvateľstva. Podľa dostupných údajov bolo vysídlených približne 250 000 obyvateľov srbského pôvodu a zabitých takmer 300 srbských civilistov.⁶⁰

Najtragickejší konflikt, ktorý sa odohrával v deväťdesiatych rokoch na území bývalej Juhoslávie prebiehal na území Bosny a Hercegoviny. Krajina bola v čase samotného vypuknutia konfliktu etnicky rôznorodá. Etnické zloženie obyvateľstva Bosny a Hercegoviny v čase vypuknutia konfliktu je ilustrované na nasledujúcom grafe.

Graf 1 Etnické zloženie obyvateľstva Bosny a Hercegoviny pred vypuknutím občianskej vojny

Zdroj: United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *The Conflicts* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: < <http://www.icty.org/en/about/what-former-yugoslavia/conflicts>>

Bosna a Hercegovina usporiadala v roku 1992 referendum o odčlenení z Juhoslávie a vytvorení samostatného štátu. Referendum bolo nebosnianskym obyvateľstvom bojkotované a zúčastnili sa ho prevažne bosniaci moslimovia, ktorí sa vyslovili za nezávislosť krajiny. Vzhľadom na početné zastúpenie obyvateľstva srbského a chorvátskeho pôvodu si obe krajiny nárokovali na územie Bosny a Hercegoviny, ktorého sa Bosna a Hercegovina prirodzene odmietala vzdať. Bosniaci Srbi systematicky odmietali

⁵⁸ BBC.: *UN court dismisses Croatia and Serbia genocide claims* [online]. 03.02. 2015. [citované 2018-12-10]. Dostupné na internete: < <https://www.bbc.com/news/world-europe-31104973>>

⁵⁹ Výnimkou bolo len územie Slavónie, ktoré bolo pod správou OSN do roku 1998.

⁶⁰ Týždeň.: *Búrka sa vracia* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <<https://www.tyzden.sk/casopis/8688/burka-sa-vracia/>>

rešpektovať výsledky referenda a za výraznej pomoci Juhoslovanskej ľudovej armády a samotného Srbska začali od apríla 1992 násilne obsadzovať veľkú časť územia Bosny a Hercegoviny. Podobný prístup bol praktizovaný aj zo strany bosnianskych Chorvátov, ktorí si rovnako nárokovali na podstatnú časť územia krajiny. Tento proces bol sprevádzaný masovým vysídľovaním obyvateľstva, vraždením civilistov, či brutálnym znásilňovaním oboch pohlaví. Špecifikom daného konfliktu je skutočnosť, že sa nejednalo o dvojstranný, ale trojstranný konflikt, ktorý bol sprevádzaný hrubým porušovaním zásad medzinárodného humanitárneho práva zo všetkých strán konfliktu.⁶¹

Súbor občianskych vojen, ktoré prebiehali na území bývalej Juhoslávie po rok 1995 bol oficiálne ukončený podpísaním Daytonských mierových zmlúv 14. decembra v roku 1995. Zmluvy mali troch signátorov, ktorými boli Slobodan Milošević (srbský prezident), Alija Izetbegović (bosniacký prezident) a Franjo Tuđman (chorvátsky prezident). Podpísanie mierovej zmluvy znamenalo ukončenie konfliktu a rovnako nastala úprava hraníc jednotlivých štátov a práv menšín žijúcich na daných územiach. Z Bosny a Hercegoviny bola vytvorená federácia pozostávajúca z dvoch častí, menovite Federácia Bosna a Hercegovina a Republika Srbská. Daytonská zmluva ukončila aj srbsko-chorvátsky konflikt a územie Slavónie nachádzajúce sa na východe krajiny prešlo pod správu Organizácie Spojených národov. Slavónia bola spravovaná Organizáciou Spojených národov do roku 1998, kedy prešla pod správu Chorvátska. Občianska vojna v Juhoslávii sa vyznačovala extrémne vysokou brutalitou, ktorá bola páchaná primárne na civilnom obyvateľstve. Podľa odhadov konflikty stáli za smrťou približne 100 000 ľudí a takmer 1 000 000 ľudí bolo vysídlených.⁶²

3.1.1 Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu

Jednou z reakcií medzinárodného spoločenstva na udalosti, ktoré sa odohrali na území bývalej Juhoslávie od roku 1991 bolo zriadenie Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu (skr. ICTY- International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia, ďalej len Tribunál pre bývalú Juhosláviu). Tribunál bol zriadený na základe jednohlasného prijatia Rezolúcie 827 Bezpečnostnej rady OSN 23. mája roku 1993. Nejednalo sa o stály, ale tribunál ad hoc, čo znamená, že jeho pôsobenie bolo časovo obmedzené a zaoberal sa

---

⁶¹ United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *The Conflicts* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.icty.org/en/about/what-former-yugoslavia/conflicts>>

⁶² DŽIDIC, Denis. 2012. *Bosnia Still Living Consequences of War* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <<https://balkaninsight.com/2012/04/06/bosnia-still-living-with-consequences-of-war/>>

porušovaním medzinárodného humanitárneho práva len na území bývalej Juhoslávie. Sídлом tribunálu bol Haag. ICTY mal právomoc vykonávať jurisdikciu výlučne nad fyzickými osobami, ktoré sa počas série konfliktov na území bývalej Juhoslávie dopustili porušenia základných princípov medzinárodného humanitárneho práva. Trestný tribunál vykonával jurisdikciu nad jednotlivcami, ktorí sa od roku 1991 v súvislosti s konfliktmi v Juhoslávii dopustili aspoň jedného z nasledujúcej štvorice zločinov:

1. porušenie Ženevských dohovorov z roku 1949
2. porušenie zákonov alebo zvyklostí vedenia vojny
3. genocída
4. zločiny proti ľudskosti

V práci je niekoľko krát spomenuté, že tribunály si boli podobné. To možno demonštrovať na úplne identickej definícii genocídy, ktorá je obsiahnutá v oboch Štatútoch. Tribunál pre bývalú Juhosláviu bol oprávnený trestať aj porušenia Ženevských dohovorov rovnako ako aj Tribunál pre Rwandu, ale je dôležité upozorniť na odlišnosť Dohovorov, ktoré boli porušované, vzhľadom na to, že konflikt v Juhoslávii niesol aj známky medzinárodného konfliktu, čo nemožno tvrdiť v prípade genocídy v Rwande. Tribunál pre bývalú Juhosláviu vo svojej podstate vychádzal pri definícii zločinov proti ľudskosti z takzvanej Norimberskej definície, ale za tieto zločiny označil aj väzenie, mučenie a znásilnenie. Je dôležité upozorniť na to, že pri označení rôznych foriem zločinov proti ľudskosti, Štatút uvádza, že k ich spáchaniu mohlo dôjsť pri konfliktoch národného aj medzinárodného charakteru, vzhľadom práve na špecifický charakter konfliktu na území bývalej Juhoslávie.⁶³ Pre potreby tejto diplomovej práce považujeme za kľúčovú definíciu práve zločinov proti ľudskosti, nakoľko tribunály v oboch prípadoch premiérovo označili formy násilia páchanom prevažne na ženách práve za tento druh zločinov v medzinárodnom práve verejnom.

Tribunál nebol oprávnený vykonávať jurisdikciu nad štátmi v prípade agresie alebo zločinov proti mieru. Rovnako je dôležité poznamenať, že samotným zriadením ICTY neprestali nad jednotlivcami vykonávať jurisdikciu národné sudy v nástupníckych štátoch bývalej Juhoslávie. Možno však konštatovať, že ICTY im bol nadriadený a tým pádom mohol kedykoľvek rozhodnúť o prevzatí prípadu do svojej kompetencie alebo práve naopak prípad presunúť národnému súdu. Celkovo bolo v rámci ICTY súdených 161 osôb, z ktorých

---

⁶³ Štatút Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu, čl. 5

bolo právoplatne odsúdených 89.⁶⁴ Činnosť ICTY bola ukončená v roku 2017, hoci stále prebiehajú súdne procesy s osobami zodpovednými za porušovanie medzinárodného humanitárneho práva, tie už spadajú pod jurisdikciu jednotlivých národných súdov.

3.2 Rwandská genocída v roku 1994

V identickom čase, v akom na území bývalej Juhoslávie zúrila občianska vojna prebehla v africkej Rwande krvavá genocída, ktorá stála životy státisíce ľudí. Podobnosť oboch konfliktov nebola len v tom, že prebiehali súbežne. V oboch prípadoch boli používané obdobné spôsoby vedenia vojny a krutosť oboch konfliktov bola taktiež dôvodom pre zriadenie trestných tribunálov ad hoc.

Genocídu v Rwande možno označiť za jednu z najhorších a najtragickejších udalostí po skončení druhej svetovej vojny. Vzhľadom na skutočnosť, že samotná genocída trvala 100 dní a počas nej prišlo o život približne 800 000 ľudí si dovoľíme konštatovať, že miera zabíjania tu bola ešte väčšia ako v prípade holokaustu v čase druhej svetovej vojny. Rwanda je krajina ležiaca v strednej Afrike, ktorej hospodársky, ale aj politický vývoj bol do značnej miery ovplyvnený jej koloniálnou históriou a etnickým zložením obyvateľstva. Na území Rwandy žili dve rôzne etnické skupiny, ktorých podiel na celkovom obyvateľstve bol rozdielny, väčšinou boli zastúpení Hutuovia a menšinovo Tutsiovia. Samotní antropológovia sa nezhodujú v názore, v akom čase nastalo rozdelenie obyvateľstva na tieto dve etnické skupiny. Rwanda bola ešte koncom devätnásteho storočia kolonizovaná Nemeckom, ktorého vláda považovala za nadradenú skupinu Tutsiov, s čím z pochopiteľných dôvodov nesúhlasila skupina prevažne zastúpených Hutuov. Rwanda sa neskôr stala kolóniou Belgicka a jej vývoj bol poznačený sériami konfliktov, ktorých krutosť a dopady však neboli tak veľké ako v prípade genocídy v roku 1994.

Samotnou zámienkou pre začatie genocídy bolo zostrelenie lietadla na palube, ktorého bol prezident Rwandy Juvenal Habyarimana, ktorý otvorene vyhlasoval svoju príslušnosť ku v krajine väčšinou zastúpeným Hutuom. Hoci v danom čase nebolo jasné, kto za atentátom na lietadlo stál, k vytvoreniu všeobecnej verejnej mienky do veľkej miery dopomohli miestne médiá, ktoré za strojcu útoku označili Rwandský vlastenecký front a taktiež aj vojakov z kontingentu Organizácie Spojených národov. Zostrelenie lietadla tak

---

⁶⁴ United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *ICTY Facts and Figures*. [online]. [cit. 2018-12-13]. Dostupné na internete: <http://www.icty.org/sites/icty.org/files/images/content/Infographic_facts_figures_en.pdf>

bolo použité ako zámienka na začatie krvavej genocídy, ktorá trvala od 7. apríla 1994 do 4. júla 1994. Počas genocídy dochádzalo k systematickému vyvražďovaniu prevažne Tutsiov, ale obeťami boli aj umiernení Hutuovia. Hlavnými vykonávateľmi genocídy boli dve ozbrojené militantné skupiny a to konkrétne Interahamwe a Impuzamugambi. V súvislosti s Rwandskou genocídou sa často hovorí aj o zlyhaní medzinárodného spoločenstva a Organizácie Spojených národov. V apríli sa Bezpečnostná rada OSN rozhodla znížiť počet vojakov slúžiacich v rámci misie UNAMIR na 270 a hoci neskôr do krajiny vyslala vyše 5 000 vojakov, v čase ich príchodu už neboli schopní genocíde zabrániť. Genocída bola oficiálne ukončená 4. júla v roku 1994, potom, čo sa k moci dostal Rwandský vlastenecký front pod správou Tutsiov. Front obsadil hlavné mesto krajiny, čím sa genocída v krajine oficiálne považovala za ukončenú.⁶⁵

Rwandská genocída je označovaná ako posledná v dvadsiatom storočí, jej krutosť ju však radí medzi tie najtragickejšie vôbec. Údaje o počte obetí sa odlišujú a ani v súčasnosti nie je známy presný počet ľudí, ktorí v jej priebehu prišli o život.⁶⁶ Podľa odhadov Organizácie Spojených národov v čase od 7. apríla do 4. júla 1994 prišlo o život približne 800 000 ľudí, do tohto čísla sú však zarátané nielen priame obeť genocídy, ale aj osoby, ktoré prišli o život vzhľadom na zlé sociálne, či ekonomické podmienky v danom čase, inými slovami do daného čísla sú zarátane všetky obeť, ktoré zahynuli počas 100 dní, nielen v priamej súvislosti s genocídou. Human Rights Watch sa odvoláva aj na iné odhady počtu obetí. Na základe názoru odlišných autorov bolo v čase genocídy zavraždených najmenej 500 000 ľudí. Vychádzajúc z týchto údajov, Human Rights Watch odhaduje, že v čase genocídy bolo zavraždených približne 75 až 77% Tutsiov.⁶⁷ Vzhľadom na takto rozsiahle údaje o počtoch obetí v Rwande možno bezpochyby konštatovať, že sa jednalo o genocídu.

Systematické vyvražďovanie obyvateľstva však nebolo jediným spôsobom vedenia genocídy, čo konštatoval aj samotný Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu. Jedným zo spôsobov vedenia genocídy bolo aj znásilňovanie prevažne ženskej časti populácie. Podľa odhadov Organizácie Spojených národov bolo v čase genocídy znásilnených 100 000 až

---

⁶⁵ KOPECKÝ, Pavel. 2014. *Krvavý kúpeľ vo Rwande- odstup jednej generácie*. [cit. 2018-12-14]. Dostupné na internete: <<https://zurnal.pravda.sk/esej/clanok/314493-krvavy-kupel-vo-rwande-odstup-jednej-generacie/>>

⁶⁶ Podľa odborníkov z Human Rights Watch bolo problematické určiť, aká časť obetí patrila do etnickej skupiny Tutsiov, nakoľko aj pred samotnou genocídou neboli údaje o etnickom zložení obyvateľstva presné. Taktiež vo svojej štúdií dodáva, že Hutuovia so snahou znížiť podiel Tutsiov na celkovom obyvateľstve úmyselne skresľovali údaje o etnickej skladbe obyvateľstva.

⁶⁷ Human Rights Watch: *Numbers* [online]. [cit. 2018-12-12]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/reports/1999/rwanda/Geno1-3-04.htm>>

250 000 žien.⁶⁸ Human Rights Watch uvádza, že vyššie spomenuté číslo nemusí byť konečné a jeho horná hranica môže byť až 500 000.⁶⁹

3.2.2 Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu

Udalosti, ktoré sa odohrali v roku 1994 na území Rwandy, ale aj jej susediacich štátoch v súvislosti s genocídou prinútili medzinárodné spoločenstvo konať a u vykonávateľov vyvodit' zodpovednosť za spáchané zločiny. Bezpečnostná Rada OSN zriadila trestný tribunál ad hoc, ktorý mal výlučne vykonávať jurisdikciu nad udalosťami, ktoré sa odohrali v období od 1. januára 1994 do 31. decembra roku 1994 na území Rwandy a jej susediacich štátov. Oficiálny názov trestného tribunálu bol Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu (International Criminal Tribunal for Rwanda- ICTR, ďalej len Tribunál pre Rwandu). Na základe Rezolúcie 955 Bezpečnostnej rady OSN, ktorá bola prijatá v novembri v roku 1994 malo byť hlavným cieľom tribunálu potrestanie zločinov, ktoré súviseli s genocídou, ale aj inými hrubými porušeniami medzinárodného humanitárneho práva.⁷⁰ Tribunál mal právomoc vykonávať jurisdikciu na jednotlivcami, ktorí sa dopustili týchto zločinov genocídy, zločinov proti ľudskosti a porušenia článku 3 Ženevského dohovoru a Dodatkového Protokolu II. Štatút Tribunálu poskytuje relatívne podrobný zoznam zločinov, ktoré spadajú do jednotlivých kategórií, čo však považujeme za dôležité je upozornenie na odlišnosť medzi prístupom k zločinom proti ľudskosti, ktoré uplatňoval Tribunál pre bývalú Juhosláviu a Rwandu. Vzhľadom na to, že v krajine prebehla genocída bola z definície zločinu proti ľudskosti odstránená časť spájajúca ho s ozbrojeným konfliktom a bola nahradená tým, že sa musí jednať o trestné činy, ktoré sú súčasťou rozsiahlych a systematických útokov na civilné obyvateľstvo z politických, etnických a náboženských dôvodov.⁷¹ Čo vo svojej podstate znamená, že Tribunál pre Rwandu pripustil, že zločiny proti ľudskosti nie sú explicitne spájané s ozbrojenými konfliktmi, ale môže k nim dochádzať aj ako súčasť útokov namierených voči civilnému obyvateľstvu nielen počas ozbrojeného konfliktu, ale aj genocídy, poprípade etnického vyhladzovania obyvateľstva. Oba Štatúty uplatnili pri definícii zločinov genocídy totožný prístup.

---

⁶⁸ United Nations.: *Background Information on Sexual Violence used as a Tool of War* [online]. [cit. 2018-12-14]. Dostupné na internete: <<http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/about/bgsexualviolence.shtml>>

⁶⁹ Human Rights Watch in Africa: *SHATTERED LIVES Sexual Violence during the Rwandan Genocide and its Aftermath Causes* [online]. 1996, ISBN 1-56432-208-4, [cit. 2018-12-13]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/reports/1996/Rwanda.htm>>

⁷⁰ Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 955

⁷¹ Štatút Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu, čl. 3

Vzhľadom na to, že genocída v Rwande bola uskutočnená medzi príslušníkmi toho istého štátu, Štatút tribunálu tieto zločiny riešil ako porušenie Ženevských dohovorov a najmä Dodatkového Protokolu II, ktorý sa zaoberá ozbrojenými konfliktami vnútorného charakteru.

Sídlom trestného tribunálu ad hoc bolo mesto Aruša ležiace v Tanzánii. ICTR formálne ukončil svoju činnosť 31. decembra v roku 2015.

3.3 Komparácia vojnových zločinov voči ženám na území bývalej Juhoslávie a v Rwande

Udalosti, ktoré sa odohrali na území bývalej Juhoslávie a Rwandy v sebe nesú mnoho podobností a závažnosť oboch konfliktov vyústila do historického vzniku trestných tribunálov ad hoc. Okrem iných podobných znakov sú bezpochyby oba konflikty spájané so zásadným porušovaním práv žien. Práve ženy boli počas oboch konfliktov vystavované rôznym formám násilia, čo skonštatovali aj samotné trestné tribunály ad hoc a svojimi rozsudkami zásadne zmenili prístup k ochrane práv žien, ako špecifickej skupiny civilného obyvateľstva. Počas oboch konfliktov boli práve ženy masovo a zároveň nedobrovoľne vysídľované alebo sexuálne zneužívané. Tieto dva druhy vojnových zločinov boli praktizované v oboch prípadoch s obzvlášť vysokou brutalitou a ich následky sú stále v postihnutých krajinách prítomné aj v súčasnosti. V prípade vysídľovania obyvateľstva, či už mužského alebo ženského pohlavia je vo väčšine prípadov motív páchatel'ov rovnaký, to však nemožno tvrdiť v prípade druhej najčastejšej formy násilia páchanej na ženách. Pokiaľ porovnáme motívy páchatel'ov v Juhoslávii a v Rwande, zistíme, že ženy boli zneužívané síce z rôznych dôvodov, ale v oboch prípadoch to boli motívy korešpondujúce s hlavnými cieľmi občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie a genocídy v Rwande.

3.3.1 Charakteristické znaky vojnových zločinov páchaných na ženách počas občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie

V prípade oboch konfliktov hovoríme o etnicky, alebo občiansky motivovaných konfliktoch, z čoho vyplýva, že ich hlavným cieľom bolo etnické vyčistenie obyvateľstva, na čo boli používané rôzne spôsoby vedenia vojny vrátane porušovania základných ľudských práv ženskej časti populácie. Dôvod konania útočníkov však v prípade Rwandy a bývalej Juhoslávie nebol rovnaký. V čase konfliktu na území bývalej Juhoslávie boli

prevažne znásilňované bosnianske ženy moslimského vierovyznania a páchatelmi týchto činov boli primárne muži srbského pôvodu s ortodoxným vierovyznaním. K páchaniu takéhoto druhu násilia dochádzalo častokrát masovo v takzvaných rape camps, ktoré slúžili ako tábory, ktorých zriadenie malo len jeden cieľ a to zásadne porušovať práva žien a útočiť na ich dôstojnosť. Srbskí muži pri vykonávaní samotného aktu otvorene deklarovali, že hlavným motívom ich konania je zmena etnickej skladby obyvateľstva, ktorú možno docieľiť prostredníctvom oplodnenia moslimských žien. V niektorých z výpovedí zneužitých žien zaznelo, že im srbskí muži povedali, že po samotnom akte budú rodiť len srbské deti. Ako už bolo vyššie spomenuté, znásilnením sa malo dosiahnuť vynútené tehotenstvo, ktoré je aj podľa Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu súčasne považované za zločin proti ľudskosti a rovnako i vojnový zločin. Znásilňovanie, ktoré nastávalo v rape camps bolo vykonávané obzvlášť brutálnym spôsobom. Svedkyne, ktoré vo väčšine prípadov vystupovali pod číselno- písmenovým označením v záujme zachovania ich ochrany, opisovali akt znásilnenia, ktorého sa stali obeťami bez akýchkoľvek znakov ľútosti zo strany páchatel'ov. Častokrát pod hrozbou smrti alebo zabitia ich blízkych boli za podvoliť vôli útočníkov a konať tak ako im oni prikázali. Ako príklad na potvrdenie danej skutočnosti možno predložiť svedeckú výpoveď, ktorá bola použitá proti Zoranovi Vukovičovi. Jedna z utajených svedkýň povedala, že Vukovič jej hrozil podrezaním hrdla v prípade, že nedôjde medzi nimi k sexuálnemu styku. Pod hrozbou smrti došlo k styku, pri ktorého vykonávaní bol Vukovič obzvlášť brutálny a svedkyni spôsobil bolesť, z dôvodu ktorej upadla do bezvedomia.⁷² Vychádzajúc zo skôr spomenutého si dovoľíme tvrdiť, že primárnym cieľom násilia páchanom na ženách počas občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie nebolo priamo usmrtenie žien, ale skôr snaha o zmenu etnického zloženia obyvateľstva prostredníctvom núteného tehotenstva a taktiež šírenie strachu primárne v komunite moslimských žien.

Počas vojny v Juhoslávii boli moslimské ženy najmä srbskými vojakmi považované za trofej a dovoľovali si s nimi zaobchádzať akokoľvek chceli bez známok súcitu. Na základe viacerých svedectiev ženy, ale aj dievčatá (aj vo veku 12 rokov) sa v mnohých prípadoch stali obeťami obchodovania s ľuďmi, čo možno taktiež považovať za jednu z foriem porušovania práv žien. Páchatelia týchto zločinov vedeli, že po predaji sa ženy a dievčatá stanú s veľkou pravdepodobnosťou obeťami násilia a žiadnym spôsobom tomu nezabránili, dokonca za predaj dievčat zinkasovali aj peňažnú odmenu. Obdobný skutok bol

---

⁷² BLACK, Ian. 2000. *Serbs 'enslaved Muslim women at rape camps'* [online]. [cit. 2018-12-15]. Dostupné na internete: < <https://www.theguardian.com/world/2000/mar/21/warcrimes.balkans> >

preukázateľne dokázaný Radomirovi Kovačovi, ktorý bol ICTY odsúdený na trest odňatia slobody na dobu 20 rokov. Radomir Kovač najprv sexuálne zneužil len dvanásťročné dievča, ktoré počas priebehu procesu vystupovalo len pod iniciálami A.B. Hoci ICTY už samotné znásilnenie dievčaťa považoval za hrubé porušenie základných ľudských práv hlavne berúc do úvahy vek maloletej, nebola to jediná forma násilia, ktorej sa na nej dopustil. Dvanásťročné dievča následne predal za 200 nemeckých mariek (v prepočte 73 euro), pričom podľa súdu existuje takmer istota, že po predaji sa dievča stalo opäť obeťou násilia.⁷³ Dievča, ktoré sa stalo predmetom skôr spomínaného obchodu sa doposiaľ nenašlo.

V prípade vyvodzovania zodpovednosti za násilie, ktoré bolo páchané počas občianskej vojny na ženách je dôležité spomenúť skutočnosť, na ktorú niekoľkokrát upozorňovali aj sudcovia ICTY. Odlišné a zároveň brutálne formy násilia, ktorého obeťami sa stali najmä moslimské ženy neboli súčasťou stratégie, ktorá bolo tvorená najvyššími predstaviteľmi krajín. Vo väčšine prípadov ich dokonca ani nepraktizovali priamo vojaci srbskej armády. V rámci ICTY bolo niekoľkokrát spomenuté, že muži, ktorí ženy ponižovali a zásadne útočili na ich základné ľudské práva a dôstojnosť využili občiansku vojnu na praktizovanie týchto obzvlášť brutálnych činov. Práve tu vidí ICTY jeden zo zásadných problémov celej občianskej vojny, nakoľko tvrdí, že bezcitnosť ľudí, ktorí vo vojne priamo participovali, umožnila politickým elitám krajín zotrvať vo vojne. Rovnako ICTY doplnil, že takýto ale aj všetky obdobné druhy násilia, ktoré sú páchané na ženách počas občianskej vojny, je dôležité zásadne odlišovať od podobného násilia, ku ktorému dochádza mimo trvania občianskej vojny a jeho motív nie je rasovo ani etnicky motivovaný, ako tomu bolo v prípade občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie.⁷⁴

3.3.2 Charakteristické znaky vojnových zločinov páchaných na ženách počas genocídy v Rwande

Ako už bolo niekoľkokrát spomenuté práva žien boli hrubým a zásadným spôsobom porušované aj v prípade sto dní trvajúcej genocídy na území Rwandy. Okrem iných foriem násilia, ktoré boli praktizované s takmer rovnakou intenzitou na mužoch a ženách, je dôležité spomenúť, že státisíce žien boli v čase genocídy brutálne znásilnené a tento druh násilia je spájaný najmä so ženskou časťou populácie. V porovnaní s páchaním podobného druhu

---

⁷³ Prokurátor vs. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač a Zoran Vukovic, Odvolacie konanie čl. 17, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, 2002

⁷⁴ "Id. supra note 72, str. 43"

násilia v Juhoslávii je podstatné spomenúť rozdiely, ktoré sú podľa nášho názoru evidentné. Znásilňovanie žien a dievčat malo primárne viesť k ich nakazeniu HIV vírusom, čo im v konečnom dôsledku malo spôsobiť pomalú a bolestnú smrť. Práve v danej skutočnosti vidíme zásadný rozdiel v porovnaní s páchaním tohto druhu násilia v Juhoslávii a v Rwande. V prípade Rwandy mali byť v prvom rade zneužitie ženy nakazené HIV vírusom, čo možno považovať za jeden zo spôsobov vedenia genocídy. V čase genocídy v Rwande to bola taktika Hutuov, ktorí požiadali o vydanie mužov nakazených HIV vírusom a práve tí sa potom stali hlavnými páchatel'mi. Ženy bývali znásilňované aj niekoľkokrát za sebou, čím sa riziko prenosu HIV vírusu ešte zväčšovalo. Niektoré svedkyne potvrdili, že jeho samotní páchatelia im niekoľkokrát aj počas samotného aktu povedali, že po ňom sa určite nakazia vírusom HIV a čaká ich pomalá a bolestná smrť. Odhady počtu nakazených žien v čase trvania genocídy sa odlišujú, vo všeobecnosti možno tvrdiť, že približne 70% žien pôvodu Tutsiov, ktoré sa počas trvania genocídy stali obeťami znásilnenia boli nakazené vírusom HIV. Vzhľadom na túto skutočnosť je dôležité poznamenať, že dôsledky znásilnenia žien a dievčat v Rwande sú v krajine prítomné do dnes, nakoľko mnoho z nich aj v súčasnosti trpí AIDS. Nakoľko počas znásilňovania žien a dievčat dochádzalo k nechránenému pohlavnému styku, okrem úmyselného nakazenia HIV vírusom, dochádzalo aj k šíreniu iných pohlavných chorôb vrátane syfilisu. Berúc do úvahy skutočnosť, že hospodárska situácia v Rwande sa ani po skončení genocídy viditeľne nezlepšila a základné verejné služby, vrátane zdravotníctva boli dlhodobo na nízkej úrovni nakazeným ženám nebola poskytnutá adekvátne zdravotná starostlivosť a šance na zlepšenie ich zdravotného stavu boli a sú len minimálne.⁷⁵

Dôsledkom vyššie spomenutých činov v Rwande bolo rovnako ako v prípade Juhoslávie aj nútené tehotenstvo. V prípade Rwandy však možno skôr hovoriť o vedľajšom efekte než o priamom úmysle. Osudy žien, ktoré otehotneli po znásilnení, ale aj samotných deti, ktoré boli počaté takýmto spôsobom možno považovať za obzvlášť tragické. Pozornosť budeme najskôr venovať samotným ženám, tie boli častokrát svojimi komunitami odvrhnuté. Zo strachu tak veľaokrát o tejto traume veľa nehovorili a snažili sa tehotenstvo umelo prerušiť. Neodbornosť týchto zákrokov im vo veľmi veľa prípadoch spôsobila smrť alebo doživotné zdravotné následky. Ženy nemali strach len z vylúčenia zo spoločnosti, ale rovnako ich obavy pred páchatel'mi pretrvávajú do dnes a nie sú ochotné voči nim svedčiť. Vzhľadom na to je potrebné venovať zvýšenú pozornosť programu na ochranu svedkov,

---

⁷⁵ DONOVAN, Paula. *Rape and HIV/AIDS in Rwanda* [online]. 01.12 2002, č. 360, The Lancet. Dostupné na internete: <[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(02\)11804-6/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(02)11804-6/fulltext)>

ktorý by ženám zabezpečil dostatočnú ochranu.

Ako už bolo vyššie spomenuté deti, ktoré boli počaté po znásilnení postihol taktiež krutý osud. Mnohokrát boli vlastnými matkami odvrhnuté, nakoľko ich otcami boli tí, ktorí stáli za vraždami ich blízkych. Jedným zo smutných príkladov je aj osud rwandskej ženy Levine Mukasakufu, ktorá bola priamou obeťou znásilnenia počas Rwanskej genocídy, po ktorom otehotnela. Hoci v súčasnosti je jej dcéra už dospelá, Levine otvorene hovorí o tom, že ju nemôže mať rada, keď vie, kto je jej otec.⁷⁶ Skutočnosť, že dané deti nie sú matkami prijímané je len jedným z mnohých problémov, ktorým musia čeliť. Na deti, ktoré boli počaté skôr spomenutým spôsobom sa nevzťahuje ochrana ako v prípade detí, ktoré osireli v dôsledku genocídy. Vzhľadom na túto skutočnosť je možné tvrdiť, že dôsledky násilia páchanom na ženách sú v krajine prítomné aj dnes, či už v podobe veľkého počtu osôb nakazených HIV vírusom, alebo v nepokojnej sociálnej situácii spôsobnej pretrvávajúcim napätím namiereným najmä voči deťom, ktoré boli počaté nedobrovoľne.

3.4 Porovnanie precedenčných rozsudkov vydaných trestnými tribunálmi ad hoc

3.4.1 Precedenčný rozsudok vydaný Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu

Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu už ukončil svoju činnosť a vzhľadom na to môžeme presne kvantifikovať prípady, ktorými sa tribunál zaoberal. Vyše tretina právoplatne odsúdených tribunálom bola označená za vinných zo zločinov, ktoré v sebe niesli známky sexuálneho násilia.⁷⁷ Avšak toto číslo nemožno považovať za konečné, nakoľko v mnohých prípadoch vina síce nebola dokázaná, no súčasne existuje predpoklad, že k danému druhu násilia reálne došlo. Z hľadiska vývoja medzinárodného práva verejného v oblasti ochrany práv žien však možno za kľúčové považovať najmä tri konkrétne prípady. Jedná sa o trojicu týchto prípadov, ktoré boli verejnosti známe zväčša nie pod oficiálnym označením, ale podľa priezviska obžalovaných.

---

⁷⁶ HILSUM, Lindsey. 07.06. 2014. *Rwanda 20 years on: the tragic testimony of the children of rape* [online]. [cit. 2018-12-17]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2014/jun/08/rwanda-20-years-genocide-rape-children>>

⁷⁷ United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *Crimes of Sexual Violence* [online]. [cit. 2019-01-02]. Dostupné na internete: <<http://www.icty.org/en/features/crimes-sexual-violence>>

1. Prípád Furundžija

Prípád je z hľadiska medzinárodnoprávnej normotvorby významný z toho dôvodu, že v danej veci sa ICTY zaoberal výlučne len sexuálnym násilím. Anto Furundžija bol napokon obvinený z mučenia a zločinov proti ľudskej dôstojnosti, vrátane znásilnenia. Dané zločiny boli na základe článku 3 Štatútu ICTY označené za zásadné spôsoby porušenia zákonov alebo zvyklostí vedenia vojny, čiže vojnový zločin. Prípád je z hľadiska medzinárodného práva verejného významný preto, že obvinenému vina v iných druhoch násilia preukázaná nebola.⁷⁸

2. Prípád Krstič

Odborníci sa zhodujú v tom, že aj tento prípad možno považovať za jeden z tých, ktoré priniesli zásadnú zmenu pre normy medzinárodného práva verejného. Za precedentné možno považovať najmä rozhodnutie tribunálu, ktorý v danom prípade vytvoril priame prepojenie medzi znásilnením a vyhladzovaním civilného obyvateľstva. Radislav Krstič bol obvinený zo spáchania násilia v dedine Potočari, do ktorej smerovali desať tisíce obyvateľov Srebrenice, potom, čo územie prešlo pod bosniansko-srbské sily. V rozsudku vydanom ICTY tribunál uznal Krstiča vinným za rôzne zločiny spáchané v dedine Potočari, vrátane znásilnenia. Tribunál relatívne opatrne pracoval s označením udalostí, ktoré sa stali v Potočari a v Srebrenici. ICTY rozhodol, že v danom prípade existuje priama súvislosť medzi znásilnením a vyhladzovaním civilného obyvateľstva. Práve tu je dôležité spomenúť, že tribunál využíval pojem etnické čistky a nie vyhladzovanie obyvateľstva. V súčasnosti možno dané termíny považovať za synonymá, no tribunál poskytoval aj vlastnú interpretáciu daného pojmu. Uviedol, že hoci etnické čistky ako pojem nemajú v medzinárodnom práve verejnom svoju definíciu, odvolal sa na zvykové právo, ktoré daný pojem už niekoľkokrát použilo. Rovnako je dôležité poznamenať, že hoci udalosti v Potočari neboli a stále nie sú označené ako zločiny genocídy, tribunál uviedol, že v dedine preukázateľne došlo k etnickým čistkám, ktoré nesú isté podobné znaky ako samotná genocída.⁷⁹

3. Prípád Kunarac

Podľa nášho názoru aj názorov odbornej verejnosti možno z pohľadu vývoja medzinárodného práva verejného a zároveň postavenia žien v rámci neho za najdôležitejší

---

⁷⁸ United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *Landmark Cases* [online]. [cit. 2018-01-03]. Dostupné na internete: <<http://www.icty.org/en/features/crimes-sexual-violence/landmark-cases>>

⁷⁹ "Id."

považovať rozsudok v prípade známom ako Prípád Kunarac, ktorému sa v práci podrobne venujeme. Obžalobe v rámci neho čelili traja muži Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač a Zoran Vukovic. Všetci traja boli obžalovaní zo zločinov spáchaných v meste Foča, ležiacom v juhovýchodnej časti Bosny a Hercegoviny od začiatku roka 1992 do polovice roka 1993. Hoci finálne dostali odlišné tresty odňatia slobody vzhľadom na rozdielnu závažnosť spáchaných skutkov, pri čítaní záverečného rozsudku boli spomenuté viaceré skutočnosti, ktoré sa týkali všetkých troch obžalovaných. ICTY vyhodnotil, že násilie, ktoré bolo páchané vo Fočskom regióne v čase trvania konfliktu zo strany Srbov voči moslimským obyvateľom malo jediný cieľ a to etnicky pretransformovať daný región, čo napokon bolo aj vykonané, nakoľko v súčasnosti je región pod správou Republiky Srbskej.⁸⁰ Je dôležité spomenúť, že ICTY vo svojom záverečnom rozsudku pomerne opatrne pracoval s priamym označením znásilňovania moslimských žien za vojnovú zbraň. Na jednej strane uznáva, že systematické znásilňovanie žien inej etnickej skupiny možno bezpochyby považovať za vojnovú zbraň, ale v danom prípade, podľa tribunálu neexistovali preukázateľne dôkazy, že obžalovaným boli dané príkazy, ktoré im priamo prikazovali znásilňovať moslimské ženy v rámci širšej taktiky vedenia boja. ICTY sa odvolával len na preukázateľne dôkazy, na základe ktorých tvrdil, že obžalovaným bola poskytnutá voľnosť, ktorá im umožnila vykonávať teror voči moslimským ženám.⁸¹ Rovnako sa v záverečnom rozsudku spomína, že v regióne zlyhali orgány verejnej správy vrátane polície, ktorá na miesto poskytnutia ochrany civilnému obyvateľstvu, v mnohých prípadoch priamo participovala na vykonávaní teroru alebo nezabránila jeho vykonávaniu. Na základe záverečného rozsudku si dovoľíme konštatovať, že ICTY sa týmto prípadom snažil poukázať a vyvodit' individuálnu zodpovednosť za spáchané zločiny, hoci neboli vykonávané najvyššími politickými elitami a predstaviteľmi zainteresovaných štátov. Tribunál sa primárne snažil poukázať na neľudskosť konania troch obžalovaných a hoci jeho primárnym cieľom bolo stíhanie popredných vodcov počas občianskej vojny, nechcel akceptovať ani násilie, ktoré bolo páchané na nižších úrovniach. Vychádzajúc z rozsudku si dovoľíme konštatovať, že hoci v danom prípade nebolo násilie páchané troma obžalovanými priamo označené za vojnovú zbraň, tribunál poukazoval na nedostatočnú ochranu žien v čase trvania konfliktu. Tie museli čeliť útokom vedeným voči nim z nižšej aj vyššej úrovne a ukázalo sa, že patria do skupiny civilistov, ktorá je najviac ohrozená v čase ozbrojeného konfliktu.

---

⁸⁰ Prokurátor vs. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač a Zoran Vukovic, Odvolacie konanie čl. 2 a 3, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, 2002

⁸¹ "Id. supra note 72, str. 43"

Počas procesu čelili traja obžalovaní 33 bodom obžaloby zo zločinov voči ľudskosti a vojnovým zločinom. ICTY sa prípadom zaoberal približne 11 mesiacov a záverečný rozsudok bol vynesený 11. februára v roku 2001. Pri dokazovaní viny možno za kľúčové považovať výpovede svedkýň, ktoré v záujme ich ochrany vystupovali len pod číselno-písmenovým označením s utajenou identitou. Po prečítaní prvotných pasáží rozsudku nasledovali individuálne rozsudky pre jednotlivých obžalovaných, ktoré budeme bližšie analyzovať.

Ako prvý si rozsudok vypočul Dragoljub Kunarac, ktorému tribunál vymeral trest odňatia slobody na dobu 28 rokov. Kunarac bol obvinený z nasledujúcich zločinov:

- a) zločiny proti ľudskosti- mučenie, zotročenie, znásilnenie,
- b) vojnové zločiny- mučenie a znásilnenie⁸²

Tribunál pri určovaní rozsudku pre Kunaraca zoberal do úvahy skutočnosť, že mal zo svojho postavenia možnosť násilie, ktoré bolo páchané na ženách vo Fočskom regióne zastaviť a ukončiť tým bezprávie páchané na ženách. Podľa ICTY tak neurobil a tým pádom preukázal svoju neľudskosť pri zaobchádzaní so ženami moslimského pôvodu. Viaceré alibi, ktoré Kunarac poskytol, neboli Tribunálom akceptované, ako napríklad v prípade výpovede utajenej svedkyne pod označením FWS-183. Vychádzajúc z jej výpovede možno konštatovať, že Kunarac konal obzvlášť brutálnym spôsobom. Svedkyňa okrem iného v rámci svojej výpovede povedala, že potom, čo bola násilne odvedená zo svojho vlastného domu bola zneužitá Kunaracom a následne aj inými mužmi srbského pôvodu, pričom Kunarac ich v tomto konaní plne podporoval.⁸³ Podobné výpovede zazneli aj od iných utajených svedkýň. Vzhľadom na výpoveď svedkyne možno konštatovať, že Kunarac za nedopúšťal len jednej formy násillia na ženách, ale ich práva porušoval rôznymi spôsobmi.

V poradí druhý si rozsudok vypočul Radomir Kovač, ktorého ICTY odsúdil na trest odňatia slobody na dobu 20 rokov. Kovačovi bola dokázaná vina za nasledujúce zločiny:

- a) zločiny proti ľudskosti- zotročovanie a znásilnenie
- b) vojnový zločin- znásilnenie
- c) útoky proti ľudskej dôstojnosti⁸⁴

---

⁸² United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *The Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač and Zoran Vuković* [online]. [cit. 2018-01-04]. Dostupné na internete: <<http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/97/Kunarac-et-al/>>

⁸³ Prokurátor vs. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač a Zoran Vukovic, Odvolacie konanie čl. 214, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, 2002

⁸⁴ "Id. supra note 82, str. 49"

Pri čítaní záverečného rozsudku Tribunál porovnal výšku trestov Kovača a Kunaraca, pričom tvrdil, že hoci jeho výška trestu je nižšia ako u druhého menovaného podiel jeho viny je takmer identický. Pri samotnom čítaní verdiktu tribunálu bola spomenutá najmä jedna skutočnosť a síce fakt, že Kovač znásilnil len dvanásťročné dievča a pri násilí, ktoré na ňom páchal konal bezcitne a vôbec nebral do úvahy jej vek. K tomu všetkému svoju moc nad maloletou demonštroval tým, že ju následne predal, pri čom podľa Tribunálu existuje priam istota, že maloletá bola po predaji opätovne vystavená bezpráviu, ktorému sa vzhľadom na svoj nízky vek a stav občianskej vojny nemala možnosť brániť.⁸⁵

Posledným z obvinených bol Zuran Vukovic, ktorého trest bol v porovnaní s dvoma skôr spomenutými nižší. Tribunál mu vymeral trest odňatia slobody na dobu 12 rokov. Vukovic bol odsúdený za:

- a) vojnové zločiny- mučenie a znásilnenie
- b) zločiny proti ľudskosti- mučenie a znásilnenie⁸⁶

Tribunál pri posudzovaní tohto prípadu vychádzal zo skutočnosti, že v porovnaní s Kunaracom a Kovačom nebola Vukovicovi preukázateľne dokázaná vina v toľkých počtoch prípadov. Tribunál však pri rozhodnutí o jeho vine prizeral na skutočnosť, že jednou z jeho obetí bolo len pätnásťročné dievča. Spomínané dievča vystupovalo v procese pod označením FWS-50 v záujme zachovania jej bezpečnosti. Na základe jej výpovede ju Vukovic niekoľkokrát zneužil, pričom jej prízvukoval, že s ňou nezaobchádzal krutejšie len z toho dôvodu, že jeho dcéra mala v danom čase približne rovnaký vek ako svedkyňa FWS-50.⁸⁷

Rozsudok, ktorý bol vydaný tribunálom práve v spojitosti s troma skôr menovanými je považovaný za precedentný a z hľadiska noriem medzinárodného práva verejného za prelomový. Vo svojej podstate vynesením rozsudku v spomínanej veci boli vôbec po prvýkrát v histórii dejín európskeho práva odsúdené fyzické osoby za mučenie, zotročovanie, trestné činy proti ľudskej dôstojnosti a hromadné znásilňovanie bosnianskych žien ako za zločiny proti ľudskosti.⁸⁸ Okrem skutočnosti, že odsúdení boli obvinení za zločiny proti ľudskosti, súčasne je im pripisovaná vina aj za vojnové zločiny. Ako prvý zadefinoval znásilnenie za spôsob mučenia, čím rovnako ovplyvnil právnu normotvorbu.

---

⁸⁵ "Id. supra note 72, str. 43"

⁸⁶ "Id. supra note 82, str. 49"

⁸⁷ Prokurátor vs. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač a Zoran Vukovic, Odvolacie konanie čl. 21, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, 2002

⁸⁸ DRAKULIĆ, Slavenka. *Ani mouše by neublížili*. 1. vyd. Praha : BB Art, 2006. 52 s. ISBN 80-7341-921-1.

Hoci v práci venujeme pozornosť násiliu páchanom na ženách, považujeme v tejto súvislosti za dôležité spomenúť, že ICTY bol vôbec prvou medzinárodnou inštanciou, ktorá sa v jednom konkrétnom prípade venovala výlučne sexuálnemu násiliu páchanom na mužoch. Týmto chceme upozorniť na skutočnosť, že tento druh násilia nie je explicitne spojený len so ženami, ale jeho obeťami sa stávajú aj muži. Hoci neporovnateľne viac obetí je ženského pohlavia, traumy, ktoré spôsobuje mužom sú v mnohých prípadoch ešte väčšie a potupa im bráni o ňom verejne hovoriť.

3.4.2 Precedentný rozsudok vydaný Medzinárodným trestným tribunálom pre Rwandu

Tribunál pre Rwandu podobne ako ten pre bývalú Juhosláviu svojimi rozsudkami priniesol zmenu v medzinárodnom práve verejnom. Dôvod, prečo k takejto zmene došlo je ten, že počas genocídy v Rwande boli práva žien systematicky porušované a vo svojej podstate neexistovala legislatíva, ktorá by im zaručila primeranú medzinárodnoprávnú ochranu a na druhej strane adekvátne vyodenie zodpovednosti za tieto špecifické druhy zločinov. Za prelomový z tohto hľadiska považujeme rozsudok, ktorý bol vydaný v prípade pod označením ICTR-96-4-A, verejnosti bol však skôr známy ako Prípád Jean-Paul Akayesu. Obžalovaný Jean-Paul Akayesu bol v čase genocídy starostom obce Taba, ležiacom v Rwande a pred tribunálom sa musel zodpovedať z viacerých bodov obžaloby, medzi ktoré radíme tie najzávažnejšie zločiny v medzinárodnom práve verejnom, konkrétne sa jedná o genocídu, spolupáchateľstvo na genocíde, zločiny proti ľudskosti, priame a verejné podnecovanie k vykonávaniu genocídy a porušenia článku 3 Ženevských dohovorov. Ku spáchaniu skutkov došlo v časovom rozmedzí od 7. apríla do 30. júna 1994. Súdna komora ICTR uznala obžalovaného vinným v deviatich bodoch obžaloby 2. septembra v roku 1998. Akayesu bol odsúdený za zločin genocídy, zločiny proti ľudskosti a porušenie Ženevských dohovorov na doživotný trest odňatia slobody. Hoci sa voči rozhodnutiu odvolal, odvolanie prijaté nebolo a nenastalo ani zníženie doživotného trestu.⁸⁹

Vzhľadom na to, že rozsudok bol prijatý v roku 1998 možno bývalého starostu Akayesu považovať za prvého človeka v histórii medzinárodného práva verejného, ktorý bol odsúdený za znásilnenie ako za zločin proti ľudskosti. Práve v rovnakom prístupe v definovaní znásilnenia ako zločinu proti ľudskosti v oboch trestných tribunáloch možno

---

⁸⁹ Prokurátor vs. Jean Paul Akayesu čl. 6, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu, 1998

vidieť veľkú podobnosť a rovnako i skutočnosť, že oba si uvedomovali veľkú závažnosť tohto druhu násilia a potreby vyvodit' zaň zodpovednosť. Rozsudok nebol zásadný len z tohto dôvodu, ale jeho význam primárne vidíme v určení priameho prepojenia špecifickej formy násilia páchanej prevažne na ženách a genocídy. Na základe udalostí, ktoré sa odohrali v priebehu sto dní v Rwande jednoznačne hovoríme o spáchaní genocídy na menšinovo zastúpenej etnickej skupine Tutsiov v krajine. Pokiaľ by sme vychádzali pri posudzovaní týchto udalostí len z existujúcich právnych noriem, nevedeli by sme jednoznačne spojiť dané zločiny s aktom genocídy, nakoľko Dohovor o zabránení a trestaní genocídy z roku 1948 definoval genocídu odlišne v porovnaní s tým ako k tomu pristupoval Tribunál pre Rwandu. Vychádzajúc z článku 2 Dohovoru možno pod genocídou rozumieť, všetky nižšie spomenuté činy, ktoré sú páchané s úmyslom zničiť úplne alebo čiastočne národnostnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu tým, že nastane:

- a) spôsobenie smrti príslušníkom skupiny,
- b) spôsobenie vážneho telesného alebo duševného ublíženia príslušníkom skupiny,
- c) cieľavedomé privodenie takých životných podmienok skupine, ktorých cieľom je spôsobiť jej úplné alebo čiastočné fyzické zničenie,
- d) prijatie opatrení, ktorých cieľom je zabrániť rodeniu detí v rámci skupiny,
- e) násilné preloženie detí jednej skupiny do inej skupiny⁹⁰

Vzhľadom na vyššie uvedenú definíciu genocídy možno tvrdiť, že ak by Tribunál pre Rwandu neoznačil sexuálne násilie za jeden zo spôsobov jej vedenia by nebolo možné jeho ženské považovať za priame obeť genocídy. Za bezpochyby precedentný rozsudok možno preto považovať ten, v ktorom uznal Tribunál pre Rwandu Akayesu vinným a zároveň označil, že v danom prípade sa jednalo o akty genocídy. Vo vynesennom rozsudku bol Akayesa uznaný vinným z dôvodu, že buď sa priamo zúčastňoval, pomáhal alebo nezabránil takmer dvom desiatkam znásilnení a iným formám násilia podobnej závažnosti, ktoré bolo páchané v meste Taba, kde v danom čase obžalovaný vykonával vysoko postavenú funkciu, z ktorej mal právomoc a možnosť násilie zastaviť. V rozsudku rovnako rozhodol, že násilie sexuálneho charakteru možno priamo považovať za jeden z aktov genocídy a rovnako podľa

---

⁹⁰ Dohovor o zabránení a trestaní zločinov genocídy z roku 1948, čl. 2

neho sú dôsledky znásilnenia alebo akejkoľvek inej formy násillia podobnej povahy spomenuté hneď v niekoľkých z vyššie spomenutých aktov genocídy.

- cieľavedomé privodenie takých životných podmienok skupine, ktorých cieľom je spôsobiť jej úplné alebo čiastočné fyzické zničenie- obeť sexuálneho násillia sú častokrát svojimi komunitami vylúčené, čo môže priamo viesť k ich fyzickej likvidácii v budúcnosti⁹¹
- prijatie opatrení, ktorých cieľom je zabrániť rodeniu detí v rámci skupiny- poškodenie reprodukčných orgánov obetí alebo psychická trauma⁹²
- násillné preloženie detí jednej skupiny do inej skupiny- na dosiahnutie tohto cieľa sa okrem iného príslušníci jednej etnickej skupiny snažia zabrániť pôrodom v druhej etnickej skupine⁹³

Rozsudok, ktorý bol vydaný v danej veci Tribunálom pre Rwandu spôsobil aj zmenu v medzinárodnom práve verejnom a v jeho následnej normotvorbe. Organizácia Spojených národov prijala v roku 2008 Rezolúciu Bezpečnostnej rady 1820, v ktorej uviedla, že znásillnenie, ale aj iné zločiny podobnej závažnosti, možno považovať za vojnový zločin, zločin proti ľudskosti, ale aj ako akt súvisiaci s genocídou. Rovnako v rámci Rezolúcie OSN vyzýva, aby všetky členské štáty vytvorili dostatočné právne normy na trestanie tohto druhu násillia a snažili sa o jeho úplnú elimináciu. Vzhľadom na to, že v rámci medzinárodného práva verejného by sa mal uplatňovať rovnaký prístup k mužom aj ženám, síce nemožno tvrdiť, že dané klasifikácia týchto zločinov sa výlučne spája so ženami, no právne zásadné porušovanie ich práv viedlo k zmene noriem z celoplošným pôsobením.⁹⁴

Na základe dostupných informácií možno vidieť isté rozdiely v prístupe k sexuálnemu násilliu páchanom v Juhoslávii a v Rwande, čo podľa nášho názoru brali do úvahy aj jednotlivé tribunály. V prípade Kunarac, ktorý je vyššie analyzovaný, Tribunál priamo upozorňoval na skutočnosť, že traja obvinení nepáchali jednotlivé akty ponižovania žien na základe príkazu, ktorý im bol daný. Vychádzajúc z rozsudku si dovoľíme konštatovať, že tak robili na základe demonštrácie svojej vlastnej moci a využitia pozície, do ktorej sa pod vplyvom občianskej vojny dostali. Skutočnosť, že obžalovaným nebol priamo vydaný príkaz nebola síce braná ako poľahčujúca okolnosť, ale na základe jej interpretácie si ani samotný ICTY v tomto prípade nedovolil tvrdiť, že sexuálne násillie

---

⁹¹ Prokurátor vs. Jean Paul Akayesu, článok 505 a 506, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu, 1998

⁹² Prokurátor vs. Jean Paul Akayesu, článok 507 a 508, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu, 1998

⁹³ Prokurátor vs. Jean Paul Akayesu, článok 509, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu, 1998

⁹⁴ Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 1820 čl. 1

páchané obžalovanými bol jeden zo spôsobov vedenia vojny. Pre porovnanie, situácia v Rwande bola odlišná a v samotnom precedentnom rozsudku v prípade Akayesa, ICTR priamo vyhodnotil, že znásilnenie môže byť považované za jeden z aktov vedenia genocídy.

3.4.3 *Postupy pri dokazovaní viny o sexuálnom násilí*

Vo všeobecnosti si dovoľíme tvrdiť, že princípy, na ktorých bolo postavené dokazovanie viny počas sporov, ktorými sa zaoberali oba trestné tribunály ad hoc možno z hľadiska riešenia tohto špecifického druhu násillia považovať za veľmi pokrokové a ich aplikovanie prispelo k usvedčeniu mnohých páchatel'ov. V bode 96 Rokovacieho poriadku oboch tribunálov sa kladie osobitná pozornosť obetiam sexuálneho násillia. Hoci sa nejedná explicitne o ženské obete, drvivá väčšina z nich bola práve ženského pohlavia a spomínaný bod uvádzame, nakoľko podľa nášho názoru výrazným spôsobom prispel k zlepšeniu postavenia zneužitých žien a ochrane ich práv primárne po ukončení konfliktu. Niektorí autori považujú tento bod za zásadné odklonenie sa od národného právneho poriadku jednotlivých štátov, ale na strane druhej jeho zaradenie do noriem tribunálov, výrazne zefektívnilo procesy a zároveň zvýšilo ochranu svedkov. Spomínaný bod je postavený na týchto princípoch:

- i. nevyžaduje sa osvedčenie o pravdivosti výpovede svedkov/svedkýň
- ii. spáchaný skutok nesmie byť akceptovaný v prípade, že obeť súhlasila, ak sa jednalo o súhlas v nasledovných prípadoch
  - a) ak bola obeť vystavená riziku alebo existoval predpoklad, že obeti by hrozilo násillie, nátlak, násillné zadržiavanie alebo psychický teror
  - b) existovalo opodstatnenie, že v prípade ak sa obeť nepodvolí môže byť ohrozená alebo vystavená strachu
- iii. v záujme ochrany svedkov je možné vypovedať skôr pred kamerou, pričom výpoveď je považovaná za relevantnú a dôveryhodnú;
- iv. predchádzajúce sexuálne správanie obete nemôže byť použité ako dôkaz⁹⁵

Ako už bolo spomenuté daný bod je totožný pre oba trestné tribunály ad hoc. Jeho priame uplatňovanie v praxi demonštrujeme na príklade odvolacieho konania v Prípade Kunarac. V rámci snahy o zníženie výšky trestov sa obvinení odvolávali na rôzne

---

⁹⁵ Rules of Procedures International Criminal Tribunal for former Yugoslavia, Rule 96; Rules of Procedures International Criminal Tribunal for Rwanda, Rule 96

skutočnosti. Jedna z utajených svedkýň, ktorá vystupovala pod označením FWS-87 mala v čase znásilnenia pätnásť rokov. Na základe jej svedectva bola znásilnená, no v rámci jej výpovede existovali isté nezrovnalosti, napríklad v tom, že svedkyňa nebola schopná si spomenúť, kde k samotnému znásilneniu došlo. Radomir Kovac v rámci odvolania apeloval, že tribunál mal uskutočniť príslušné kroky na overenie pravdivosti jej výpovede. ICTY však v rámci prvotného aj odvolacieho konania označil jej výpoveď za postačujúcu a nevyžadoval potvrdenie jej pravdivosti, čím konal v súlade s prvým vyššie spomenutým odsekom.⁹⁶

Aplikáciu všetkých skôr spomenutých pravidiel považujeme za veľmi podstatnú v rámci dokazovania viny. Konkrétne aplikáciou prvého odseku sa podľa nášho názoru výrazne skrátil čas konania súdnych sporov, nakoľko výpovede obetí slúžili ako dostačujúce dôkazy na preukázanie viny. Rovnako je podstatné uviesť, že tribunály neprihliadali na predchádzajúce znásilnenie žien inými páchatelmi ako na okolnosť, ktorá by mohla obvineným zmierniť trest, hoci aj to páchatelia využili v rámci odvolacieho konania. Taktiež súd v prípade svedectiev znásilnených žien nebral do úvahy ich predchádzajúci sexuálny život.

3.5 Kompenzácia poskytovaná ženským obeťami vojnových zločinov

Ako už bolo niekoľkokrát vyššie spomenuté následky vojnových zločinov, ktorých obeťami boli najmä ženy sú trvalé. Psychické a fyzické traumy, ktorými trpia nie sú v mnohých prípadoch odstrániteľné. Vzhľadom na túto skutočnosť je nevyhnutné, aby postihnutým ženám bola poskytnutá adekvátna zdravotná, ale aj sociálna starostlivosť, ktorá by ich šance na zaradenie sa do bežného života výrazne zväčšila. Z ekonomického hľadiska je pre ženy, ktoré sa v čase konfliktov stali obeťami vojnových zločinov alebo osireli, či odvove najpodstatnejšia ekonomická kompenzácia. V tejto časti práce sa budeme venovať komparácii odškodňovania žien, ktoré vo vojne boli sexuálne zneužitú. Sústredíme sa na tento druh násillia, z toho dôvodu, že legislatíva krajín zabezpečujúca finančnú kompenzáciu sa v nami uvedených prípadoch výlučne vzťahuje na ženy. Nakoľko v prípade konfliktu v bývalej Juhoslávii do neho boli zapojené viaceré nástupnícke štáty, v práci je rozanalyzovaná vnútroštátna legislatíva jednotlivých zainteresovaných štátov.⁹⁷

---

⁹⁶ Prokurátor vs. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač a Zoran Vukovic, Odvolacie konanie čl. 232 a 236 Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhoslávii, 2002

⁹⁷ V prípade genocídy v Rwande je kompenzácia aplikovaná len na samotnú krajinu.

3.5.1 Finančná kompenzácia poskytovaná ženám v krajinách bývalej Juhoslávie

Finančná kompenzácia priamych a nepriamych obetí občianskej vojny v bývalej Juhoslávii spadá pod vnútroštátnu legislatívu jednotlivých štátov, to znamená, že Bosna a Hercegovina a Chorvátsko ich upravujú na základe vlastnej vnútroštátnej legislatívy. Skôr než sa budeme venovať priamo samotnej finančnej kompenzácii, chceli by sme upozorniť na podľa nášho názoru najväčší problém, ktorý s odškodňovaním súvisí. Aby ženy mali právny nárok na finančné odškodnenie musia byť v prvom rade uznané za obeť sexuálneho násillia v čase konfliktu. Keďže sa jedná o veľmi špecifický druh násillia, obeť sa k nemu často nepriznávajú. Obdobná situácia nenastáva pri kompenzácii iných foriem násillia, nakoľko v prípade ovdovenia, či osirenia ženy nezažívajú strach z poníženia, rovnako v prípade žiadosti o kompenzáciu v prípade vysídlenia neexistuje takmer žiadny dôvod na strach zo sociálneho vylúčenia. Avšak v prípade obetí násillia sexuálnej povahy je aj niekoľko desaťročí od skončenia konfliktu problematické o tomto vojnovom zločine verejne hovoriť. Podľa nášho názoru je náročné zmeniť túto stigmú v spoločnosti prostredníctvom poskytnutia finančných príspevkov, nakoľko ich výška stále nemotivuje ženy verejne o porušení práv, ku ktorému bezpochyby došlo, hovoriť. Rovnako je podstatné dodať, že aj pri samotnom odhodlaní ženy o zločinoch hovoriť, to neznamená, že bude automaticky uznaná za obeť. Situáciu komplikuje aj skutočnosť, že od ukončenia konfliktu už uplynulo vyše dvadsať rokov. Ženy, ktoré podľa ich výpovede boli zneužitú sa musia napríklad v prípade Bosny a Hercegoviny a Chorvátska podrobiť lekárske mu vyšetreniu, ktoré by malo ich výpoveď potvrdiť. Samotní gynekológovia, či mimovládne organizácie zamerané na pomoc obetiam tvrdia, že berú do úvahy čas, kedy k zločinom malo dochádzať je v súčasnosti takmer nemožné na základe vyšetrenia potvrdiť pravosť výpovede žien. Samotný proces dokazovania skutku tak podľa nášho názoru neprispieva k väčšej motivácii žien o vojnových zločinoch verejne hovoriť.⁹⁸

Skôr než budeme analyzovať právny nárok na poskytnutie finančnej kompenzácie je dôležité poznamenať, že ICTY ani ICTR neboli v čase svojho fungovania oprávnené poskytovať finančnú kompenzáciu a to aj v prípade, že v daných veciach právoplatne rozhodli. Odškodňovanie obetí bolo tribunálmi delegované na vnútroštátne súdy, po prípade

---

⁹⁸ MIKI, Koji – BUREAU, Vienna. *For women raped during Bosnian War, still no end to pain 25 years later* [online]. 09.04.2018 In Mainichi. [cit. 2019-01-11]. Dostupné na internete:<<https://mainichi.jp/english/articles/20180409/p2a/00m/0na/002000c>>

iné orgány verejnej správy, ktoré sa touto problematikou zaoberajú. Ako hlavný dôvod, prečo finančná kompenzácia obetí nespada pod právomoc trestných tribunálov bola uvádzaná skutočnosť, že tribunály by boli v takom prípade s najväčšou pravdepodobnosťou zaťažené príliš veľkým počtom žiadostí, ktoré by fyzicky ani neboli schopné splatiť a zbytočne by ich to zdržiavalo pri ich činnosti.

Skutočnosť, že v čase občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie boli primárne porušované práva žien s bosnianskym pôvodom sa odzrkadlila v legislatíve Federácie. Je dôležité pripomenúť, že Bosna a Hercegovina je federáciou a kompenzácia obetí občianskej vojny nespadá do spoločných právomocí, práve naopak je odlišne upravená v legislatíve Federácie a Republiky Srbskej. Na základe platných zákonov vo Federácii je znásilnenie, ako najčastejší spôsob porušovania práv žien v čase ozbrojeného konfliktu definovaný ako vojnový zločin a na jeho obeť sa vzťahuje nárok na finančnú kompenzáciu. Pokiaľ je rozhodnuté, že žena bola v čase vojny obeťou práve tohto druhu násillia má nárok na finančnú kompenzáciu vo výške 500 bosnianskych mariek mesačne, čo je v prepočte približne 256 euro.⁹⁹ Pre porovnanie priemerná mesačná netto mzda vo Federácii sa pohybuje na úrovni 415 euro. Na základe dostupných údajov výška finančného príspevku nie je pre ženy dostatočne motivujúca, aby verejne o traumách z času vojny hovorili, nakoľko spomínanú podporu dostáva vo Federácii len približne 800 žien, čo je vzhľadom na celkový odhadovaný počet zneužitých bosnianskych žien veľmi malé číslo. Ako už bolo vyššie spomenuté pokiaľ si ženy vo Federácii chcú nárokovať na vyplácanie finančnej podpory je nevyhnuté, aby boli verejne uznané za obeť. Podľa nášho názoru v danej sfére zlyháva verejný sektor, ktorý síce poskytuje ženám v prípade svedectiev na súde možnosť participácie v programe na ochranu svedkov, ale v prípade ich žiadostí o finančnú kompenzáciu sa na nich program už nevzťahuje. Skutočnosť, že program na ochranu svedkov v krajine funguje na relatívne vysokej úrovni možno demonštrovať tým, že porovnáme množstvo svedeckých výpovedí sexuálne zneužitých žien vo Federácii s počtom žien, ktoré od vlády dostávajú finančnú kompenzáciu. Príspevok vo výške 500 bosnianskych mariek sa aktuálne vzťahuje na približne 800 žien, ale vo Federácii sa doposiaľ podarilo zhromaždiť svedectvá až vyše 6 250 obetí sexuálneho násillia ženského pohlavia.¹⁰⁰ Za týmto relatívne vysokým číslom stojí už vyššie spomenutý program na ochranu svedkov, ktorý vo Federácii zabezpečuje ženám adekvátnu ochranu a tým pádom aj bezpečnosť. V prípade, že sa rozhodnú podať svedectvo, o ich totožnosti vie len malý okruh ľudí, čím sa ich motivácia svedčiť výrazne zväčšuje. To

---

⁹⁹ "Id."

¹⁰⁰ "Id."

však neplatí pre prípad žiadosti o finančnú kompenzáciu, v prípade ktorej musia absolvovať občiansko- právne konanie, ktoré je verejné.

Prijatie legislatívy vo Federácii malo vplyv na právnu normotvorbu aj v Republike Srbskej. Za prijatím legislatívy, ktorá by odškodnila výlučne ženské obeť vojnových zločinov stáli dva hlavné faktory. Po prvé v čase konfliktu nebolo násilie páchané len jednostranné, vo veľmi veľa prípadoch boli hrubo porušované aj práva žien so srbským pôvodom, hoci ich počet je omnoho nižší v porovnaní so ženami chorvátskeho a bosnianskeho pôvodu. Taktiež na území Republiky Srbskej žije relatívne veľa žien bosnianskeho pôvodu, ktoré sú obeťami vojny a vzhľadom na odlišnú legislatívu sa na nich akákoľvek forma odškodnenia nevzťahovala. Republika Srbska prijala zákon, ktorý má zneužitým ženám v čase konfliktu zabezpečiť odškodnenie a rovnako im poskytnúť zdravotnú starostlivosť a poistenie, či pomoc pri hľadaní zamestnania. Výška mesačného finančného príspevku je stanovená na úrovni približne 150 euro, čo je nižšie ako v prípade Federácie.¹⁰¹ Zákon síce prešiel mnohými zmenami nakoľko bol vystavený veľkej kritike, ale stále ho nemožno považovať za nediskriminačný. Hlavný problém vidíme v tom, že akákoľvek forma kompenzácie a pomoci obetiam sa nevzťahuje na tie osoby, ktoré v čase trvania konfliktu bojovali na strane nepriateľa alebo boli na strane nepriateľských vojsk. Hoci tvorcovia zákona zásadne odmietajú akúkoľvek diskrimináciu je evidentné, že Republika Srbska nebude vyplácať vojnovú kompenzáciu obetiam, ktoré patria k bosnianskej etnickej skupine. Vzhľadom na túto skutočnosť a federálne zloženie krajiny je vymožitelnosť práva zjavne odlišná a homogenizácia právnych noriem nevyhnutná. Nakoľko od skončenia konfliktu uplynulo už vyše dvadsať rokov by podľa nášho názoru mali obe strany v danej oblasti spolupracovať s cieľom odškodnenia všetkých obetí násilia bez ohľadu na ich pôvod a rovnako aj pôvod ich útočníkov.

V čase občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie zlyhala medzinárodnoprávna ochrana aj chorvátskych žien, ktoré boli taktiež vystavované systematickým vojnovým zločinom. Chorvátsky parlament prijal v roku 2015 zákon, ktorý má poskytnúť podľa jej tvorcov adekvátnu kompenzáciu zneužitým ženám. V prípade, že ženy boli v čase konfliktu sexuálne zneužitú majú právo na jednorazový finančný príspevok vo výške 100 000 kuna (13 450 euro) a mesačnú podporu vo výške 2 500 kuna (340 euro). Rovnako majú nárok na

---

¹⁰¹ SORGUC, Albina. 2018. *Bosnian Serbs Finalise War Torture Victims Law* [online]. [cit. 2019-01-10]. Dostupné na internete: <<https://balkaninsight.com/2018/05/28/bosnian-serbs-agree-on-torture-victims-law-05-28-2018/>>

bezplatnú doživotnú právnu, poradenskú a lekársku starostlivosť.¹⁰² Chorvátsko taktiež prijatím zákona označilo znásilnenie za jeden zo spôsobov vedenia vojny, ktorý bol v čase konfliktu primárne používaný na zastrasovanie žien. Výška finančnej podpory, na ktorú majú ženy nárok je relatívne vysoká, čo tvorcovia tejto legislatívy odôvodnili tým, že má ženy motivovať o násilí hovoriť a tak tiež slúžiť ako vzor pre iné krajiny v regióne. Pre vyplatenie kompenzácie je podľa zákona nevyhnutné, aby sa preukázalo, či ženy skutočne v priebehu občianskej vojny došlo k takému porušeniu práv o akom ženy hovoria. Dané rozhodnutie má na starosti súd, ktorý do konca roka 2016 dostal 185 žiadostí, v ktorých ženy žiadali o finančnú kompenzáciu. V sto ôsmich prípadoch rozhodol súd, že k zneužitiu reálne došlo a v štyridsiatich ôsmich prípadoch podľa rozhodnutiu súdu násilie preukázané nebolo.¹⁰³ Spomínaná legislatíva aj samotný proces dokazovania mnohokrát čelia ostrej kritike zo strany mimo vládnych organizácií, ktoré poukazujú na zdĺhavosť procesov. Chorvátska vláda tvrdí, že cieľom samotného procesu nie je prehľbovať traumy zneužitých žien, ale eliminovať riziko toho, že pomoc bude poskytnutá ženám, ktoré na ňu nemajú nárok.

3.5.2 Finančná kompenzácia poskytovaná zneužitým ženám v Rwande

Odškodňovanie žien, ktorých práva boli v čase genocídy v Rwande zjavne porušené je postavené na inom princípe než v prípade Bosny a Hercegoviny, či Chorvátska. Za najvýraznejší výsledok snahy Rwandskej vlády a medzinárodného spoločenstva v oblasti pomoci preživším genocídy možno považovať zriadenie National Assistance Fund for Needy Victims of Genocide, ktorý sa snaží sa poskytnúť pomoc, čo možno najväčšej skupine preživších v krajine. Rwandská vláda vyčleňuje každoročne zo svojho rozpočtu na fungovanie fondu približne 6 percent.¹⁰⁴ Hoci vrcholní predstavitelia fondu tvrdia, že jeho pozitívne výsledky sú jasne viditeľné, názory odborníkov sa zásadne odlišujú a v širokej verejnosti prevláda presvedčenie hovoriace o evidentnom zlyhaní Rwandy, ale aj medzinárodného spoločenstva v oblasti odškodňovania obetí všetkých foriem násilia spáchaných v čase genocídy.

---

¹⁰² RADOSAVLJEVIC, Zoran. 2015. *Croatia passes law to compensate war rape victims* [online]. [cit. 2019-01-10]. Dostupné na internete: <<https://www.businessinsider.com/r-croatia-passes-law-to-compensate-war-rape-victims-2015-5>>

¹⁰³ MILEKIC, Sven. 2017. *War Rape Victim Sues Croatian Ministry* [online]. [cit. 2019-01-10]. Dostupné na internete: <<https://balkaninsight.com/2017/11/20/croatia-denies-sexual-war-victim-her-status-11-20-2017/>>

¹⁰⁴ SMITH, Grahame. 2017. *Rehabilitation for Survivors of the 1994 Genocide in Rwanda: What Are the Lessons Learned?* [online]. [cit. 2019-01-11]. Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01612840.2017.1280574>>

Podľa našich zistení Rwanda neprijala žiadnu príslušnú legislatívu, ktorá by sa výlučne zaoberala odškodňovaním žien ako preživším genocídy a súčasne obetiam sexuálneho násillia. Vzhľadom na odhadovaný počet sexuálne žien patriacich do tejto skupiny je priam nevyhnutné, aby takáto legislatíva v krajine existovala. Na takúto kategóriu žien sa síce vzťahuje určitá suma finančných príspevkov z Národného fondu, ktorá by okrem iného mala slúžiť na preplatenie cestovných nákladov pri návšteve lekára, či zabezpečenie adekvátnych liekov, ale vysoká miera v chudoby v krajine mnohokrát spôsobí, že ženy o pomoc ani nepožiadajú vzhľadom na príliš veľkú vzdialenosť mestských a vidieckych oblastí a rovnako obáv zo sociálneho vylúčenia. Berúc do úvahy množstvo žien, ktoré boli nakazené vírusom HIV si dovoľíme tvrdiť, že v prípade Rwandy je dôležitejšie poskytovať ženám adekvátnu zdravotnú starostlivosť než zasielanie priamych finančných transferov. Nízka vzdelanostná úroveň a nedostatočná informovanosť môžu podľa nášho názoru viesť k nie efektívnemu využitiu finančných prostriedkov. Práca v teréne, či prevencia pred ďalším šírením HIV vírusu je podľa nášho názoru omnoho efektívnejšia a v aktuálnej situácii aj prospešnejšia. Taktiež považujeme za nevyhnutné, aby bola Rwande poskytnutá materiálna, ale aj finančná pomoc zo zahraničia vo väčšom objeme ako je aktuálny objem tokov. Krajinu radíme do skupiny najmenej rozvinutých štátov sveta, čo znamená, že hospodárska situácia v krajine výrazne zaostáva za svetovým priemerom a nie je schopná samostatne bez zahraničnej pomoci existovať. Vzhľadom na túto skutočnosť podľa nášho názoru nie je možné očakávať, že krajina samostatne z vlastných zdrojov vybuduje prepracovaný systém ochrany a odškodňovania obetí po zločinoch genocídy. Aktuálne do Rwandy smeruje rozvojová pomoc, ktorá sa venuje rôznym oblastiam vrátane pomoci ženám, ale podľa nášho názoru jej výsledky nie sú príliš viditeľné.

Hoci ani systém odškodňovania, ktorý je momentálne platný v krajinách bývalej Juhoslávie nemožno považovať za dostačujúci, Rwanda by mohla nadviazať na jeho pozitívne stránky. Za tie považujeme jednoznačne výšku finančnej kompenzácie, ktorá je hlavne v prípade Chorvátska relatívne vysoká na to, aby ženy o porušovaní ich práv v čase konfliktu verejne hovorili. Poskytnutie bezplatnej zdravotnej starostlivosti, na ktorú majú ženy v nástupníckych štátoch Juhoslávie nárok je rovnako podstatné aplikovať aj v prípade Rwandy.

4 Vojnové zločiny páchané príslušníkmi Islamského štátu

Genocída, vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti sú v súčasnej napätej geopolitickej situácii stále prítomné. Ako smutný príklad, ktorý však potvrdzuje toto tvrdenie možno použiť Islamský štát a možnú genocídu, ktorá je jeho príslušníkmi vedená voči jezídov. Nakoľko medzinárodné spoločenstvo stále čaká na vyvodenie zodpovednosti za vojnové zločiny spáchané príslušníkmi tejto teroristickej organizácie, v tejto časti práce by sme chceli zhrnúť najdôležitejšie body, ktoré by podľa nášho názoru mali byť dodržané pri dokazovaní viny v daných prípadoch. Pokiaľ hovoríme o násilí páchanom príslušníkmi Islamského štátu je dôležité upozorniť na odlišný prístup, ktorý títo páchatelia uplatňujú voči mužom a ženám. Muži bývajú pri takýchto útokoch zväčša ihneď zavraždení a ženy sú následne vystavované rôznym iným vojnovým zločinom. Práve ony bývajú zväčša násilne vysídlené a následne zneužívané prostredníctvom rôznych foriem násilia. Tento prístup len potvrdzuje skutočnosť, ktorú sme už skôr spomínali, že ženy možno považovať za špecifickú skupinu civilistov a ich medzinárodnoprávna ochrana by mala tento fakt brať do úvahy.

4.1 Charakteristika etnickej skupiny jezídov

Pre lepšie pochopenie skutočností a spojitosti je nevyhnutné charakterizovať skupinu obyvateľov označovanú ako jezídov. Odborníci nenachádzajú konsenzus pri odhade počtu jezídov. Niektoré odhady hovoria o približne 700 000 príslušníkov tejto viery žijúcich najmä v Iraku a Sýrii.¹⁰⁵ Systematické vyvražďovanie jezídov však spôsobilo, že počet príslušníkov danej etnickej skupiny klesol a rovnako prinútil ich uctievačov sa stiahnuť primárne do hôr, ktoré im poskytujú aspoň akési bezpečie pred príslušníkmi Islamského štátu. Sympatizanti a prívrženci Islamského štátu považujú menšinovo zastúpených jezídov za uctievačov diavla a vedú voči nim útoky, ktoré majú buď danú skupinu úplne zničiť alebo prinútiť ich uctievačov konvertovať na islam a práve preto Bezpečnostná rada OSN vydala v roku 2017 Rezolúciu 2379, v ktorej Islamský štát podozrieva zo spáchania genocídy voči tejto etnickej skupine.¹⁰⁶ Dôvod prečo sú jezídov tak masovo a systematicky prenasledovaní možno hľadať práve v ich náboženstve. Náboženstvo, ktoré je nimi vyznávané v sebe nesie mnoho špecifik a primárne príslušníkmi Islamského štátu nie je správne vykladané. Pomenovanie jezídov

---

¹⁰⁵ JALABI, Raja. *Who are the Yazidis and why is Isis hunting them?* [online]. 11.08.2014 In The Guardian. [cit. 2018-01-03]. Dostupné na internete:<<https://mainichi.jp/english/articles/20180409/p2a/00m/0na/002000c>>

¹⁰⁶ Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 2379

vychádza z názvu nimi vyznávanej viery jezídizmus, ktorá v sebe nesie prvky viacerých monoteistických náboženstiev. Jej základom je jaranizmus, ktorý historicky vychádza zo staro perzského učenia označovaného ako zoroastrizmus. Hoci základom je spomínaný jaranizmus, viera v sebe nesie aj prvky kresťanstva a islamu.¹⁰⁷

4.2 Systematické útoky vedené voči jezídovi so znakmi genocídy

Útoky, ktorým musia jezídovi čeliť trvajú dlhodobo, ale na intenzite nabrali v roku 2014, kedy bol región rozprestierajúci sa v okolí hory Sinjar dobytý Islamským štátom. Práve spomínaný región radíme medzi regióny s najväčším výskytom náboženskej skupiny jezídov. Potom, čo bolo územie násilne obsadené bojovníkmi Islamského štátu nasledoval teror, ktorého hrôzy si je len ťažko predstaviť. Údaje o počte osôb, ktoré prišli o život stále nie sú konečné a presné. Na základe dostupných údajov však Islamský štát usmrtil približne 2 500 až 5 000 osôb, pri čom iné údaje hovoria až o vyše 6 000 obetiach. Väčšina z usmrtených bola po zabití umiestená do masových hrobov, ktorých počet podľa odhadov prevyšuje 50. Okrem zabíjania bolo vyčistiť Islamského štátu spájané aj s masovými únosmi, ktorým čelili najmä ženy. Podľa dostupných údajov približne 6 000 ľudí bolo prívržencami Islamského štátu unesených a drvivá väčšina z nich je v súčasnosti považovaná za nezvestných. Na základe svedectiev preživších boli muži a chlapci zväčša zabíjaní priamo na mieste a ženy unášané a následne vystavované sexuálnemu otroctvu a nútenej prostitúcii.¹⁰⁸ Strach, ktorý šíрили bojovníci Islamského štátu prinútil tých, ktorí prežili hľadať útočisko v horách. Situáciu však komplikovali vysoké teploty a rovnako nedostatok jedla a vody. Vzhľadom na zlú humanitárnu situáciu požiadala Iracká vláda o pomoc a výsledkom bola rozsiahla humanitárna akcia zameraná na pomoc ľuďom v horách. Prívrženci a sympatizanti Islamského štátu vedú voči menšinovo zastúpenej skupine jezídov ozbrojené a systematické útoky, ktoré sú zjavne, a aj na základe oficiálnych vyjadrení teroristickej organizácie Islamský štát, etnicky a nábožensky motivované. Pokiaľ vychádzame z Dohovoru o predchádzaní a trestaní zločinov genocídy, jednotlivé zločiny páchané ISIS možno jednoznačne označiť za akty genocídy. Podobný názor zastávajú aj mnohé svetové veľmoci a premietli sa aj do stanoviska Bezpečnostnej rady OSN. Práve tá

---

¹⁰⁷ Pravda.: *Irackí jezídovi netrpia len dnes* [online]. [cit. 2019-01-02]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/326826-iracki-jezidi-netrpi-len-dnes/>>

¹⁰⁸ CETORELLI, Valeria – SASSON, Isaac – SHABILA, Nazar – BURNHAM, Gilbert. *ISIS' Yazidi Genocide Demographic Evidence of the Killings and Kidnappings*. [online]. 08.06. 2017. [cit. 2019-01-02]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2017-06-08/isis-yazidi-genocide>>

vydala v roku 2017 Rezolúciu, v ktorej hovorí o možnom páchaní genocídy práve na skupine jezídov. S cieľom vyšetrovania zločinov páchaných na území ovládanom Islamským štátom vydala nariadenie na vytvorenie vyšetrovacieho tímu, ktorý by vytvoril základ pre potrestanie páchatel'ov a zároveň príslušníkov Islamského štátu. Hoci Bezpečnostná rada OSN priamo neoznačila v Rezolúcii situáciu v Iraku za genocídu, iné orgány a útvary OSN otvorene definujú dané zločiny ako zločiny genocídy.

4.3 Aplikácia získaných poznatkov v prípade vyvedenia zodpovednosti za vojnové zločiny páchané Islamským štátom

Vojnové zločiny, ktorých sa dopúšťa Islamský štát má viacero podôb a odlišuje sa vzhľadom na pohlavie obetí. Svedkyne, ktorým sa zo zajatia Islamského štátu podarilo dostať potvrdili, že ženy nie sú vo väčšine prípadov zabíjané, ale unášané a následne vystavované rôznym formám násilia. Vyšetrenie a potrestanie páchatel'ov násilia prevádzanom prevažne na ženách jezídckeho pôvodu by malo byť pre medzinárodné spoločenstvo jednou z hlavných priorít. Nakoľko v práci sme sa venovali medzinárodnoprávnej zodpovednosti primárne za vojnové zločiny, ktoré bolo páchané počas genocídy v Rwande a konfliktu na území bývalej Juhoslávie na ženách, sme presvedčení, že dané poznatky v pozitívnom aj negatívnom slova zmysle možno aplikovať aj v prípade Islamského štátu a vyvedenia individuálnej zodpovednosti. V tejto časti práce by sme chceli predostrieť odporúčania, ktoré sa v prípade Rwandy a Juhoslávie ukázali byť veľmi prospešné, alebo práve naopak neboli aplikované a v opačnom prípade by procesy urýchlili, po prípade zefektívniť a dopomohli k zlepšeniu medzinárodnoprávnej ochrany žien.

Skôr než prejdeme k samotným odporúčaniam by sme chceli vyzdvihnúť a poukázať na činnosť nositeľky Nobelovej ceny za mier za rok 2018 Nadiji Muradovej, ktorá bola obeťou Islamského štátu a jeho členom po únose slúžila spoločne so stovkami ďalších žien a dievčat ako sexuálna otrokyňa. Potom, čo sa jej podarilo zo zajatia ujsť sa dostala na územie Európy a o hrôzach, ktoré zažila podáva svedectvá. Spoločne s právničkou a odborníčkou v oblasti medzinárodnoprávnej ochrany ľudských práv Amal Clooney sa snažia o vyvedenie individuálnej zodpovednosti za vojnové zločiny, ktoré boli spáchané na ženách s jezídskym pôvodom.¹⁰⁹

Na základe všetkých dostupných informácií považujeme pri individuálnom

---

¹⁰⁹ United Nations, 2016. *Nadia Murad Basee Taha (UNODC Goodwill Ambassador) on trafficking in persons in conflict situations*. [video z prejavu na 7847 zasadnutí Bezpečnostnej Rady OSN]. 2016, 10 min.

dokazovaní viny a vyvodení zodpovednosti za kľúčovú existenciu svedectiev obetí. Hoci by sa mohlo zdať, že získať svedectvá žien, ktorých základné práva boli porušené by nemal byť problém získať, opak je pravdou. Stigma, ktorá vo väčšine rozvojových krajín stále pretrváva bráni ženám o násilí verejne hovoriť. Ako sme o spomínanej stigme hovorili v prípade genocídy v Rwande a vojne v Juhoslávii, tak isto sa s ňou stretávame aj v tejto situácii. Vychádzajúc z našich zistení, čím je krajina viac nábožensky založená a pravidlá viery sú prísnejšie, tým je pre ženy komplikovanejšie sa k bezpráviu, ktoré na nich bolo spáchané verejne priznať. V krajinách so silným náboženským základom, vrátane Iraku, je strach žien z verejného poníženia a vylúčenia zo skupiny omnoho väčší než motivácia verejne o zločinoch hovoriť. Práve z daného dôvodu považujeme pri súdnych procesoch za kľúčovú ochranu svedkýň, ktorá im v prípade podávaní svedectiev aj na Medzinárodnom trestnom súde, či trestných tribunáloch ad hoc zabezpečí úplnú anonymitu a tým pádom aj ochranu, nielen pred páchatel'mi, ale aj samotnými príslušníkmi vlastnej etnickej skupiny. Domnievame sa, že v prípade ak budú môcť ženy vypovedať v absolútnom utajení bude možné nájsť omnoho viac svedectiev než v prípade, ak by program na ochranu svedkov nepracoval na vysokej úrovni. Pri danom konštatovaní vychádzame z praxe ICTY a ICTR, či súdov v Bosne a Hercegovine a Chorvátsku, ktoré poskytli ženám možnosť anonymity, čo sa premietlo do relatívne vysokého počtu svedectiev najmä v prípade Federácie, kde je program na ochranu svedkov pozitívne vnímaný aj odborníkmi zo zahraničia. Na strane druhej v prípade, že si ženy chcú nárokovať na finančnú kompenzáciu sú nútene podrobiť sa verejnému konaniu, čomu sa vzhľadom na stigmatu v spoločnosti bránia. Vzhľadom na skôr uvedené považujeme za kľúčové poskytnutie adekvátnej ochrany ženám, ktoré sa rozhodnú svedčiť a prispievajú tým k potrestaniu páchatel'ov. V prípade, že by bola v budúcnosti v krajine prijatá legislatíva, ktorá by ženám poskytovala akúkoľvek formu kompenzácie, považujeme za rovnako dôležité, aby mali ženy nárok dostávať danú podporu a zároveň ostať v anonymite.

Pokiaľ vychádzame z praxe ICTY a ICTR musíme jednoznačne pozitívne hodnotiť prístup, ktorý bol uplatňovaný voči ženským obetiam sexuálneho násillia. Ani jeden z tribunálov pri takýchto svedectvách nevyžadoval, aby bola svedecká výpoveď žien potvrdená treťou osobou. To znamená, že oba tribunály považovali za postačujúcu svedeckú výpoveď obeť. Hoci sa páchatelia veľakrát odvolávali práve na tento bod rokovacieho poriadku a napríklad tvrdili, že obeť si nemuseli presne pamätať mená, či vzhľad páchatel'ov, sudcovia ich tvrdenia zamietli. Podľa nášho názoru má tento prístup ku vzťahu k výpovediam obetí veľa výhod, ktoré by mali byť aplikované aj v prípade, že páchatelia

z radov Islamského štátu budú postavení pred súd. Primárne sa takýmto spôsobom chránia obeť tým, že nie je predlžovaný čas potrebný na overenie svedeckej výpovede. Tým pádom sa u nich neprehlbuje post traumatický šok a podľa nášho názoru sa aj zvyšuje ich motivácia svedčiť. Aplikácia spomínaného bodu bola prelomová a pozitívne vnímaná v čase, keď bola zaradená medzi pravidlá ICTY a ICTR najmä z toho dôvodu, že predstavuje rozdiel v porovnaní s vnútroštátnym právom. Skutočnosť, že medzinárodné trestné tribunály, či Medzinárodný trestný súd sú schopné aplikovať pri vyvedení medzinárodnoprávnej zodpovednosti nové pravidlá, podľa nášho názoru zvyšuje jeho dôležitosť a postavenie najmä vo vzťahu k vnútroštátnym orgánom, ktoré by v niektorých prípadoch mohli zakrývať zločiny páchané v čase konfliktov ich štátnymi príslušníkmi.

Nakoľko stále existuje veľké percento žien, ktoré boli unesené príslušníkmi Islamského štátu a do dnes sú nezvestné, existujú dve najpravdepodobnejšie možnosti, čo sa so ženami stalo. Odborníci sa zhodujú v tom, že veľká časť obetí Islamského štátu nebola ešte nájdená, nakoľko masové hroby, v ktorých sú obeť neboli odkryté. Na druhej strane mnoho unesených žien bolo nútených ostať žiť s bojovníkmi Islamského štátu. Nakoľko sme v práci spomínali, že genocída nie je definovaná len ako usmrtenie príslušníkov inej etnickej, či náboženskej skupiny, ale aj nútená zmena etnickej a náboženskej príslušnosti, na základe našich zistení v prípade Islamského štátu možno hovoriť práve o danom spôsobe vedenia genocídy. Na základe nášho názoru v prípade, že ženy ostali žiť s príslušníkmi Islamského štátu bude obzvlášť náročné nájsť svedectvá, nakoľko existuje veľké riziko vzniku takzvaného Štokholmského syndrómu. Ten možno zjednodušene opísať ako stav, kedy si obeť vybuduje vzťah k svojmu únoscovi a napríklad nie je ochotná voči nemu svedčiť.

Za problematickú alebo rozporuplnú možno považovať odpoveď na otázku, či by vojnové zločiny páchané Islamským štátom mali byť súdené Medzinárodným trestným súdom alebo trestným tribunálom ad hoc. V prípade, že by jurisdikcia v zainteresovaných štátoch bola vierohodná, mohli by spomínané zločiny byť súdené aj na vnútroštátnej úrovni. V prípade zločinov páchaných príslušníkmi Islamského štátu však o takomto spôsobe nemožno uvažovať. Zriadenie trestných tribunálov ad hoc pre súdenie zločinov spáchaných na území bývalej Juhoslávie a zločinov súvisiacich s genocídou v Rwande možno podľa nášho názoru považovať za veľmi prospešné a to hneď z niekoľkých dôvodov. Oba tribunály v rámci svojich rozsudkov odsúdili vysokých predstaviteľov štátov, ktorí sa dopustili najzávažnejších porušení medzinárodného práva verejného. Tým dokázali, že medzinárodnoprávna zodpovednosť je dokázateľná a uplatniteľná pre všetky fyzické osoby. Okrem vynesenia rozsudkov voči vysokým predstaviteľom štátov možno najmä z pohľadu

našej práce za veľmi dôležité považovať tie rozsudky, ktoré sa týkajú porušovania práv žien najmä so zreteľom na vojnové zločiny nesúce znaky sexuálnej povahy. Tribunály venovali ženským obetiam občianskej vojny a genocídy obzvlášť veľkú pozornosť a vzhľadom na ich precedenčné rozsudky nastala zmena v medzinárodnoprávnej normotvorbe, čo považujeme za veľké pozitívum ich činnosti. Nakoľko v čase vzniku oboch tribunálov, Medzinárodný trestný súd ešte nepracoval je bezpredmetné klásť si otázku, kým mali byť zločiny súvisiace s genocídou v Rwande a vojnou na území bývalej Juhoslávie byť súdené. Zriadenie tribunálov bolo prirodzenou a správnu reakciou medzinárodného spoločenstva vzhľadom na závažné a tak rozsiahle porušovanie noriem medzinárodného práva verejného. Tribunály boli zriadené na základe Rezolúcií Bezpečnostnej rady OSN, čo podľa Kľučku predstavuje znak v medzinárodnoprávnom systéme, ktorý bol od vytvorenia OSN postavený na princípe kolektívneho donucovania a centrálného postavenia Bezpečnostnej rady OSN.¹¹⁰ Bezpečnostnej rade OSN dáva právo na zriadenie trestných tribunálov ad hoc kapitola 7 Charty OSN. Nakoľko Medzinárodný trestný súd vznikol ako stála náhrada trestných tribunálov ad hoc, považujeme za úplne prirodzené, že zločiny páchané Islamským štátom by mali byť stíhané práve touto inštitúciou. Samotná Amal Clooney sa vyjadrila, že pokiaľ by Medzinárodný trestný súd nemal právo stíhať zločiny páchané Islamským štátom považovaným za najväčšiu teroristickú organizáciu na svete, jeho činnosť a existencia by nebola opodstatnená. Hoci v medzinárodnom práve verejnom existuje inštitúcia, ktorá by mohla súdiť vojnové zločiny páchané príslušníkmi Islamského štátu, problém vidíme v tom, že Irak nie je signatárom Rímskeho štatútu a Sýria ho síce podpísala, ale neratifikovala. V oboch prípadoch teda krajiny môžu výrazným spôsobom spomaliť a nezefektívniť dané súdne procesy. Zodpovedanie sa za zločiny súvisiace so systematickým porušovaním práv žien na medzinárodnej úrovni považujeme za nevyhnutné, vzhľadom na to, že aj v dvadsiatom prvom storočí sú ženy vystavované špecifickým formám násillia. Zhodujeme sa s názorom Amal Clooney, ktorá hovorí, že proti Islamskému štátu nemožno bojovať len tým, že ho jednotlivé krajiny medzinárodného spoločenstva budú systematicky ničiť a bombardovať, ale je nevyhnutné jeho jednotlivých predstaviteľov postaviť pred medzinárodnú právnu inštitúciu.¹¹¹

V prípade trestania najzávažnejších zločinov v medzinárodnom práve verejnom

---

¹¹⁰ KLUČKA, Ján. Medzinárodné trestné súdnictvo. [online]. Košice: Právnická fakulta UJŠ Košice, 2010, vyd. 1, s.1-2. *Obhliadnutie za študentským sympóziom*. ISBN: 978-80-7097-809-2. Dostupné na internete: <https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_14.PDF>

¹¹¹ Today, 2016. *Amal Clooney Takes ISIS To Trial Over Human Trafficking, Genocide*. [rozhovor s Amal Clooney]. 2016, 4 min.

považujeme za kľúčovú existenciu dostatočného množstva svedectiev. Vzhľadom na to by sme chceli vyzdvihnúť kroky, ktoré uskutočňuje Amal Clooney spoločne s Nadijou Muradovou, nakoľko aktuálne sa primárne venujú hľadaniu a získavaniu, čo možno najväčšieho počtu svedectiev žien, ktorých práva boli porušené. Tie zohrali kľúčovú úlohu aj v prípade Rwandy a krajín bývalej Juhoslávie. V prípade zločinov páchaných Islamským štátom aj so zameraním na násilie páchanom na ženách vidíme istú podobnosť v možnom získavaní dôkazov s Rwandou. Príslušníci Islamského štátu otvorene vyjadrujú nenávisť založenú na etnickom, náboženskom, či rodovom základe. Túto ideológiu neskrývajú, práve naopak verejne ju šíria prostredníctvom svojich vlastných médií, či videí na sociálnych sieťach. Hoci aktuálne má táto ideológia primárne šíriť strach, podľa nášho názoru pri dokazovaní viny, či závažnosti jednotlivých zločinov môžu práve spomínané verejné prejavy nenávisťi dopomôcť k odsúdeniu zločincov a súčasne členov organizácie Islamský štát. Ako bolo vyššie spomenuté práve v danej oblasti vidíme istú paralelu s Rwandou, pretože počas genocídy v krajine Hutuovia rovnako neskrývali svoju nenávisť voči menšinovo zastúpeným Tutsiom. Pri analýze vojnových zločinov v Rwande sme uviedli, že Hutuovia vytvorili akýsi zoznam príkazov, ktorý bol jedným z priamych dôkazov podnecovania ku aktom genocídy. V krajinách bývalej Juhoslávie síce bola v čase občianskej vojny medzi obyvateľstvom jednotlivých krajín veľká nenávisť, ale s tak priamym podnecovaním obyvateľstva šíreného vrcholnými predstaviteľmi sme sa nestretli. Práve naopak pri páchaní zločinov, ktoré porušovali zásady medzinárodného práva verejného skôr existovala snaha o utajenie skutočnosti, že nenávisť bola vytváraná a podnecovaná vyjadreniami a konaním najvyšších predstaviteľov štátov. Práve z daného dôvodu by v prípade Islamského štátu mohol existovať väčší počet dôkazov vedúcich k potrestaniu najvyšších predstaviteľov teroristickej organizácie.

5 Diskusia

V rámci práce sme upozornili na najzávažnejšie spôsoby porušovania práv žien počas ozbrojených konfliktov a zároveň ochranu, ktorú by im platná medzinárodnoprávna legislatíva mala zabezpečiť. Ženy boli počas občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie a genocídy v Rwande vystavované rôznym formám násilia a samotné trestné tribunály ad hoc vyhodnotili, že len na základe vtedy platnej legislatívy im nie je poskytnutá dostatočná ochrana a zároveň prístup k týmto formám násilia nie je dostačujúci. Práve v prelomovom prístupe voči trestaniu násilia na ženách vidíme hlavný prínos trestných tribunálov ad hoc pre oblasť medzinárodnoprávnej ochrany žien. Tribunály jednak konštatovali, že takéto formy bezprávia, ktorému sú ženy vystavané nemožno viac považovať za sekundárne efekty, ale samostatné a zároveň najzávažnejšie zločiny v medzinárodnom práve verejnom. Rovnaký prístup bol následne pretavený aj v rámci Rezolúcie Bezpečnostnej Rady OSN, ktorá rovnako skonštatovala, že násilie páchané na ženách v čase vojny využíva zraniteľnosť tejto skupiny obyvateľstva na dosiahnutie vojenských cieľov a vzhľadom na to je potrebné ženám poskytnúť zvýšený stupeň ochrany. Za rovnako vyzdvihnutia vhodné považujeme skutočnosť, že tribunály pristupovali k ženským preživším obetiam so zvýšeným záujmom a rovnako i stupňom ochrany. Za negatívum súčasnej situácie možno podľa nášho názoru považovať skutočnosť, že mnohé z týchto prístupov nie sú v rovnakej miere aplikované v legislatíve štátov, nakoľko samotné tribunály už svoju činnosť ukončila a veľká časť ich právomoci bola delegovaná práve na národnú úroveň.

Na základe analýzy, ktorú sme uskutočnili by sme chceli zdôrazniť skutočnosť, že ženy sú v drvivej väčšine konfliktov vystavované rôznym formám násilia, ktoré je bezpochyby vojnovou taktikou, ale zároveň dôvody, prečo sú atakované práve ženy sú prípad od prípadu odlišné, čo možno vidieť najmä komparáciou rozsudkov vydaných tribunálmi. Z pohľadu vývoja práva na území Európy možno za významný považovať rozsudok v prípade Kunarac, na základe ktorého nastalo po prvýkrát v dejinách európskeho práva odsúdenie jednotlivcov za mučenie, zotročovanie, trestné činy proti ľudskej dôstojnosti a hromadné znásilňovanie bosnianskych žien ako za zločiny proti ľudskosti. Tribunál pre Juhosláviu sa riadil nediskriminačným prístupom, nakoľko práve na základe jeho rozsudku nastalo po prvý krát právoplatné odsúdenie páchatel'a za vojnové zločiny sexuálnej povahy namierenej proti mužom. V prípade analýzy vojnových zločinov v Rwande považujeme za dôležité upozorniť na skutočnosť, že na dosiahnutie cieľov

genocídy boli využité rôzne a zároveň špecifické formy zločinov, ktoré sa v istých prípadoch týkali primárne žien. Podľa nášho názoru táto skutočnosť bola zohľadnená aj Trestným pre Rwandu, ktorý v rámci prípadu Akayesu označil hlavne znásilňovanie žien za jeden zo spôsobov vedenia genocídy, čím sa na tento druh vojnových zločinov začalo nazerať odlišne a nastala aj modifikácia prameňov medzinárodného práva verejného, nakoľko tento zločin sa začal považovať za jeden z priamych aktov genocídy.

Ženy, ktoré občiansku vojnu a genocídu prežili stále znášajú jej dôsledky, ktoré nie sú len zdravotné, ale aj ekonomické. Vzhľadom na to je nevyhnutné zabezpečiť ženám adekvátnu ochranu prostredníctvom funkčného systému kompenzácie. Ten bezpochyby pracuje na vyššej úrovni v krajinách bývalej Juhoslávie a to najmä vo Federácii Bosny a Hercegoviny a Chorvátsku. Legislatíva daných krajín poskytuje ženám možnosť žiadosti o finančnú kompenzáciu avšak na jej vyplatenie je nevyhnutné verejné označenie žien za obeť násilia. Stigma v spoločnosti je stále veľká a strach z poníženia žien aj v súčasnosti bráni o bezpráví hovoriť a verejne žiadať o finančnú a inú formu asistencie. V tomto prípade považujeme za vhodné, aby bol pri žiadosti o kompenzáciu použitý obdobný prístup ako v bode 96 Rokovacích poriadkov oboch tribunálov. Obete mali a ešte stále majú možnosť vypovedať v utajení, čím sa ich motivácia svedčiť zvyšuje, čo sme aj kvantifikovali v časti práce venujúcej sa práve finančnej kompenzácii. Skutočnosť, že Rwanda je rozvojová krajina sa podľa nášho názoru premieta aj do oblasti kompenzácie zneužitých žien v čase genocídy. Okrem toho, že nejestvuje legislatíva podobná tým v krajinách bývalej Juhoslávie, ktorá by ženy odškodnila považujeme za dôležité pripomenúť, že na deti matiek, ktoré boli znásilnené a oplodnené sa nevzťahuje žiadny nárok na kompenzáciu ako to je v prípade sirôt po obetiach genocídy, čo je podľa nášho názoru jeden z negatívnych a zároveň stále aktuálnych dôsledkov genocídy z pred vyše dvadsiatich rokov. Psychologická, či finančná pomoc ženám v Rwande je zväčša poskytovaná len rôznymi medzinárodnými organizáciami a nie vládou v krajine, čím ženy nemajú automatický právny nárok na jej domáhanie sa.

Poznatky, ktoré sme nadobudli v prípade prístupov k trestaniu a zároveň samotnej ochrany žien počas a po ozbrojených konfliktov v Juhoslávii a v Rwande sme uplatnili v prípade vyvedenia individuálnej zodpovednosti za vojnové zločiny páchané na ženách príslušníkmi Islamského štátu. V rámci tejto časti by sme chceli upozorniť na skutočnosť, že na tieto zločiny sa vzťahuje univerzálna jurisdikcia a hlavne hospodársky vyspelé štáty už začali v jednotlivých prípadoch vyvodzovať individuálnu zodpovednosť, nakoľko príslušníci Islamského štátu prichádzajúci do Európy boli napríklad v Nemecku už súdení. Podľa nášho názoru by všetky vojnové zločiny páchané príslušníkmi Islamského štátu mali

byť riešené Medzinárodným trestným tribunálom, ako nezávislou medzinárodnoprávnou inštanciou.

Záver

Ženy sú skupinou civilného obyvateľstva, ktorá krutosť vojny pociťuje hneď z niekoľkých strán. V prípade, že ich manželia, synovia alebo otcovia sú počas ozbrojeného konfliktu zavraždení sú to práve ony, ktoré musia nahradiť ich miesto. Okrem toho sú ženy súčasne považované za tú skupinu populácie, ktorá čelí v čase vojny najrôznejším druhom násillia, ktorého následky nekončia súbežne s ukončením konfliktu. Práve z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby ženám bola poskytnutá adekvátna ochrana na medzinárodnoprávnej úrovni, ktorá by dokázala ich práva ochraňovať a v prípade, že preda len dôjde k ich porušeniu im zabezpečiť adekvátnu kompenzáciu, ktorá by ich traumy z vojnových zločinov čo možno najviac znížila. Nedávna občianska vojna na území bývalej Juhoslávie a genocída v Rwande ukázali akú krutú daň v podobe hrubého porušovania základných ľudských práv žien si tieto konflikty vyžiadali. Vzhľadom na to, že v daných konfliktoch boli ženy vystavované extrémne veľkému bezpráviu bolo priam nevyhnutné, aby existujúca medzinárodnoprávna ochrana žien zaznamenala zmenu. O tú sa podľa výsledkov našej analýzy primárne zaslúžili trestné tribunály ad hoc, ktoré boli takmer bezprostrednou reakciou medzinárodného spoločenstva na vojnové zločiny spáchané v daných krajinách. Oba tribunály pristupovali k násilliu páchanom na ženách a vyvodu individuálnej zodpovednosti zaň prelomovo, čo sa takmer automaticky premietlo v následnej medzinárodnoprávnej normotvorbe a takisto i v činnosti a fungovaní národných inštitúcií vo vojnu a genocídou postihnutých krajinách.

Bezprávie, ktoré bolo páchané počas občianskej vojny na území bývalej Juhoslávie a genocídy v Rwande na ženách malo mnoho podôb. Avšak musíme konštatovať, že ženy boli najčastejšie obeťami násillia sexuálnej povahy, ktoré bolo nielen útokom na ich dôstojnosť, ale aj taktikou na dosiahnutie vojenských cieľov, či dokonca genocídy. Okrem žien čelili útokom podobnej závažnosti aj deti a muži. Práve k podobnému záveru prišli aj oba trestné tribunály ad hoc, ktoré tento druh násillia označili za vojnový zločin, zločin proti ľudskej dôstojnosti, spôsob vedenia vojny, či dokonca za jeden z aktov genocídy ako vôbec prvé. Tribunály konštatovali, že ženy boli vystavované spomínanému druhu násillia a taktiež častému nútenému vysídľovaniu v rámci taktiky boja a ich základné ľudské práva boli týmto spôsobom zásadne porušené. Označením spomínaných činov nie za sekundárne dôsledky konfliktov, ale priamo samostatné zločiny spôsobilo zásadnú zmenu v rámci noriem medzinárodného práva verejného, nakoľko pred vynesením rozsudkov tribunálmi podobná definícia chýbala. Za rovnako dôležité a vyzdvihnutia vhodné považujeme skutočnosť, že

v prípade dokazovania viny sa kládla obzvlášť veľká pozornosť práve obetiam vojnových zločinov, ktoré v nami analyzovaných prípadoch reprezentovali najmä ženy. Vzhľadom na to, že ich práva boli v čase vojny porušené, uskutočnilo medzinárodné spoločenstvo maximálne možné úsilie na zabezpečenie ich ochrany pred páchatelmi a rovnako snahu o neprehlbovanie traumy, ktorú prežili. Pri poskytovaní svedectiev žien, ktoré boli obeťami vojnových zločinov bol uplatnený prelomový postup, ktorý zásadne prispel k vyvodu a potrestaniu páchatel'ov násilia primárne na ženách. Skutočnosť, že výpovede žien nemuseli byť potvrdené tret'ou osobou, či možnosť participácie v programe na ochranu svedkov v takmer úplnej anonymite zásadným spôsobom dopomohli k usvedčeniu jednotlivcov zodpovedných za dané zločiny.

Okrem toho, že sme v práci poukázali na bezpochyby obrovský prínos činnosti primárne trestných tribunálov ad hoc v oblasti ochrany práv žien sme poukázali aj na isté nedostatky, ktoré však primárne vidíme už v jednotlivých národných legislatívach vojnou, či genocídou postihnutých krajín. V prípade krajín bývalej Juhoslávie nemožno označiť existujúci systém kompenzácie ženských obetí vojny za úplne nefunkčný, ale má isté nedostatky, ktoré primárne vidíme v nezabezpečení anonymity ženám v prípade poberania príspevku, či inej formy podpory. V prípade legislatívy Republiky Srbskej považujeme za diskriminačný prístup, ktorý je uplatňovaný voči ženám moslimského vierovyznania a bosnianskeho pôvodu. Finančná kompenzácia obetí genocídy ženského pohlavia v Rwande má mnoho nedostatkov a postihnutým ženám neposkytuje adekvátnu finančnú, ani zdravotnú starostlivosť. Vzhľadom na sociálnu a ekonomickú situáciu v krajine považujeme za dôležité, aby tieto právomoci boli prenesené z Rwandskej vlády na medzinárodnú úroveň aspoň v krátkodobom horizonte.

Medzinárodnoprávna ochrana žien práv by mala byť pre medzinárodné spoločenstvo jednou z hlavných priorít vzhľadom na ich nezastupiteľnú úlohu v každej spoločnosti. Na záver by sme rady uviedli, že za rovnako podstatné považujeme, aby témy týkajúce sa rôznych foriem násilia páchaných na ženách v čase ozbrojených konfliktov neboli najmä v rozvojových krajinách viac tabuizované, ale práve naopak prikladala sa im o to väčšia a opodstatnenejšia pozornosť.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

1. DALLAIRE, Rómeo. Podat ruku d'áblovi. 1. vyd. Malvern, 2014. 504 s. ISBN 978-80-8750-81-3.
2. DRAKULIČ, Slavenka. Ani mouše by neublížili. 1. vyd. Praha : BB Art, 2006. 52 s. ISBN 80-7341-921-1.
3. MRÁZ, Stanislav. 2007. Medzinárodné právo verejné (zvláštné časti). 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2007.s. 186. ISBN 978-80-225-2325-7.
4. VRŠANSKÝ, Peter – VALUCH Jozef. Medzinárodné právo verejné Všeobecná časť. 1. vyd. Bratislava : EUROKÓDEX s.r.o., 2012. 416 s. ISBN 978-80-89447-71-8.

Internetové zdroje

1. BARTON, Ed. *Legal Status of Individuals in International Law* [online]. [cit. 2018-09-30]. Dostupné na internete: <<https://edbarton.com/topics/law/international-law/legal-status-individuals-international-law/>>
2. BBC.: *UN court dismisses Croatia and Serbia genocide claims* [online]. 03.02. 2015. [citované 2018-12-10]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-31104973>>
3. BLACK, Ian. 2000. *Serbs 'enslaved Muslim women at rape camps'* [online]. [cit. 2018-12-15]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2000/mar/21/warcrimes.balkans>>
4. CETORELLI, Valeria – SASSON, Isaac – SHABILA, Nazar – BURNHAM, Gilbert. *ISIS' Yazidi Genocide Demographic Evidence of the Killings and Kidnappings*. [online]. 08.06. 2017. . [cit. 2019-01-02]. Dostupné na internete:<<https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2017-06-08/isis-yazidi-genocide>>
5. CURTET, Charlotte – RONESS HOLST, Florence – ANDERSON, Letitia. *Addressing the Needs of Women Affected by Armed Conflicts* [online]. 2004. 37-39 s. [cit. 2018-12-06]. Dostupné na internete:<https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0840_women_guidance.pdf>

6. ČINČUROVÁ, Sára. 2015. *Znásilnenie ako bojová zbraň* [online]. [cit. 2018-12-06]. Dostupné na internete: <<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1670-znasilnenie-ako-bojova-zbran.htm>>
7. DONOVAN, Paula. *Rape and HIV/AIDS in Rwanda* [online]. 01.12 2002, č. 360, The Lancet. Dostupné na internete: <[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(02\)11804-6/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(02)11804-6/fulltext)>
8. DŽIDIC, Denis. 2012. *Bosnia Still Living Consequences of War* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <<https://balkaninsight.com/2012/04/06/bosnia-still-living-with-consequences-of-war/>>
9. HILSUM, Lindsey. 07.06. 2014. *Rwanda 20 years on: the tragic testimony of the children of rape* [online]. [cit. 2018-12-17]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2014/jun/08/rwanda-20-years-genocide-rape-children>>
10. JALABI, Raja. *Who are the Yazidis and why is Isis hunting them?* [online]. 11.08.2014 In The Guardian. [cit. 2018-01-03]. Dostupné na internete:<<https://mainichi.jp/english/articles/20180409/p2a/00m/0na/002000c>>
11. Human Rights Watch: *IV. Barriers to Justice For Sexual Violence Crimes, Genocide Prosecutions in the Rwandan Legal System* [online]. [cit. 2019-01-12]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/reports/2004/rwanda0904/5.htm>>
12. Human Rights Watch in Africa: *SHATTERED LIVES Sexual Violence during the Rwandan Genocide and its Aftermath Causes* [online]. 1996, ISBN 1-56432-208-4, [cit. 2018-12-13]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/reports/1996/Rwanda.htm>>
13. Human Rights Watch: *Numbers* [online]. [cit. 2018-12-12]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/reports/1999/rwanda/Geno1-3-04.htm>>
14. International Criminal Database.: *Crimes against Humanity* [online]. [cit. 2018-11-09]. Dostupné na internete: <<http://www.internationalcrimesdatabase.org/Crimes/CrimesAgainstHumanity>>
15. IVANCIU, Cosmin. 2016. *The Protection of Women during armed conflicts* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.afahc.ro/ro/afases/2016/SOCIO/IVANCIU.pdf>>

16. JUKL, Marek. 2011. *Hlavní zásady mezinárodního humanitárního práva* [online]. [cit. 2018-10-01]. Dostupné na internete: <https://www.cervenkykriz.eu/cz/mhp/MHP-zakl_zasady_w.pdf>
17. KLUČKA, Ján. Medzinárodné trestné súdnictvo. [online]. Košice: Právnická fakulta UJŠ Košice, 2010, vyd. 1, s.1-2.*Obhliadnutie za študentským sympóziom*. ISBN: 978-80-7097-809-2. Dostupné na internete: <https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_14.PDF>
18. KOPECKÝ, Pavel. 2014. *Krvavý kúpeľ vo Rwande- odstup jednej generácie*. [cit. 2018-12-14]. Dostupné na internete: <<https://zurnal.pravda.sk/esej/clanok/314493-krvavy-kupel-vo-rwande-odstup-jednej-generacie/>>
19. KOVLER, Anatoly. *The Individual as a Subject of International Law (Discussion Revisited)* [online]. [cit. 2018-09-30]. Dostupné na internete: <file:///C:/Users/Tatianka/Downloads/luk_2013_2_4.pdf>
20. KRILL, Françoise. 1985. *The Protection of Women in International Humanitarian Law* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/57jmfj.htm>>
21. KROŠLÁK, Daniel. Norimberský trestný tribunál a jeho vplyv na tvorbu medzinárodného práva. In: *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*: Masaryk University Brno, Czech Republic, 2009, p. 13. ISBN 978-80-210-4990-1.
22. MIKI, Koji – BUREAU, Vienna. *For women raped during Bosnian War, still no end to pain 25 years later* [online]. 09.04.2018 In Mainichi. [cit. 2019-01-11]. Dostupné na internete:<<https://mainichi.jp/english/articles/20180409/p2a/00m/0na/002000c>>
23. MILEKIC, Sven. 2017. *War Rape Victim Sues Croatian Ministry* [online]. [cit. 2019-01-10]. Dostupné na internete: <<https://balkaninsight.com/2017/11/20/croatia-denies-sexual-war-victim-her-status-11-20-2017/>>
24. ONDŘEJ, Ján. 2000. *Význam Haagské mierové konferencie z roku 1899 pro vývoj práva ozbrojených konfliktu*. [online] [cit.2018-11-11]. Dostupné na internete: <[file:///C:/Users/Tatianka/Downloads/1244-Text%20%C4%8DI%C3%A1nku-2508-1-10-20140915%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Tatianka/Downloads/1244-Text%20%C4%8DI%C3%A1nku-2508-1-10-20140915%20(1).pdf)>
25. Pravda.: *Irackí jezidi netrpija len dnes* [online]. [cit. 2019-01-02]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/326826-iracki-jezidi-netrpija-len-dnes/>>

26. RADOSLAVLJEVIC, Zoran. 2015. *Croatia passes law to compensate war rape victims* [online]. [cit. 2019-01-10]. Dostupné na internete: <<https://www.businessinsider.com/r-croatia-passes-law-to-compensate-war-rape-victims-2015-5>>
27. Republika Slovenija Ministerstvo za Kulturo.: *Razstava Arhiva RS 20. Obletnici Plebiscita 1990*. [online]. [cit. 2018-12-09]. Dostupné na internete: <http://www.arhiv.gov.si/si/delovna_podrocja/razstavna_dejavnost/razstava_arhiva_rs_ob_20_obletnici_plebiscita_1990/>
28. Slovenský Červený kríž Trebišov.: *Ženevské dohovory – 12. august 1949* [online]. [cit. 2018-10-10]. Dostupné na internete: <<http://www.cervenyriztv.sk/index.php?page=Article.ShowArticle&aid=9>>
29. SMITH, Grahame. 2017. *Rehabilitation for Survivors of the 1994 Genocide in Rwanda: What Are the Lessons Learned?* [online]. [cit. 2019-01-11]. Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01612840.2017.1280574>>
30. SORGUC, Albina. 2018. *Bosnian Serbs Finalise War Torture Victims Law* [online]. [cit. 2019-01-10]. Dostupné na internete: <<https://balkaninsight.com/2018/05/28/bosnian-serbs-agree-on-torture-victims-law-05-28-2018/>>
31. SOVADINA, Jíři. *BRIAND-KELLOGŮV PAKT (27.8.1928)* [online]. 03.08.2009 In *Moderné Dejiny*. [cit. 2018-10-05]. Dostupné na internete: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/briand-kelloguv-pakt-27-8-1928/>>
32. The Irish Consortium on Gender-Base Violence. *Women, War and Displacement: A review of the impact of conflict and displacement on gender-base violence* [online]. Ireland, 2016. 44 s. [cit. 2018-12-06]. Dostupné na internete: <<https://actionaid.ie/wp-content/uploads/2017/01/Women-War-and-Displacement.pdf>>
33. Týždeň.: *Búrka sa vracia* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <<https://www.tyzden.sk/casopis/8688/burka-sa-vracia/>>
34. UNESCO.: *Interview with 2018 Nobel Peace Prize laureate Denis Mukwege: a life dedicated to victims of sexual assault* [online]. [cit. 2018-12-06]. Dostupné na internete: <<https://en.unesco.org/courier/supplement-numerique/interview-2018-nobel-peace-prize-laureate-denis-mukwege-life-dedicated>>
35. United Nations.: *Background Information on Sexual Violence used as a Tool of War* [online]. [cit. 2018-12-14]. Dostupné na internete: <<http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/about/bgsexualviolence.shtml>>

36. United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *Crimes of Sexual Violence* [online]. [cit. 2019-01-02]. Dostupné na internete: <<http://www.icty.org/en/features/crimes-sexual-violence>>
37. United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *ICTY Facts and Figures*. [online]. [cit. 2018-12-13]. Dostupné na internete: <http://www.icty.org/sites/icty.org/files/images/content/Infographic_facts_figures_en.pdf>
38. United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *Landmark Cases* [online]. [cit. 2018-01-03]. Dostupné na internete: <<http://www.icty.org/en/features/crimes-sexual-violence/landmark-cases>>
39. United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *The Conflicts* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.icty.org/en/about/what-former-yugoslavia/conflicts>>
40. United Nations International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia.: *The Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač and Zoran Vuković* [online]. [cit. 2018-01-04]. Dostupné na internete: <<http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/97/Kunarac-et-al/>>
41. United States Institute of Peace.: *What is UNSCR 1325? An Explanation of the Landmark Resolution on Women, Peace and Security* [online]. [cit. 2018-12-15]. Dostupné na internete: <https://www.usip.org/gender_peacebuilding/about_UNSCR_1325>
42. Ústav európskeho práva a oddelenie medzinárodného práva. *Vybrané aktuálne výzvy práva ozbrojených konfliktov a práva humanitárneho* [online]. Košice : Právnická fakulta UPJŠ [cit. 2018-10-06]. Dostupné na internete: <<https://www.upjs.sk/public/media/2712/Vybran%C3%A9%20aktu%C3%A1lne%20v%C3%BDzvy%20pr%C3%A1va%20ozbrojen%C3%BDch%20konfliktov%20a%20pr%C3%A1va%20humanit%C3%A1rneho.pdf>>

Právne normy

43. Deklarácia o odstránení všetkých foriem násilia páchaného na ženách z roku 1979 čl. 1
44. Dodatokový protokol I k Ženevským dohovorom z roku 1949
45. Dodatokový protokol II k Ženevským dohovorom z roku 1949
46. Dohovor o zabránení a trestaní zločinov genocídy z roku 1948, čl. 2

47. Charta OSN, čl 2, 41, 51, 53
48. Charter of the International Military Tribunal, čl. 6
49. Prokurátor vs. Jean Paul Akayesu čl. 6, 505, 506, 507, 508, 509, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu, 1998
50. Prokurátor vs. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač a Zoran Vukovic, Odvolacie konanie čl. 2, 3, 17, 21, 214, 232, 236, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, 2002
51. Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 955
52. Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 1820 čl. 1
53. Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 2379
54. Rímsky Štatút Medzinárodného trestného súdu, čl. 7, 8
55. Rules of Procedures International Criminal Tribunal for former Yugoslavia, čl. 96
56. Rules of Procedures International Criminal Tribunal for Rwanda, čl. 96
57. Statue of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia čl. 5
58. Statue of the International Criminal Tribunal for Rwanda čl. 3
59. Ženevské dohovory z roku 1949, čl. 2, 3

Audiovizuálne diela

60. Today, 2016. *Amal Clooney Takes ISIS To Trial Over Human Trafficking, Genocide*. [rozhovor s Amal Clooney]. 2016, 4 min.
61. United Nations, 2016. *Nadia Murad Basee Taha (UNODC Goodwill Ambassador) on trafficking in persons in conflict situations*. [video z prejavu na 7847 zasadnutí Bezpečnostnej Rady OSN]. 2016, 10 min.
62. United Nations Television, 2009. *Rwanda: Sexual Violence*. [dokumentárne video]. 2009, 4 min.
63. International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia Outreach Programme, 2011. *Sexual Violence and the Triumph of Justice*. [dokumentárny film]. 2011, 40 min.

Iné zdroje

64. KUCHARČÍK, Rudolf. Katedra medzinárodných politických vzťahov Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomická Univerzita Bratislava, Dolnozemska cesta 1/b, Bratislava. Občianske vojny na území bývalej Juhoslávie. 2019-03-11. Prednáška.

65. MRÁZ , Stanislav. Katedra medzinárodného práva Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomická Univerzita Bratislava, Dolnozemska cesta 1/b, Bratislava. Medzinárodnoprávna subjektivita. 2017-10-03. Prednáška.
66. MRÁZ , Stanislav. Katedra medzinárodného práva Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomická Univerzita Bratislava, Dolnozemska cesta 1/b, Bratislava. Zásady medzinárodného práva verejného. 2017-10-23. Prednáška